

**ХУУЛЬ ЗҮЙН
ҮНДЭСНИЙ ХҮРЭЭЛЭН**

**ГАЛТ ЗЭВСГИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ ҮР
ДАГАВАР БОЛОН БУСАД УЛС ОРНЫ ХУУЛЬ
ТОГТООМЖИЙН ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА**

2024

СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

4 сар

Улаанбаатар хот

Судалгааг удирдсан:

Х.Эрдэм-Ундрах

Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн захирал,
хууль зүйн ухааны доктор (Dr.Jur)

Судалгааг гүйцэтгэсэн:

Х.Буянбат

Эрдэм шинжилгээний ахлах ажилтан (LL.M)

О.Энххүслэн

Эрдэм шинжилгээний ахлах ажилтан (LL.M)

М.Ганди

Эрдэм шинжилгээний ажилтан

О.Түвшинсанаа

Эрдэм шинжилгээний ажилтан

АГУУЛГА

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	4
ГРАФИКИЙН ЖАГСААЛТ	4
УДИРТГАЛ.....	5
НЭГ. СУДАЛГААНЫ АРГАЧЛАЛ БА ХАРЬЦУУЛАН СУДЛАХ УЛСЫГ СОНГОСОН ШАЛГУУР	6
Судалгааны хамрах хүрээ	6
Судлагдсан байдал	6
Судалгааны арга зүй	6
1.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	7
1.2. Оросын Холбооны Улс	9
ХОЁР. ГЭМТ ХЭРГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ БА ГАЛТ ЗЭВСЭГ	7
ГУРАВ. ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ	11
3.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	11
3.2. Оросын Холбооны Улс	12
ДӨРӨВ. ГАЛТ ЗЭВСГИЙН ЕРӨНХИЙ ОЙЛГОЛТ, АНГИЛАЛ, ТӨРӨЛ, ЗОРИУЛАЛТ	13
4.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	13
4.2. Оросын Холбооны Улс	13
ТАВ. ГАЛТ ЗЭВСЭГ ӨМЧЛӨХ, ЭЗЭМШИХ, АШИГЛАХ, ӨВЛӨХ, БЭЛЭГЛЭХ	17
5.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	17
5.2. Оросын Холбооны Улс	20
ЗУРГАА. ГАЛТ ЗЭВСГИЙН ХУДАЛДАА БА ИМПОРТ	21
6.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	21
6.2. Оросын Холбооны Улс	21
ДОЛОО. ГАЛТ ЗЭВСГИЙГ ХАДГАЛАХ БОЛОН ТЭЭВЭРЛЭХЭД ТАВИГДАХ ШААРДЛАГА	25
7.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	25
7.2. Оросын Холбооны Улс	26
НАЙМ. ГАЛТ ЗЭВСГИЙН ХЯНАЛТЫН МЕХАНИЗМ, БҮРТГЭЛ.....	31
8.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	31
8.2. Оросын Холбооны Улс	31
ЁС. ГАЛТ ЗЭВСГИЙН СУРГАЛТ	36
9.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	36
9.2. Оросын Холбооны Улс	37
АРАВ. ГАЛТ ЗЭВСГИЙН ХАРИУЦЛАГЫН ТОГТОЛЦОО	39
10.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	39
10.2. Оросын Холбооны Улс	40
АРВАН НЭГ. СУМ, СУМЫГ ДАХИН ЦЭНЭГЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОХ ХАРИЛЦАА	45
ДҮГНЭЛТ, САНАЛ	55
НОМ ЗҮЙ.....	57

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. ХБНГУ-ын нийт гэмт хэргийн тоог галт зэвсэг ашиглаж үйлдсэн гэмт хэрэгтэй харьцуулсан байдал.....	7
Хүснэгт 2. Үндсэн мэдээлэл	8
Хүснэгт 3. ОХУ дахь 100,000 хүн амд ноогдох гэмт хэргийн түвшин (1995-2021).....	9
Хүснэгт 4. ОХУ дахь Галт зэвсэг, хийн зэвсэг, сум, тэсэрч дэлбэрэх бодис, дэлбэлэх төхөөрөмж ашиглаж үйлдсэн гэмт хэргийн тоо (2015 оноос 2021 оныг хүртэл)	9
Хүснэгт 5. ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн бүтэц.....	11
Хүснэгт 6. ОХУ-ын Галт зэвсгийн тухай хуулийн бүтэц.....	12
Хүснэгт 7. Торгуулийн хүснэгт: Хууль бус зэвсэг эзэмшсэн тохиолдолд оногдуулах шийтгэл	39

ГРАФИКИЙН ЖАГСААЛТ

График 1. ХБНГУ-ын нийт гэмт хэргийн тоо	7
График 2. Германд 2012-2022 он хүртэл нийт гэмт хэрэг болон галт зэвсэг ашигласан гэмт хэргийн тоо	8
График 3. Зэвсэг эзэмших, ашиглах тусгай зөвшөөрлийн төрөл.....	17
График 4. Галт зэвсэг үйлдвэрлэх, худалдах тусгай зөвшөөрөл.....	21
График 5. "Тусгай мэдлэг"-ээ нотлох шаардлага	36

УДИРТГАЛ

Галт зэвсгийн тухай хуулийг 2015 оны 8 дугаар сарын 07-ны өдөр шинэчлэн найруулж 26 зүйлтэйгээр баталсан. Тийнхүү батлагдсанаас хойш өдгөөг хүртэл 2015, 2017, 2020, 2022, 2023 онд нийт 5 удаагийн нэмэлт, өөрчлөлт ороод буй.

“Хууль тогтоомжийн тухай” хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3-т “Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хийнэ” гэж заасан. Гэвч дээр дурдсанчлан Галт зэвсгийн тухай хууль 2015 онд батлагдсанаас хойш тус хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэх судалгааг албан ёсоор хийгээгүй байна.

УИХ-ын 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-д галт зэвсгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай заасан бөгөөд тус нэмэлт, өөрчлөлтийн зорилго болоод агуулгыг “Зохицуулагдаагүй орхигдуулсан зарим харилцааг тодорхой болгох замаар хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах. Тухайлбал, галт зэвсгийг үйлдвэрлэх, сум дахин цэнэглэхэд зөвшөөрөл олгох, түүнд тавигдах стандартыг тодорхой болгох”¹ хэмээн тодорхойлжээ.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх хэсэгт заасанчлан Хууль санаачлагч хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулахдаа юун түрүүнд тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх шаардлагатай.

Иймд Галт зэвсгийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн өнөөгийн байдлыг үнэлэх, цаашид тус хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон шинэчилсэн найруулах замаар боловсронгуй болгоход дэмжлэг болох үүднээс тус хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэх судалгааг хийх шаардлагатай гэж үзлээ.

Энэхүү Галт зэвсгийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэх судалгааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын зургаадугаар хавсралтаар батлагдсан хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалын дагуу Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн гүйцэтгэсэн болно.

¹ Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл, Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралт (2021), Холбоос: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530439064421&showType=1>, Сүүлд үзсэн огноо: 2023.12.25

НЭГ. СУДАЛГААНЫ АРГАЧЛАЛ БА ХАРЬЦУУЛАН СУДЛАХ УЛСЫГ СОНГОСОН ШАЛГУУР

Улсын Их Хурлаас анх 2015 оны 8 дугаар сарын 07-ны өдөр Галт зэвсгийн тухай шинэчлэн найруулж 26 зүйлтэйгээр баталсан. Уг хуулиар Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээдийн галт зэвсэг, сум, галт зэвсэгтэй адилтгах хэрэгсэл өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхийг хангах, галт зэвсэг, сумны эргэлтэд хяналт тавьж, аюулгүй ажиллагааг зохицуулдаг.

Галт зэвсгийг ашиглаж байгаа зориулалтаар нь иргэний, харуул хамгаалалтын, хууль сахиулах албаны, байлдааны зэрэг төрлүүдэд ангилж болох бөгөөд иргэн, хуулийн этгээдийн галт зэвсгийг ашиглах, эзэмших явцад бусдын эрүүл мэндэд хохирол учруулах эрсдэл харьцангуй өндөр байдаг.

Иймд энэхүү судалгаагаар бусад улсын галт зэвсгийн талаарх ойлголт, онцлог, тэдгээрийн төрөл, хэлбэрийг хоорондоо ялгаа бүхий улсуудын жишээгээр баяжуулан тодруулах, Монгол Улсын галт зэвсгийн, эрх зүйн зохицуулалт тэдгээрийн онцлогийг сонгон авсан гадаад орнууд (Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс, Оросын Холбооны Улс)-ын хууль тогтоомж, холбогдох эх сурвалжийн хүрээнд харьцуулан судалсан. Ингэхдээ Галт зэвсгийн ерөнхий ойлголт, ангилал, галт зэвсгийг өмчлөх, ашиглах, захиран зарцуулахтай холбоотой харилцаа, болон хариуцлагын тогтолцоог харьцуулан судалж, дүн шинжилгээ хийхийг зорьсон.

Судалгаанд хамруулсан 2 улсыг сонгон авахдаа хөрш бөгөөд эх газрын эрх зүйн тогтолцоо бүхий Оросын Холбооны улс, Холбооны Бүгд Найрамдах Герман улсыг сонгон судаллаа.

Судалгааны хамрах хүрээ

Түүнчлэн, бидний судалгаа нь зөвхөн галт зэвсгийн материаллаг хууль, эрх зүйн тогтолцоог хамаарах бөгөөд процессын эрх зүйн тогтолцоог хамаарахгүй гэдгийг тэмдэглэх нь зүйтэй.

Судлагдсан байдал

Энэхүү сэдвээр судалгаа хийгдээгүй байгаа бөгөөд шинэ хуулийн холбогдох зохицуулалтыг гадаад орны хууль тогтоомжтой харьцуулан судалснаар уг судалгааны онцлог илэрч байна. Гадаад хэл дээрх эх сурвалжуудын хувьд Firearm-related deaths in the United States and 35 other high- and upper-middle- income countries, The global burden of non-conflict related firearm mortality гэх мэт багагүй байгааг дурдах нь зүйтэй.

Судалгааны арга зүй

Судалгааны ажлыг гүйцэтгэхдээ холбогдох хууль тогтоомж, ном, судалгааны бүтээлийг судлан, холбогдох зарим эрх зүйн зохицуулалтыг судлахдаа анализ, синтез болон харьцуулсан судалгааны аргуудыг хэрэглэсэн. Мөн гадаад орнуудын эрх зүйн зохицуулалт, ном, судалгааны бүтээлүүд, бусад мэдээллийн эх сурвалжуудыг цуглуулан Монгол Улсын эрх зүйн зохицуулалттай харьцуулж, дүн шинжилгээ хийсэн.

ХОЁР. ГЭМТ ХЭРГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ БА ГАЛТ ЗЭВСЭГ

2.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

ХБНГУ-д 2012 онд нийт 5.997.040 гэмт хэрэг үйлдсэн бол 2022 онд нийт 5.628.584 гэмт хэрэг үйлдсэн нь 6.14%-иар буурсан үзүүлэлттэй байна. (График 1)

Эх сурвалж: ХБНГУ-ын статистик мэдээллийн нэгдсэн сан

Харин 2012 онд нийт гэмт хэргийн 0.18% нь галт зэвсэг ашиглахаар завдсан, 0.097% нь гэмт хэрэг үйлдэхдээ галт зэвсэг хэрэглэсэн² байхад 2022 онд нийт гэмт хэргийн 0.15% нь галт зэвсэг ашиглахаар завдсан, 0.078% нь гэмт хэрэг үйлдэхдээ галт зэвсэг хэрэглэсэн үзүүлэлт гарсан нь 10 жилийн хугацаанд гэмт хэрэг үйлдэхэд галт зэвсэг хэрэглэсэн, хэрэглэхээр завдсан үзүүлэлт буусныг илтгэж байна.

Хүснэгт 1. ХБНГУ-ын нийт гэмт хэргийн тоог галт зэвсэг ашиглаж үйлдсэн гэмт хэрэгтэй харьцуулсан байдал

Он	Нийт гэмт хэргийн тоо (тоо)	Галт зэвсэг хэрэглэхээр завдсан (тоо)	Галт зэвсэг хэрэглэсэн (тоо)	Хувь /Галт зэвсэг хэрэглэхээр завдсан/	Хувь /Галт зэвсэг хэрэглэсэн/
2012	5997040	10828	5800	0.18%	0.097%
2013	5961662	10093	5500	0.17%	0.092%
2014	6082064	9585	5100	0.16%	0.084%
2015	6330649	9000	4800	0.14%	0.076%
2016	6372526	9967	5000	0.16%	0.078%
2017	5761984	8935	4800	0.16%	0.083%
2018	5555520	8343	4000	0.15%	0.072%
2019	5436401	9151	5100	0.17%	0.093%
2020	5310621	8824	5000	0.17%	0.094%
2021	5047860	7955	4000	0.16%	0.079%
2022	5628584	8534	4400	0.15%	0.078%

Эх сурвалж 1. ХБНГУ-ын статистик мэдээллийн нэгдсэн сан

² Галт зэвсэг хэрэглэсэн гэж галт зэвсгээр гал нээсэн, ашигласан байдлыг ойлгоно.

2022 он хүртэлх ХБНГУ-ын галт зэвсэг ашигласан гэмт хэрэг³

2022 онд ХБНГУ-д 8534 галт зэвсэг хэрэглэсэн гэмт хэрэг бүртгэгдсэнээс 4100 гэмт хэрэг нь галт зэвсгээр заналхийлсэн, 4400 гаруй хэрэгт галт зэвсэг ашигласан тохиолдол гарсан байна. Энэ нь өмнөх онтой харьцуулахад галт зэвсэг ашигласан тохиолдол өссөн үзүүлэлттэй байна.

График 2. Германд 2012-2022 он хүртэл нийт гэмт хэрэг болон галт зэвсэг ашигласан гэмт хэргийн тоо

Эх сурвалж 2. ХБНГУ-ын статистик мэдээллийн нэгдсэн сан

Галт зэвсэгтэй холбоотой тохиолдлууд⁴

Хүснэгт 2. Үндсэн мэдээлэл

Хувийн эзэмшлийн галт зэвсэг, эд ангиудыг NWR ⁵ -ийн дагуу 2023 он хүртэл бүртгэсэн	5.48 сая
2022 он гэхэд ХБНГУ-д галт зэвсэг хэрэглэсэн гэмт хэрэг	8,534
2022 он гэхэд ХБНГУ-д галт зэвсгийн тухай хууль зөрчигдсөн тоо	33,685

Эх сурвалж 3. ХБНГУ-ын статистик мэдээллийн нэгдсэн сан

ХБНГУ уламжлал ёсоор галт зэвсгийн талаар маш хязгаарлагдмал хуультай байдаг. Иймд зэвсэг олж авах нь бусад улс орнуудтай (жишээ нь АНУ) харьцуулахад илүү бэрхшээлтэй байдаг. 2022 онд ХБНГУ-д зэвсгийн тухай хуулийг бараг **34,000** зөрчсөн тохиолдол бүртгэгдсэн мэдээлэл байна.

АНУ-д 2023 онд сар бүр хамгийн багадаа нэг сая галт зэвсэг зарагдсан байна. Судалгаагаар 2023 онд АНУ-ын нийт өрхийн 42 орчим хувь нь галт зэвсэгтэй байсан үзүүлэлттэй байна. Үүнээс шалтгаалан АНУ-д өдөр бүр галт зэвсэгтэй холбоотой гэмт хэрэг ихээр гардаг бөгөөд зөвхөн 2023 онд 19,000 хүн амиа алдсан; 36,000 хүн галт зэвсгийн улмаас шархадсан тохиолдол бүртгэгдсэн байна. ХБНГУ-д 2022 онд галт зэвсэг хэрэглэсэн гэмт хэргийн тоо **8500 орчим** байсан бөгөөд үүний талаас илүү хувь нь галт зэвсэг

³ХБНГУ-ын статистик мэдээллийн нэгдсэн сан, Германд 2012-2022 он хүртэл галт зэвсэг ашигласан гэмт хэргийн тоо, Холбоос: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/350846/umfrage/strafaten-mit-schusswaffengebrauch-in-deutschland/#:~:text=Im%20Jahr%202022%20gab%20es,F%C3%A4llen%20mit%20einer%20Schusswaffe%20geschossen>, Нийтлэгдсэн: 2024.01.03, Сүүлд үзсэн: 2024.02.19

⁴ ХБНГУ-ын статистик мэдээллийн нэгдсэн сан, ХБНГУ-ын галт зэвсгийн статистик мэдээ, Холбоос: <https://de.statista.com/themen/1201/schusswaffen/#topicOverview>, Нийтлэгдсэн: 2024.02.07, Сүүлд үзсэн: 2024.02.19

⁵ National Weapons Register буюу Үндэсний зэвсгийн бүртгэл

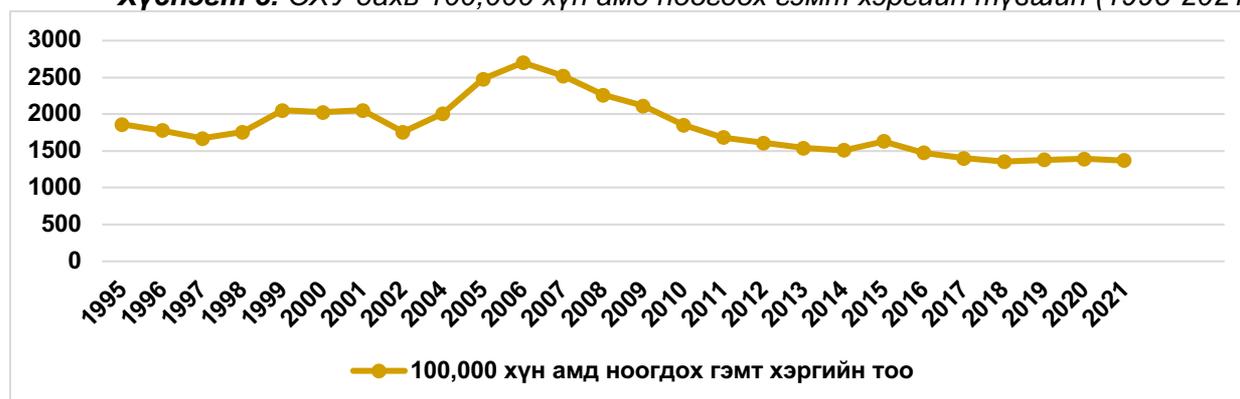
ашигласан буюу зэвсгээр буудсан тохиолдол гарсан. Өмнө нь ХБНГУ-д хууль бус болон хууль ёсны аль аль нь галт зэвсгийг заналхийлэл, хүчирхийлэлд ихэвчлэн ашигладаг байсан байна.

2.2. Оросын Холбооны Улс

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх нь иргэдийн эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах үндсэн үйл ажиллагаа юм.

Оросын Холбооны Улсад 1995 онд 100,000 хүнд ноогдох гэмт хэрэг 1860 удаагийн тохиолдол бүртгэгдсэн бол 2006 онд 2701 бүртгэгджээ. Энэ үеэс 2021 онд 1371.3 хүртэл буюу 2006 онтой харьцуулахад 1330-аар буурчээ.

Хүснэгт 3. ОХУ дахь 100,000 хүн амд ноогдох гэмт хэргийн түвшин (1995-2021)⁶

Хүснэгт 4. ОХУ дахь Галт зэвсэг, хийн зэвсэг, сум, тэсэрч дэлбэрэх бодис, дэлбэлэх төхөөрөмж ашиглаж үйлдсэн гэмт хэргийн тоо (2015 оноос 2021 оныг хүртэл)⁷

ОХУ-ын галт зэвсэгтэй холбоотой нөхцөл байдал

ОХУ-д зэвсэг ашиглан гэмт хэрэг үйлдэх тохиолдол 2022 оны байдлаар Оросын Дотоод хэргийн яамны мэдээлснээр зэвсэг, сум, тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсрэх бодис, дуураймал төхөөрөмж ашиглан үйлдэгдсэн гэмт хэргийн тоо (бараг 5000) 2021 оны мөн үетэй харьцуулахад 10 сарын хугацаанд бараг 30 хувиар өссөн ба 2022 оны 1-10 дугаар

⁶Crime rate in Russia from 1995 to 2021 (per 100,000 population), <https://www.statista.com/statistics/1045439/russia-crime-rate/>

⁷Number of crimes involving the use of firearms, gas weapons, ammunition, explosives, and explosive devices in Russia from 2015 to 2021, <https://www.statista.com/statistics/1045454/russia-number-of-crimes-involving-use-of-firearms-and-explosives/>

сард бүс нутгуудын дунд энэ үзүүлэлтээр Курск (+675%), Белгород (+213.3%) мужууд тэргүүлж байна. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг гэмт хэрэгт ашигласан явдал 116 хувиар (283 хэрэг) өссөн байна.⁸ Энэ өсөлтөд Ковид-19 цар тахлын нөхцөл байдал суларсан, Украины нутаг дэвсгэрээр зэвсэг тээвэрлэхэд хүндрэлтэй болсон зэрэг үйл явдлууд ихээр нөлөөлсөн байж болзошгүй юм. Үүнээс гадна өсвөр насны хүүхдүүд зэвсэг ашиглан гэмт хэрэг үйлдэх тохиолдол нэмэгдсэн байна.

2021 оны долдугаар сард Ерөнхийлөгч Владимир Путин зэвсгийн наймаатай холбоотой хариуцлагаа чангатгасан. Энгийн иргэн ан агнуурын зэвсэг, урт сумтай өөрийгөө хамгаалах зэвсэг худалдан авах насыг 18-аас 21 нас болгон нэмэгдүүлсэн. Мөн хууль бусаар зэвсэг үйлдвэрлэх, засварлах, өөрчлөх, эргэлтэд оруулахтай холбоотой гэмт хэргийн шийтгэлийг нэмэгдүүлснийг дээрх ОХУ-ын Эрүүгийн хууль, Зэвсгийн тухай хуулийн холбогдох заалтуудаас харж болно.

ОХУ-ын хууль тогтоох байгууллагаас 2021 оноос хойш зэвсэг ашигласан гэмт хэрэгтэй холбоотой болон зэвсэг эзэмших эрхтэй холбоотой хуулийн заалтуудыг шинэчилсэн нь 2021 оноос өсвөр насны хүүхдүүд зэвсэг ашиглан гэмт хэрэг үйлдэх явдал ихэсч сургууль, олон нийтийн газар зэвсэгт халдлага үйлдэх болсонтой шууд холбоотой. Гэхдээ зөвхөн 2021 оноос энэ төрлийн гэмт хэрэг ихэссэн гэдэг нь анх удаа гарч байгаа биш юм.

2014 оны 2 сарын 3-нд анх удаа иргэний зэвсгээр сургууль руу халдсан⁹ гэмт хэрэг гарсан ба тодруулбал Отрадное дүүргийн 263 дугаар сургуулийн 10а ангийн сурагч газарзүйн хичээлд агнуурын карабин, винтовтой ирж багш Андрей Кирилловыг буудаж, ангийнхаа хүүхдүүдийг барьцаалж, эхний ээлжинд ирсэн цагдаа нарыг бууджээ.

2018 оны 1 сарын 15-ны даваа гарагт Пермь хотын Мотивилиха дүүргийн 127 дугаар сургуульд өсвөр насны хоёр хүүхэд 46 ангийн багш болон 14 сурагчийг галт зэвсэг ашиглан гэмтээсэн байна. ОХУ-ын Мөрдөн байцаах хорооны Пермийн нутаг дэвсгэр дэх хэлтэс Эрүүгийн хуулийн 3-р хэсэгт зааснаар эрүүгийн хэрэг үүсгэн тус хуулийн 30 (гэмт хэрэг үйлдэхийг завдсан), Эрүүгийн хуулийн 105 (хоёр ба түүнээс дээш хүнийг алахыг завдсан) гэж үзэн хэргийг Мөрдөн байцаах хорооны Мөрдөн шалгах ерөнхий газарт шилжүүлжээ.¹⁰

2023 оны 12 сарын 7-ны өглөө наймдугаар ангийн сурагч Оросын бүрэлдэхүүнд байдаг Татарстан Улсын нийслэл Казань хотын Брянскийн биеийн тамирын заал руу гал нээж нэг хүнийг буудан хороож өөрөө амиа хорложээ. Өмнө нь энэ хотод 2014 оны 12 сар, 2016 оны 3 сарын 18, 2017 оны 3 сар, мөн оны 9 сарын 5-нд өсвөр насны хүүхэд сургууль, олон нийтийн газарлуу халдаж байсан. Мөн 2017 оны 4 сарын 24-ны өдөр сургууль дээр өсвөр насны хүүхэд тэсрэх бөмбөг дэлбэлснээр 2 хүн нас барж, 11 хүн гэмтсэн хэрэг гарч байсан¹¹.

⁸ Gun crimes has increased, <https://www.vedomosti.ru/society/articles/2022/11/23/951802-chislo-prestuplenii-viroslo>

⁹ Once upon a time in Moscow: how a teenager first committed a school shooting, https://www.rbc.ru/politics/26/12/2014/549a9b939a794710fb26882d?from=article_body

¹⁰ Stabbing in Perm: what led to the teenagers attacking a school, https://www.rbc.ru/society/15/01/2018/5a5cd2719a7947016e56ca86?from=article_body

¹¹ Cases of shootings and attacks in Russian schools, <https://www.rbc.ru/society/07/12/2023/609a5cdc9a7947237982ce4a>

ГУРАВ. ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

3.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

ХБНГУ нь Монгол улстай адил эх газрын эрх зүйн тогтолцоотой улс тул эрх зүйн эх сурвалжид хууль голлох үүрэгтэй байдаг. Иймд ХБНГУ нь олон нийтийн аюулгүй байдал, хэв журмын сахиулах зорилгоор зэвсэг, сум хэрэглэхтэй холбогдсон харилцааг 2002 оны 10 дугаар сарын 11-ны өдрийн “Зэвсгийн тухай хууль” (Waffengesetz, WaffG)-иар зохицуулдаг байна.

Хүснэгт 5. ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн бүтэц

ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хууль		
Хэсэг	Бүлэг	Зүйл
1-р хэсэг. Ерөнхий заалтууд	-	§1-3
2-р хэсэг. Зэвсэг, сумтай харьцах	I бүлэг. Зэвсэг, сумны тусгай зөвшөөрөлд тавигдах ерөнхий шаардлага	§4-9
	II бүлэг. Зэвсэг, сумны тусгай зөвшөөрөл; чөлөөлөлт	§10-12
	III бүлэг. Тодорхой бүлэг хүмүүст зориулсан тусгай зөвшөөрөл	§13-20
	IV бүлэг. Зэвсэг үйлдвэрлэгчид, зэвсгийн наймаачид, буудлагын талбай, хамгаалалтын фирмүүдэд зориулсан тусгай зөвшөөрөл	§21-28а, 31(1)
	V бүлэг. Зэвсэг, сум хэрэгслийг хуулиар зохицуулсан нутаг дэвсгэрт, дамжин эсвэл гадагш шилжүүлэх	§29-33
	VI бүлэг. Зохих ёсоор анхаарал халамж тавих үүрэг; тайлан, мэдэгдлийн шаардлага	§34-39
	VII бүлэг. Хориг	§40-42а
3-р хэсэг. Бусад заалтууд	-	§43-50
4-р хэсэг. Хариуцлага ба торгууль	-	§51-54
5-р хэсэг. Хууль хэрэглэхээс чөлөөлөх	-	§55-57
6-р хэсэг. Шилжилтийн ба захиргааны заалтууд	-	§58-59
Хавсралт 1. Тодорхойлолт (1-р зүйлийн (4))		
1-р хэсэг. Зэвсэг, сумны техникийн тодорхойлолт, объектын ангилал	I бүлэг. Буу	
	II бүлэг. Зөөврийн эд зүйлс	
	III бүлэг. Сум ба бусад хэрэгсэл	
2-р хэсэг. Зэвсгийн тухай хууль тогтоомжийн зорилгын тодорхойлолт	-	
3-р хэсэг. Зэвсгийн удирдамжийн дагуу галт зэвсэг, сумыг A-D ангиллын ангилал	-	
Хавсралт 2. Зэвсгийн жагсаалт (2-р зүйлийн (2)-(4) хүртэл)		
1-р хэсэг. Хориотой зэвсэг	-	
2-р хэсэг. Тусгай зөвшөөрөл шаарддаг зэвсэг	I бүлэг. Тусгай зөвшөөрөлд тавих нөхцөл	
	II бүлэг. Тусгай зөвшөөрөл шаардахгүй харьцах хэлбэр	
	III бүлэг. Тусгай зөвшөөрлийн зөөлөн нөхцөл	
3-р хэсэг. Хуулиас бүрэн буюу хэсэгчлэн чөлөөлөгдсөн зэвсэг	I бүлэг. 2-р зүйлийн (1) ба 41-р зүйлд зааснаас гаднах хуулиас чөлөөлөгдсөн зэвсэг	
	II бүлэг. 42а дахь зүйлийг бусад хуулиас чөлөөлөгдсөн зэвсэг	

3.2. Оросын Холбооны Улс

ОХУ-д галт зэвсэг худалдаж авахыг хуулиар зөвшөөрдөг буюу мэргэжил, хувийн байдлаасаа хамаарч галт зэвсэг эзэмших эрх, хугацаа, галт зэвсгийн төрөл зэрэг өөр байх болно. Галт зэвсэг эзэмших насанд хүрсэн ОХУ-ын иргэн галт зэвсэг ашиглах анхан шатны сургалтад суун шалгалт өгсний дараа галт зэвсэг эзэмших эрхтэй болно. Энэ харилцааг ОХУ-д холбооны Эрүүгийн хууль, Галт зэвсгийн тухай хуулиар зохицуулдаг.

Хүснэгт 6. ОХУ-ын Галт зэвсгийн тухай хуулийн бүтэц

№	Бүлэг	Зүйл
1.	Холбооны хуульд ашигласан үндсэн ойлголт	§1
2.	Зэвсгийн төрөл	§2-5
3.	Зэвсгийн хэрэгээний хязгаарлалт, эмнэлгийн үзлэг	§6-6.1
4.	Зэвсэг, түүний суманд тавигдах шаардлага	§7
5.	Зэвсэг, сумны улсын бүртгэл	§8
6.	Зэвсэг, сум цуглуулах, үйлдвэрлэх, устгах	§9-9.2
7.	Зэвсэг худалдан авах	§10
8.	Төрийн байгууллагын зэвсэг худалдан авах эрх	§11
9.	Хуульд заасан тусгай субъект зэвсэг худалдан авах, түр ашиглах	§12
10.	Энгийн иргэд зэвсэг худалдан авах, туршилтын бууудлага хийх	§13-13.1
11.	Гадаадын иргэн зэвсэг ашиглах, эзэмших	§14
12.	Зэвсэг, сум үйлдвэрлэх, засварлах	§16-16.1
13.	ОХУ-руу зэвсэг, хэрэгсэл, сум импортлох, ОХУ-аас экспортлох	§17
14.	Иргэний болон албаны зэвсэг, сум худалдаалах	§18
15.	Цэргийн байгууллага зэвсэг худалдах, шилжүүлэх	§19
16.	Зэвсгийг худалдах, бэлэглэх, өвлүүлэх болон шагналын зэвсэг	§20-20.1
17.	Иргэний болон албаны зэвсэг хадгалах	§22
18.	Зэвсгийн наймаанаас авах хураамж	§23
19.	ОХУ-ын иргэн зэвсэг хэрэглэх, ашиглах	§24-24.1
20.	Зэвсгийг бүртгэх, тээвэрлэх, цуглуулах, үзүүлэх	§25
21.	Зэвсэг ашиглах, эзэмших зөвшөөрлийг хүчингүй болгох	§26
22.	Зэвсэг, сум хураан авах	§27
23.	Зэвсгийн эргэлтэд хяналт тавих	§28
24.	Хууль хүчин төгөлдөр болох Зохицуулах эрх зүйн актуудыг энэ хуульд нийцүүлэх Хуулийн хэрэгжилтийг хангах Хууль батлагдсантай холбогдуулан хууль тогтоомжийн зарим актыг хүчингүй болсонд тооцох	§29-32

ДӨРӨВ. ГАЛТ ЗЭВСГИЙН ЕРӨНХИЙ ОЙЛГОЛТ, АНГИЛАЛ, ТӨРӨЛ, ЗОРИУЛАЛТ

4.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

ХБНГУ-ын “Зэвсгийн тухай хууль”-д заасны дагуу “зэвсэг” гэдэгт дараах шинжийг агуулсан буу, эсвэл түүнтэй адилтган зүйл болон зөөврийн объектыг ойлгоно.¹² Үүнд:

- Аливаа этгээдийг хамгаалах эсвэл түүн рүү халдах, зэвсгийг устгах эсвэл холдуулах зорилгоор ашиглаж буй;
- Шинж чанар, хэрхэн ажилладаг зэргээс шалтгаалан тухайн зорилгод зориулагдаагүй байсан ч аливаа этгээдийн довтлох, хамгаалах чадварыг арилгах буюу багасгах чадвартай;

ХБНГУ-ын “Зэвсгийн тухай хууль”-д зааснаар зэвсгийг **хориотой зэвсэг (1), тусгай зөвшөөрөл шаарддаг зэвсэг (2), хуулиас бүхэлд нь болон хэсэгчлэн чөлөөлөгдсөн зэвсэг (3)** хэмээн 3 ангилдаг ба галт зэвсэг буюу буу нь эхний ангилалд багтах тул үүнийг ашиглахад тусгай зөвшөөрөл шаарддаг байна. Галт зэвсгийг ХБНГУ-ын 2000 оны “Зэвсгийн тухай хууль”-ийн хавсралт 1-ийн 1 дүгээр хэсгийн эхний бүлэгт зохицуулсан байдаг.

Тусгай зөвшөөрөл шаарддаг хориотой галт зэвсэг нь буу, зөөврийн объект, ашиглах боломжгүй болсон (гоёл чимэглэлийн зориулалттай) буу, хуурамч буу багтдаг бол тусгай зөвшөөрөл шаарддаггүй галт зэвсэгт мэндчилгээний зэвсэг хамаарна. Зэвсгийн тухай хуульд эдгээрийг дараах байдлаар тодорхойлсон байдаг. Үүнд:

- “Буу” гэж довтолгоо, хамгаалалт, дохиолол, ан агнуур, сум харвах, спорт, амралт зугаалгын зориулалттай сумыг торхоор дамжуулан гадагшлуулдаг объектыг ойлгоно.¹³ Буу нь зөөврийн объектой ижил шинж чанартай. Тодруулбал, галлах, хөдөлгөөний хүчийг булчингийн хүчээр хангадаг зорилтот биеийг буудах зориулалттай, сумны үзүүрийн хамгийн их кинетик энерги нь 0.16 Ж/см²-аас ихгүй уян үзүүртэй объектыг “зөөврийн объект” гэж ойлгоно.
- “Ашиглах боломжгүй болсон буу” гэж сум болон түлхэлтийн цэнэгийг ачиж болохгүй, түүний үндсэн эд ангиудыг стандарт багаж ашиглан хэвийн байдалд оруулах боломжгүй буюу бүрмөсөн ашиглах боломжгүй болсон галт зэвсгийг ойлгоно.
- “Мэндчилгээний зэвсэг” гэж театрын тоглолт, гэрэл зураг, кино, телевизийн бичлэг хийх зориулалттай галт зэвсгийг хэлнэ.
- “Хуурамч буу” гэж гаднах байдлаараа буу шиг харагддаг ч галт зэвсгийн шинж чанаргүй, тоглоом гэж хүлээн зөвшөөрөгдөхүйц бууг ойлгоно.

4.2. Оросын Холбооны Улс

Дараах байдлаар ОХУ галт зэвсэг, тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэдгээртэй холбоотой ойлголтыг Галт зэвсгийн тухай хуульдаа дараах байдлаар заажээ.

Галт зэвсгийн тухай хуулийн 1 дүгээр зүйл: Нэр томьёо хэсэгт тодорхойлсон байдал:

¹² Waffengesetz (WaffG) 2002, Sektion 1 (2), Холбоос: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_waffg/englisch_waffg.html#p0039, Сүүлд үзсэн: 2024.01.25

¹³ Waffengesetz (WaffG) 2002, Annex 1 (to Sektion 1 (4)), Part 1, Chapter 1, §1.1, Холбоос: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_waffg/englisch_waffg.html#p0039, Сүүлд үзсэн: 2024.01.25

- ✓ зэвсэг – амьд болон бусад биет байг онох, дохио өгөх зориулалттай төхөөрөмжгалт зэвсэг - дарь болон бусад цэнэгийн энергийг ашиглан алсын зайн байг механикаар онох зориулалттай зэвсэг;
- ✓ галт зэвсгийн үндсэн хэсгүүд – их бие, затвор, боолт, хүрд, хүрээ, хүлээн авагч;
- ✓ иртэй зэвсэг - байтай шууд харьцах хүний булчингийн хүчийг ашиглан байг онох зориулалттай зэвсэг;
- ✓ шидэлтийн зэвсэг – хүний булчингийн хүчийг ашиглан шидэгдэж байг алсаас онох зориулалттай зэвсэг (шидэх зэвсэг), түүнчлэн механик энерги ашиглан шидсэн сумаар алсын зайд байг онох зориулалттай зэвсэг
- ✓ пневматик зэвсэг - шахсан, шингэрүүлсэн, хатууруулсан хийн энергийн нөлөөгөөр чиглэсэн хөдөлгөөнийг хүлээн авдаг сумаар алсын зайд байг онох зориулалттай зэвсэг;
- ✓ хийн зэвсэг - нулимс асгаруулагч, цочроох бодис ашиглан амьд байг түр хугацаагаар химийн аргаар устгах зориулалттай зэвсэг;
- ✓ сум - байг онох зориулалттай, тэсэрч дэлбэрэх, хөдөлгөх, пиротехникийн болон хөөргөх цэнэг, эсхүл тэдгээрийн хослол агуулсан зэвсэг, сумны хэрэгсэл;
- ✓ сум - сумны хайрцгийг эхлүүлэх хэрэгсэл, түлшний цэнэг, сумны тоног төхөөрөмжийн тусламжтайгаар нэг хэсэг болгон нэгтгэсэн зэвсгийг галлах зориулалттай төхөөрөмж;
- ✓ дохионы зэвсэг - бүтцийн хувьд зөвхөн гэрэл, утаа, дуут дохио өгөх зориулалттай зэвсэг;
- ✓ зэвсгийн эргэлт, галт зэвсгийн үндсэн эд анги (цаашид - зэвсэг) - зэвсэг үйлдвэрлэх, зэвсгийн худалдаа, худалдах, шилжүүлэх, олж авах, цуглуулах, үзүүлэх, нягтлан бодох бүртгэл, хадгалах, авч явах, тээвэрлэх, тээвэрлэх, ашиглах, хураах, устгах, импортлох. ОХУ-д зэвсэг, ОХУ-аас экспортлох;
- ✓ зэвсгийн үйлдвэрлэл - судалгаа, боловсруулалт, туршилт, үйлдвэрлэл, түүнчлэн зэвсгийн уран сайхны чимэглэл, засвар, сум, сум, түүний эд анги үйлдвэрлэх;
- ✓ Хязгаарлагдмал устгалын галт зэвсэг - гэмтлийн цохилтын сумны хэрэгслээр алсын зайд амьд байг механикаар устгах зориулалттай, нунтаг болон бусад цэнэгийн энергийн нөлөөгөөр чиглэсэн хөдөлгөөнийг хүлээн авдаг, хүний амь насыг хохироох зориулалтгүй богино сумтай, сумгүй зэвсэг хүн;
- ✓ Гэмтлийн сум - гөлгөр нүхтэй галт зэвсгээс эсвэл хязгаарлагдмал устгалтай галт зэвсгээс буудах зориулалттай, сумны хайрцгийн тусламжтайгаар гэмтлийн үйлдлийг эхлүүлэх хэрэгсэл, түлшний цэнэг, сумны зэвсгийн тусламжтайгаар нэг хэсэг болгон нэгтгэсэн төхөөрөмж. Хүний үхэлд хүргэх зорилготой;
- ✓ хийн сум - хийн зэвсэг эсвэл хязгаарлагдмал устгалтай галт зэвсгээс буудах зориулалттай, сумны хайрцгийн тусламжтайгаар нэг бүтнээр нэгтгэсэн, нулимс асгаруулагч, цочроох бодисоор тоноглогдсон, хүний амь насыг хохироох зориулалтгүй төхөөрөмж. хүн;
- ✓ гэрэл, дууны үйл ажиллагааны сум - галт зэвсэг, хязгаарлагдмал устгалын галт зэвсэг, хийн буюу дохионы зэвсгээс буудах зориулалттай, зориулалтын бус гэрлийн болон дууны үйлчлэлийг эхлүүлэх хэрэгсэл, хэрэгслийг сумны хайрцгийн тусламжтайгаар нэг хэсэг болгон нэгтгэсэн төхөөрөмж. амьд эсвэл бусад байг онох;
- ✓ дохионы сум - галт зэвсэг, дохионы зэвсгийг буудах зориулалттай, сумны хайрцгийн тусламжтайгаар нэг хэсэг болгон нэгтгэж, гэрэл, утаа, дуут дохио өгөх зориулалттай төхөөрөмж. амьд эсвэл бусад зорилтот;

- ✓ цохилтын механизмын довтлогч - сумыг эхлүүлэх хэрэгсэлд цохилт өгөх цохилтын механизмын хэсэг;
- ✓ соёлын үнэт зэвсэг - 1996 оны 5-р сарын 26-ны өдрийн N 54-FZ "ОХУ-ын музейн сан ба ОХУ-ын музейн тухай" Холбооны хуулийн дагуу ОХУ-ын Музейн санд багтсан зэвсэг, эсвэл заасны дагуу. ОХУ-ын 1993 оны 4-р сарын 15-ны өдрийн 4804-1-р "Соёлын үнэт зүйлийг экспортлох, импортлох тухай", түүний дотор эртний (эртний) зэвсгийн тухай ОХУ-ын хуулийн дагуу ОХУ-ын холбооны гүйцэтгэх байгууллагын эрх бүхий Засгийн газрын шийдвэрээр;
- ✓ эртний (эртний) зэвсэг - 1899 оныг дуустал үйлдвэрлэсэн галт зэвсэг, шидэлтийн болон пневматик зэвсэг (буудах суманд зориулж үйлдвэрлэсэн галт зэвсгээс бусад), түүнчлэн 1945 оныг дуустал үйлдвэрлэсэн иртэй зэвсэг;
- ✓ хуучин (эртний) зэвсгийн хуулбар - хуучин (эртний) зэвсгийн дээжийн эх буюу зургийн дагуу түүний хийц, үзэмж, чимэглэлийг үнэн зөв, эсхүл жинхэнэ эд ангиудыг оруулалгүйгээр том хэмжээтэй хийсэн зэвсэг. эртний болон бусад төрлийн зэвсэг;
- ✓ хуучин (эртний) зэвсгийн хуулбар - хуучин (эртний) зэвсгийн дээжийн эх хувь, зураг, тайлбарын дагуу хийсэн загвар, үзэмж, уран сайхны өнгөлгөөний хувьд бүтээлч өөрчлөлттэй, жишээ болгон соёлын үнэ цэнэтэй зэвсэг уран сайхны бүтээлч байдал, гоёл чимэглэлийн болон хэрэглээний урлаг;
- ✓ ашиглалтаас хасагдсан зэвсэг - үндсэн хэсэг бүрд нь түүнээс буудах, түүний үндсэн хэсгүүдийг сум, түүний дотор сумны төхөөрөмжөөр ашиглах боломжийг үгүйсгэсэн техникийн өөрчлөлт хийгдсэн, соёл, боловсролын үйл ажиллагаанд ашиглах зориулалттай галт зэвсэг. түүнээс буудсан сумыг гэрэл, дуу авианы сумаар дуурайлган хийх боломж (нүхтэй зэвсэг) эсвэл түүнээс буудаж дуурайх боломжгүй (сургалтын зэвсэг) эсвэл зэвсгийн эд анги, механизмын харилцан үйлчлэлийн үйл явцыг судлах (зэвсэг таслах));
- ✓ хөргөсөн сумнууд - хайрцагт нүхтэй, түлшний цэнэг ашигласан эхлүүлэгчтэй галт зэвсгийн сум;
- ✓ Зэвсгийн эргэлтийн чиглэлээр эрх бүхий холбооны гүйцэтгэх байгууллага - ОХУ-ын Үндэсний гвардийн цэргүүд, зэвсгийн салбарт төрийн бодлого, эрх зүйн зохицуулалтыг боловсруулж хэрэгжүүлэх чиг үүргийг гүйцэтгэдэг холбооны гүйцэтгэх байгууллага. эргэлт, хувийн хамгаалалтын үйл ажиллагааны чиглэлээр болон хувийн аюулгүй байдлын чиглэлээр;
- ✓ иргэний урт сумтай галт зэвсгийн сумыг өөрөө тоноглох - агнуурын урт сумтай галт зэвсэг болон (эсвэл) спортын урт сумтай галт зэвсэг эзэмшдэг иргэд хувийн хэрэгцээнд зориулж сумыг өөрөө угсрах;
- ✓ жижиг зэвсэг шидэх - харимхай элементүүдийн хэв гажилтын энергийг алсын зайд онох сумны чиглэсэн хөдөлгөөн (шидэлт) болгон хувиргах механик төхөөрөмж болох шидэх зэвсэг;
- ✓ сум - шидэгч, зөөвөрлөх, тогтворжуулах элементүүдээс бүрдэх төхөөрөмж, эсвэл шидэлтийн шинж чанартай объект, шидэлтийн бага оврын зэвсгээс шидэлтийн үр дүнд зайд байрлах байг механикаар устгах зориулалттай;
- ✓ шидэх зэвсэг - хүний булчингийн хүчийг ашиглан шидэлтийн үр дүнд зайд байрлах байг механикаар ялах зориулалттай шидэх зэвсэг (шиддэг зэвсэг);
- ✓ гөлгөр цооногтой галт зэвсэг - гол нь дугуй хөндлөн огтлолтой, цилиндр буюу конус хэлбэртэй, бүхэл бүтэн уртаараа гөлгөр (тэгш) дотоод гадаргуутай галт зэвсэг;
- ✓ винтовын галт зэвсэг (винтовт сумтай галт зэвсэг) - буудах үед сумны төхөөрөмжид тэнхлэгийн эргэн тойронд тэнхлэгийн эргэн тойронд эргэлдэх хөдөлгөөнийг өгдөг

цооног нь дотоод гадаргуу дээр хөндлөн огтлол, хэлбэр, ховилтой (цутгасан, хонхорхой) галт зэвсэг;

- ✓ гох механизм - буудлагын эхлэл ба төгсгөлийг хянах зориулалттай зэвсгийн механизм;

Зэвсгийг аюулыг нэмэгдүүлэх эх үүсвэр бөгөөд холбогдох субъектүүдийн ашиглах зорилго, үндсэн параметр, шинж чанарыг шалгуур болгон Галт зэвсгийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлд дараах байдлаар ангилдаг. Үүнд:

1. Иргэний – Энэ нь ОХУ-ын иргэд өөрийгөө хамгаалах, спорт, ан агнуур, соёл, боловсролын зориулалтаар ашиглах зориулалттай зэвсэг юм. Иргэний галт зэвсэг нь тэсрэлтээр галладаггүй байх ба 10-аас илүүгүй сумны багтаамжтай байх ёстой. Сумны багтаамжийн хязгаарлалт нь спортын зэвсэгт хамаарахгүй бөгөөд түүнд тавигдах шаардлагыг спортын дүрэм эсхүл ОХУ-ын бүх спортын холбоодоор магадлан итгэмжлэгдсэн спортын тэмцээний тухай дүрмээр тодорхойлдог. Иргэний галт зэвсгээр буудах үед бууны хошууны энерги нь 150Ж-ээс хэтрэхгүй байх ёстой. Иргэний зэвсэг, түүнд зориулсан сум нь холбооны хууль тогтоомжоор тогтоосон шүүх эмнэлгийн шаардлагад нийцсэн байх ёстой.

2. Албан тушаалтан - Үйлчилгээний зэвсэг буюу цагдаа, хүчний байгууллагуудын өдөр тутам биедээ авч явдаг зэвсэг багтана.

3. Гар буудлага болон хүйтэн зэвсэг – Үүнд хийн буу болон хутга зэрэг багтана.

ТАВ. ГАЛТ ЗЭВСЭГ ӨМЧЛӨХ, ЭЗЭМШИХ, АШИГЛАХ, ӨВЛӨХ, БЭЛЭГЛЭХ

5.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

ХБНГУ-ын галт зэвсэг өмчлөх, эзэмших, ашиглах, өвлөх, бэлэглэх, бүртгүүлэх, хадгалах тухай зохицуулалтыг “Зэвсгийн тухай хууль”-аар зохицуулсан байдаг. Галт зэвсэг, сум хэрэгслийг олж авах, эзэмшиж, бусдад хүлээлгэн өгөх, зөөвөрлөх, шилжүүлэх, үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, ашиглах, засварлах, худалдаалахыг “**зэвсэг, сумтай харьцах**” гэнэ.¹⁴

Зэвсэг худалдан авах, эзэмших, ашиглах тусгай зөвшөөрлийн төрөл

Зэвсгийн тухай хуулийн дагуу галт зэвсэг эзэмших, худалдан авахад зэвсэг эзэмших үнэмлэх (Waffenbesitzkarte), харин галт зэвсгийг ашиглах, биед авч явахад зэвсгийн лиценз (Waffenschein) хэрэгтэй. Тодруулбал, галт зэвсэг цуглуулагчид зөвхөн зэвсэг эзэмших үнэмлэх (Waffenbesitzkarte) л хэрэгтэй гэсэн үг. Анчдад ан агнуурын лиценз (Jagdschein) байгаа л бол зэвсгийн лиценз (Waffenschein) хэрэггүй бөгөөд зөвхөн ан агнуурын зориулалтаар буугаа ашиглах боломжтой гэсэн үг юм.

Зэвсэг эзэмших үнэмлэх (Waffenbesitzkarte) нь буу эзэмшигчдэд галт зэвсгийг авч явахаас илүүтэйгээр зөвхөн "тээвэрлэх" боломжийг олгодог. Буу биед авч явах тусгай зөвшөөрөл (Waffenschein) нь зөвхөн ховор тохиолдолд л олгогддог. Өргөдөл гаргагч нь олон нийт аюулд өртсөн үед ашиглах шаардлага тулгарч, буу авч явах нь тэднийг аюулгүй байлгах болно гэдгийг нотлох үед л олгодог. ХБНГУ-ын хуульд бууг нуун дарагдуулах эсвэл олон нийтийн газар цэнэглэх эсэх талаар ямар ч заалт байдаггүй байна.¹⁵

График 3. Зэвсэг эзэмших, ашиглах тусгай зөвшөөрлийн төрөл

Зэвсэг худалдан авах, эзэмших, ашиглах тусгай зөвшөөрөлд тавигдах шаардлага:

Зэвсгийн тухай хуулийн 2 дугаар бүлгийн 10 дугаар зүйлийн (1)-т зааснаар зэвсэг худалдан авах, эзэмших тусгай зөвшөөрлийг зэвсэг эзэмших үнэмлэх (Waffenbesitzkarte)-ээр олгоно. Зэвсэг худалдан авах тусгай зөвшөөрөл нь 1 жилийн хугацаанд хүчинтэй бөгөөд түүнийг эзэмших тусгай зөвшөөрөл ихэвчлэн хугацаагүй олгогдоно. Хуулийн 10 дугаар зүйлийн (4)-т зааснаар зэвсэг авч явах зөвшөөрлийг зэвсгийн лиценз (Waffenschein)-ээр

¹⁴ Waffengesetz (WaffG) 2002, Sektion 1 (3), Холбоос: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_waffg/englisch_waffg.html#p0039, Сүүлд үзсэн: 2024.01.25

¹⁵ Deutsche Welle (DW), ХБНГУ-ын олон улсын нэвтрүүлэг, ХБНГУ дахь бууны хяналт, галт зэвсэг эзэмших, нийтлэгдсэн: 2020.02.20, шинэчлэгдсэн: 2022.12.12, Холбоос: <https://www.dw.com/en/gun-control-and-firearms-possession-in-germany/a-52450664>, Сүүлд үзсэн: 2024.01.29

олгох ба зарим төрлийн галт зэвсгийн хувьд дээд тал нь 3 жилийн хугацаанд хүчинтэй. Энэ хугацааг шаардлагатай бол хоёр удаа дээд тал нь 3 жил хүртэлх хугацаагаар сунгаж болно.

Зэвсэг худалдан авах, эзэмших тусгай зөвшөөрөлд тавигдах шаардлагыг ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн 4 дүгээр хэсгийн (1) дүгээр зүйлд заасан ба 5-9 дүгээр хэсэгт дэлгэрэнгүй заасан байдаг. Тус хуульд зааснаар галт зэвсэг эзэмших тусгай зөвшөөрөл авах хүсэлтэд дараах шалгуурыг хангаж, баталгааг хавсаргах шаардлагатай. Үүнд:

1. 18 насанд хүрсэн байх (Зэвсгийн тухай хуулийн 2 дүгээр хэсгийн (1) дэх зүйл)
Зөвхөн 18 нас хүрсэн хүн зэвсэг, сумтай харьцахыг зөвшөөрнө.
2. Шаардлагатай найдвартай байдал (Зэвсгийн тухай хуулийн 5 дугаар хэсэг)
Дараах этгээдийг найдвартай гэж үзэхгүй. Үүнд:

- Ямар нэгэн гэмт хэрэг, эсвэл 1 жилээс доошгүй хугацаагаар хорих ялтай гэмт хэрэг, зөрчлийг санаатай үйлдсэн шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэртэй, эсвэл шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсноос хойш 10 жил өнгөрөөгүй байгаа этгээд;
- Галт зэвсэг, сум хэрэгслийг зүй бус ашиглах, хадгалах нөхцөл хангаагүй, эсвэл эдгээр объектод хяналт тавих эрхгүй хүлээлгэх өгөх үндэслэлтэй гэж үзсэн этгээд.

Дараах этгээдийг дүрмээр найдвартай гэж үзэхгүй. Үүнд:

- Санаатай гэмт хэрэг үйлдсэн; зэвсэг, сум, тэсэрч дэлбэрэх бодистой харьцсантай холбогдуулан санамсаргүйгээр үйлдсэн, эсхүл санамсаргүйгээр олон нийтэд аюул учруулсан гэмт хэрэг үйлдсэн; Зэвсгийн тухай хууль, Дайны зэвсгийг хянах тухай хууль, Тэсрэх бодисын тухай хууль эсвэл Холбооны ан агнуурын тухай хууль тогтоомжийн дагуу гэмт хэрэг үйлдэж хорих ял, эсвэл хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 2 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний торгор ялаар шийтгүүлсэн нь шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрээр тогтоогдсон этгээд;
- Хувийн холбоог удирдах тухай хуулийн дагуу байгууллага болохыг бүрмөсөн хориглосон, эсхүл хувийн холбоог удирдах тухай хуулийн дагуу үйл ажиллагааг нь бүрмөсөн хориглосон холбоо; Холбооны Үндсэн хуулийн шүүхийн тухай хуулийн 46-р хэсгийн дагуу Холбооны Үндсэн хуулийн шүүх үндсэн хууль зөрчсөн гэж үзсэн намд сүүлийн 10 жилийн хугацаанд гишүүн байсан этгээд;
- Дангаар болон холбооны гишүүний хувьд Үндсэн хуулийг эсэргүүцсэн эсвэл; олон улсын харилцан ойлголцол, ялангуяа энх тайвнаар зэрэгцэн орших үзэл санааны эсрэг чиглэсэн эсвэл; хүчирхийлэл, эсвэл хүчирхийлэлд бэлтгэх арга хэмжээ авах замаар ХБНГУ-ын гадаадын ашиг сонирхлыг аюулд учруулах үйл ажиллагаанд сүүлийн 5 жилийн хугацаанд оролцсон, дэмжсэн этгээд;
- хүчирхийлэл үйлдсэн хэргээр сүүлийн таван жилийн хугацаанд нэгээс олон удаа шүүхийн зөвшөөрлөөр цагдаагийн байгууллагад цагдан хоригдсон этгээд;
- Холбооны Үндсэн хуулийн шүүхийн тухай хуулийн 46-р хэсгийн дагуу Холбооны Үндсэн хуулийн шүүх үндсэн хуулийн аль нэг заалтыг удаа дараа буюу бүдүүлгээр зөрчсөн этгээд.

Хувийн чадвар (Зэвсгийн тухай хуулийн 6 дугаар хэсэг)

Дараах этгээдийг хувийн чадвартай гэж үзэхгүй. Үүнд:

- Эрх зүйн чадамжгүй болон хязгаарлагдмал чадамжтай;
- Архи, согтууруулах ундааны хамааралтай, сэтгэцийн өвчтэй;
- Хувийн нөхцөл байдлын улмаас зэвсэг, сумтай болгоомжтой, зөв харьцах чадваргүй, өөрийгөө болон бусдыг гэмтээх онцгой эрсдэлтэй;

Үүнд заасан дагуу өргөдөл гаргагчийн бичиг баримтад эргэлзэх шалтгаан байгаа бол; эсвэл 25-аас доош насны хүн анх удаа буу олж авах, эзэмших тусгай зөвшөөрөл хүссэн тохиолдолд эрх бүхий байгууллага өргөдөл гаргагчийн зардлаар тухайн этгээдээс бие махбодын болон сэтгэцийн ур чадвар, сэтгэл зүйчийн гэрчилгээ авахыг шаардана.

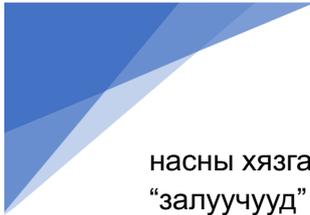
3. Тусгай мэдлэгтэй байх (Зэвсгийн тухай хуулийн 7 дугаар хэсэг)
Томилогдсон байгууллагад шалгалт өгсөн, эсвэл үйл ажиллагаа, сургалтаар тусгай мэдлэгээ харуулсан хүмүүсийг тусгай мэдлэгээ нотолсон гэж үзнэ. Холбооны Дотоод хэргийн яам нь Холбооны зөвлөл (Bundesrat)-ийн зөвшөөрлөөр зэвсгийн шаардлагатай техникийн болон хууль эрх зүйн мэдлэг, шалгалт, шалгалтын журам, түүний дотор шалгалтын хороо байгуулах зэрэг бусад хууль эрх зүйн баримт бичгийг гаргах эрхтэй.
4. Хэрэгцээтэй байх (Зэвсгийн тухай хуулийн 8 дугаар хэсэг)
Дараах зүйлийг нотлох бичиг баримтыг өгсөн тохиолдолд олон нийтийн аюулгүй байдал, дэг журмыг сахиулах байдлаа буюу хэрэгцээтэй байх шаардлагыг нотолж байна гэж үзнэ. Үүнд:
 - Анчин, мэргэн бууч, уламжлалт мэргэн бууч, зэвсэг, сум цуглуулагч, зэвсэг, сумны шинжээч, зэвсэг үйлдвэрлэгч, зэвсгийн наймаачин, хамгаалалтын фирмийн хувьд тусгайлан хүлээн зөвшөөрөгдөх хувийн болон эдийн засгийн ашиг сонирхол;
 - Зэвсэг буюу сум нь заасан зориулалтад тохирох эсэх.
5. Зэвсгийн лиценз (Waffenschein) авахад бие махбод болон эд хөрөнгөд учирч болзошгүй гэмтэл, хохирлын 1 сая еврогийн хариуцлагын даатгалын баталгаа

Өв залгамжлалын замаар галт зэвсэг олж авах, эзэмших

Өв залгамжлалын замаар галт зэвсэг олж авах, эзэмших нөхцөлийг ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн 3 дугаар бүлэг (Тодорхой бүлэг хүмүүст зориулсан тусгай зөвшөөрөл)-ийн 20 дугаар хэсэгт “Өв залгамжлах замаар буу олж авах, эзэмших” нэртэй зохицуулсан байна. Хуулийн 17 дугаар хэсгийн 1-р зүйлд заасны дагуу нас барсан этгээдийн галт зэвсэг олж авах, эзэмших тусгай зөвшөөрлийг түүний үйл хэргийг үргэлжлүүлж байгаа өв залгамжлагч, эсхүл гэрээслэлээр (өв залгамжлах замаар олж авах) өв залгамжлагчид олгоно. Хуулийн 20 дугаар хэсгийн 1 дүгээр зүйлд заасны дагуу гэрээслэлийг хүлээн авснаас хойш нэг сарын дотор өвийг хүлээн авах эсэхээ шийдэж галт зэвсгийн тусгай зөвшөөрөл шинээр авах; эсвэл одоо байгаа зэвсэг эзэмшигчийн үнэмлэхэд оруулах хүсэлт гаргах шаардлагатай.

Хүүхэд, залуучууд зэвсэг, сумтай харьцах

ХБНГУ-ын “Зэвсгийн тухай хууль”-ийн 3 дугаар зүйлийн (1)-т заасны дагуу хүүхэд, залуучууд зэвсэгтэй харьцах, заавар өгөх эрх бүхий хүний хяналт дор сургалт, хөдөлмөр эрхлэх явцад зэвсэг, сумтай харьцаж болно. Удаах зүйлд заасны дагуу хэрэв нийтийн ашиг сонирхолд харшлахгүй бол эрх бүхий байгууллага тусгай үндэслэлээр хүүхэд, залуучуудыг

насны хязгаарлалтаас чөлөөлж болно. Үүнд заасан “хүүхэд” гэдэгт 12-14 настай хүүхдийг¹⁶, “залуучууд” гэдэгт 14-18 настай этгээдийг ойлгоно.¹⁷

5.2. Оросын Холбооны Улс

Галт зэвсэг эзэмших эрх

Галт зэвсгийн тухай хуулийн 6.1 дүгээр зүйлд “Буу эзэмшихтэй холбоотой эмнэлгийн (эсрэг заалт) байгаа эсэхийг тодорхойлохын тулд эмнэлгийн үзлэгт орох ёстой.

Зэвсэг эзэмшихтэй холбоотой эмнэлгийн эсрэг заалт байгаа эсэхийг тогтоох эмнэлгийн үзлэгийг ОХУ-ын иргэд анх удаа зэвсэг худалдан авч байгаатай холбогдуулан улсын болон хотын эрүүл мэндийн байгууллагуудад хийлгэнэ. тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр зэвсэг эзэмшдэг иргэд (ОХУ-ын иргэдээс бусад, төрийн хагас цэрэгжүүлсэн байгууллагад алба хааж, цэргийн цол, тусгай цол, зэрэгтэй) оршин суугаа газрын эрүүл мэндийн газар үзлэгийг хийлгэнэ.

Буу эзэмшихтэй холбоотой эмнэлгийн эсрэг заалт байгаа эсэхийг шалгах эрүүл мэндийн үзлэгт сэтгэцийн үзлэг, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис, тэдгээрийн метаболитуудын биед агуулагдах химийн болон хор судлалын судалгаа орно.” гэж заажээ.

Галт зэвсэг ашиглах

Галт зэвсгийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйл: Зэвсэг худалдах, бэлэглэх, өвлүүлэх

ОХУ-ын иргэд хууль ёсны дагуу хувийн өмчид байгаа зэвсгээ иргэний болон албаны зэвсэг худалдаалах, зэвсэг цуглуулах, үзүүлэх зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээдэд, эсхүл холбооны гүйцэтгэх байгууллагад урьдчилан мэдэгдэн төрийн хагас цэрэгжүүлсэн байгууллагад худалдах эрхтэй.

Зэвсэг хадгалах, авч явах, ашиглах зөвшөөрөл олгосон эсхүл орон нутгийн байгууллага, түүнчлэн зэвсэг худалдан авах, цуглуулах, үзэсгэлэн гаргах зөвшөөрөлтэй иргэн;

Зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий байгууллага эсвэл тухайн зэвсгийг бүртгэх газар дахь орон нутгийн байгууллагад зэвсгийг дахин бүртгүүлсний дараа энэхүү Холбооны хуульд заасан зэвсгийг олж авах, худалдан авах эрх үүснэ.

Зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий байгууллага, орон нутгийн байгууллагад бүртгэгдсэн иргэний зэвсгийг хандивлах, өвлүүлэх харилцаа нь ОХУ-ын хууль тогтоомжоор тогтоосон журмаар явагдана.

Зэвсэг олж авах бусад үндэслэл.

Ашиглалтаас хасагдсан зэвсгийг хандивлах, өвлөн авахын тулд хүлээн авагчид ямар нэгэн зөвшөөрөл шаардлагагүй. Иргэний зэвсгийн эзэмшигч нас барсан тохиолдолд өв залгамжлах асуудлыг шийдэж, иргэний зэвсэг худалдан авах зөвшөөрөл авахаас өмнө тухайн зэвсгийг эрх бүхий байгууллага хадгалах зорилгоор хурааж авдаг.

¹⁶ Waffengesetz (WaffG) 2002, Sektion 27 (3) 1, Холбоос: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_waffg/englisch_waffg.html#p0039, Сүүлд үзсэн: 2024.02.26

¹⁷ Waffengesetz (WaffG) 2002, Sektion 27 (3) 2, Холбоос: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_waffg/englisch_waffg.html#p0039, Сүүлд үзсэн: 2024.02.26

ЗУРГАА. ГАЛТ ЗЭВСГИЙН ХУДАЛДАА БА ИМПОРТ

6.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

Галт зэвсэг үйлдвэрлэх, худалдах тусгай зөвшөөрөл

Арилжааны зэвсгийн үйлдвэрлэл, худалдааг ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлд зохицуулсан байдаг. Тус зүйлийн (1)-т зааснаар аж ахуйн нэгжийн хүрээнд арилжааны болон бие даасан үндсэн дээр буу, сум үйлдвэрлэх, засварлах зөвшөөрлийг зэвсэг үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрлөөр олгоно; буу, сумны худалдаа эрхлэх зөвшөөрлийг зэвсэг худалдах тусгай зөвшөөрлөөр олгоно. Тусгай зөвшөөрлийг тодорхой төрлийн буу, сумаар хязгаарлаж болно.

График 4. Галт зэвсэг үйлдвэрлэх, худалдах тусгай зөвшөөрөл

Дээрх 2 тусгай зөвшөөрлийг дараах тохиолдолд олгохоос татгалзана. Үүнд:

- Өргөдөл гаргагч нь шаардлагатай найдвартай байдал (5-р зүйл) эсвэл хувийн чадвартай байдал (6-р зүйл)-ийг хангаагүй;
- Өргөдөл гаргагч нь тусгай зөвшөөрөл шаарддаг Гар урлалын үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуульд заасан шаардлагыг хангаагүй;
- Өргөдөл гаргагч нь зэвсэг худалдах тусгай зөвшөөрөл авах хүсэлт гаргасан тохиолдолд шаардлагатай тусгай мэдлэгээ харуулаагүй (өргөдөл гаргагч нь бизнес эсвэл хараат, бие даасан салбараа өөрөө удирддаггүй бол энэ нь хамаарахгүй);
- Өргөдөл гаргагч Үндсэн хуулийн 116 дугаар зүйлд заасны дагуу Германы иргэн биш;
- Өргөдөл гаргагч энэ хуулиар зохицуулсан нутаг дэвсгэрт энгийн оршин суугч биш, худалдааны байгууллага ч байхгүй бол.

6.2. Оросын Холбооны Улс

Галт зэвсгийг худалдах, худалдаж авах, импортлох, тээвэрлэх

Галт зэвсгийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйл. ОХУ-ын иргэдийн зэвсэг худалдан авах эрх

21 нас хүрсэн зэвсэг эзэмших зөвшөөрөлтэй ОХУ-ын иргэд, зарим тохиолдолд 21 нас хүрээгүй зэвсэг эзэмших эрхтэй ОХУ-ын иргэд, цэргийн алба хааж байгаа буюу хаасан, түүнчлэн төрийн хагас цэрэгжүүлсэн байгууллагад алба хааж байгаа, цэргийн цолтой иргэд, тусгай цол буюу шүүгч нар энэ хуульд заасан зэвсэг эзэмших эрхтэй. ОХУ-ын уугуул, хөдөө

аж ахуй, гар урлал эрхэлдэг, түүнчлэн ан агнуурын мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг иргэд зориулалтын зэвсэг эзэмших эрхтэй.

Хууль сахиулах байгууллагад ажилладаг 18 нас хүрсэн бол зэвсэг авах эрхтэй.

ОХУ-н иргэд, казакууд үндэсний хувцасны бүрдэл хэсэг болгон иртэй зэвсэг, хийн гар буу, буу, дохионы зэвсэг, худалдаж авах эрхтэй. Тухайн зэвсгийг хоёр долоо хоногийн дотор зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий байгууллага эсвэл оршин суугаа газрынхаа орон нутгийн байгууллагад бүртгүүлэх ёстой.

ОХУ-ын иргэд гөлгөр цооногтой урт сумтай агнуурын галт зэвсэг худалдаж авах эрх олгох насыг хууль тогтоох (төлөөлөх) төрийн байгууллагын шийдвэрээр хоёр жилээс илүүгүй хугацаагаар бууруулж болно.

Зэвсэг худалдан авах тусгай зөвшөөрлийн дагуу заасан төрлийн зэвсгийн таваас илүүгүй нэгжийг бүртгэхийг зөвшөөрдөг. Тусгай зөвшөөрлийг зэвсгийн наймааны чиглэлээр ажилладаг эрх бүхий байгууллага эсвэл ОХУ-ын иргэний оршин суугаа газрын орон нутгийн байгууллага олгодог. Тусгай зөвшөөрлийн хүчинтэй хугацаа таван жил байна. Тусгай зөвшөөрлийн хугацаа дууссаны дараа энэ хуулийн 9 дүгээр зүйлд заасан журмаар сунгаж болно.

18 нас хүрсэн ОХУ-ын иргэд тусгай зөвшөөрөл авалгүйгээр нулимс асгаруулагч, аэрозол болон бусад төхөөрөмж, цахилгаан бороохой зэрэг зэвсгийг ашиглах, худалдаж авах хэрэгтэй. Тэдгээрийн амны энерги нь 7.5 дж-аас ихгүй, 4.5 мм хүртэл калибр бүхий хийн зэвсэг байна.

Эртний зэвсэг, эртний зэвсгийн хуулбар, соёлын үнэ цэнтэй иртэй зэвсгийг зэвсэг цуглуулах зөвшөөрөлтэй ОХУ-ын иргэд худалдаж авах эрхтэй.

ОХУ-ын иргэд энэ хуулийн 3 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1, 2, 3 дахь хэсэгт заасан гөлгөр цооногтой урт сумтай галт зэвсгийг өөрийгөө хамгаалах зорилгоор олж авах эрхтэй. Уг зорилгоор хоёроос дээш сумтай гөлгөр голтой, урт сумтай галт зэвсэг, сум худалдан авахыг хориглоно.

Ан агнуурын зөвшөөрөлтэй ОХУ-ын иргэд спортын болон агнуурын гөлгөр цооногтой урт сумтай зэвсэг, ан агнуурын пневматик, агнуурын шидэлтийн буу худалдаж авах эрхтэй.

Ан агнуурын тусгай зөвшөөрөлтэй ОХУ-ын иргэд дараах нөхцөлүүдийн аль нэгийг хангасан тохиолдолд винтов, урт сумтай агнуурын галт зэвсгийг худалдан авах зөвшөөрөл авах эрхтэй:

- 1) ан агнууртай холбоотой мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг;
- 2) зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий байгууллага, орон нутгийн байгууллагаас олгосон зөвшөөрлийн үндсэн дээр таван жилээс доошгүй хугацаанд урт сумтай агнуурын галт зэвсгийг эзэмших;
- 3) зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий байгууллага, орон нутгийн байгууллагаас олгосон биедээ зэвсэг авч явах зөвшөөрлийн үндсэн дээр винтов, агнуурын урт сумтай галт зэвсгийг эзэмших;
- 4) зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий байгууллага, орон нутгийн байгууллагаас олгосон зөвшөөрлийн үндсэн дээр таван жилээс доошгүй хугацаанд урт сумтай агнуурын галт зэвсгийг тасралтгүй эзэмшсэн байх, хэрэв заасан зөвшөөрлийн хугацаа дууссан, эсхүл тухайн зөвшөөрлөөс сайн дураараа татгалзсаны үндсэн дээр цуцлагдсан өдрөөс хойш нэг жилээс илүүгүй хугацаа өнгөрсөн бол;

-
- 5) зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий байгууллага, орон нутгийн байгууллагаас энэ зүйлд заасны дагуу түүнийг хадгалах, авч явах зөвшөөрлийн үндсэн дээр винтов, агнуурын урт сумтай галт зэвсэг эзэмшдэг.

Хэрэв тухайн зөвшөөрлийн хугацаа дууссанаас хойш нэг жилээс илүүгүй хугацаа өнгөрөөгүй, эсхүл тухайн зөвшөөрлөөс иргэн сайн дураараа татгалзсаны үндсэн дээр цуцалсан;

ОХУ-ын иргэд дараах тодорхой ангиллын, заасан тооноос илүү иргэний зэвсгийг эзэмшихийг хориглоно.

- 1) гөлгөр цооногтой урт хошуутай таван нэгж зэвсэг;
- 2) гөлгөр цооногтой урт сумтай агнуурын галт зэвсэг эсхүл винтов сумтай, агнуурын урт сумтай арван нэгж зэвсэг (хэрэв иргэн винтов сумтай урт сумтай агнуурын галт зэвсэг худалдан авах эрхтэй бол);
- 3) винтов сумтай таван нэгж спортын галт зэвсэг;
- 4) ан агнуурын таван нэгж жижиг зэвсэг;
- 5) хязгаарлагдмал устгах зориулалттай галт зэвсгийн хоёр нэгж;
- 6) энэ хэсгийн 1, 2 дахь хэсэгт заасан зэвсгийн нийт тооноос арван нэгж.

Зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий байгууллага, орон нутгийн байгууллагаас агнуурын зэвсгийг хадгалах, авч явах зөвшөөрөл авсан ОХУ-ын иргэд ан агнуурын иртэй зэвсэг, агнах зориулалттай жижиг зэвсгийг худалдан авах эрхтэй. Ан агнуурын иртэй зэвсгийг зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий байгууллага, орон нутгийн байгууллагаас тогтоосон журмаар худалдахдаа худалдааны байгууллага бүртгэдэг.

17 дугаар зүйл. ОХУ-д зэвсэг, сум хэрэгслийг импортлох, ОХУ-аас экспортлох.

ОХУ-д зэвсэг импортлох, экспортлох, цэргийн зориулалттай бүтээгдэхүүнтэй холбоотой гадаад худалдааны үйл ажиллагаа нь гадаад улсуудтай цэрэг-техникийн хамтын ажиллагааны тухай хууль тогтоомжийн дагуу явагддаг. Бусад тохиолдолд ОХУ-д зэвсэг импортлох, экспортлох Засгийн газраас тогтоосон журмаар явагддаг.

27-р зүйл Зэвсэг, сумыг хураан авах

Зэвсэг, сум хэрэгслийг хураан авах ажиллагааг дараах байдлаар гүйцэтгэнэ.

1) дараахь тохиолдолд зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий байгууллага эсвэл орон нутгийн байгууллага нь дараах тохиолдолд Холбооны хуульд заасан лиценз ба (эсвэл) зөвшөөрлийг тогтоосон журмын дагуу цуцлан;

Хуулийн этгээд зэвсэг, сум үйлдвэрлэх, худалдах, хадгалах, бүртгэх, түүнчлэн галт зэвсгийг хууль бусаар бэлтгэх, олж авах, шилжүүлэх, тээвэрлэх тусгай зөвшөөрлийн ОХУ-ын хууль тогтоомжоор тогтоосон журам, шаардлага, нөхцөлийг ноцтойгоор зөрчсөн,

Согтууруулах ундаа хэрэглэсэн иргэн зэвсэг авч явсан, зэвсэг авч явсан этгээд согтуугаар эрх бүхий албан тушаалтны хууль ёсны шаардлагыг биелүүлээгүй, иргэд зэвсэг, сум хэрэгслийг шилжүүлэх, ашиглах, зэвсэг илгээх, хадгалах, үйлдвэрлэх, худалдах журам зөрчсөн,

Энэ хуулийн 3.6, 6, 11 дэх хэсгийн 20 дугаар зүйлийн 13 дугаар зүйлд заасан, тусгай зөвшөөрөл, (эсвэл) зөвшөөрөл авах боломжийг хассан нөхцөл байдал үүссэн;

Иргэний зэвсэг эзэмшигч нас барсан, эсхүл цэргийн болон албаны зэвсэг хууль ёсны дагуу эзэмшиж байсан иргэн нас барсан;

Зэвсэг эзэмших эрх бүхий хуулийн этгээдийг татан буулгасан;

Энэ холбооны хуульд заасан бусад үндэслэлээр;

1.1) Энэ зүйлийн хоёр дахь хэсэгт заасан тохиолдолд дотоод хэргийн байгууллага (хуулийн этгээд зэвсэг, сум үйлдвэрлэх, худалдах, хадгалах, бүртгэх тусгай зөвшөөрлийн шаардлага, нөхцөлийг ноцтой зөрчсөнөөс бусад) ;

2) ОХУ-ын байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль тогтоомжийн зөрчлийг таслан зогсоох, ан агнуур, агнуурын нөөцийг хамгаалах, загас агнуур, усны биологийн нөөцийг хамгаалах, байгаль орчныг хамгаалах, түүний дотор байгалийн нөөцийг хамгаалах чиглэлээр зэвсэг, сум хэрэгслийг дотоод хэргийн байгууллагад шилжүүлэх замаар өөрсдийн бүрэн эрхийнхээ хүрээнд;

3) ЕврАзЭС (ЕвроАзийн эдийн засгийн нийгэмлэг) болон (эсвэл) ОХУ-ын гаалийн тухай хууль тогтоомжийн хүрээнд Гаалийн холбооны гаалийн хууль тогтоомжид заасан тохиолдолд гаалийн байгууллага;

4) ОХУ-ын хууль тогтоомжид заасан бусад тохиолдолд.

Зэвсэг, сумыг хураах журмыг ОХУ-ын Засгийн газар тогтоодог.

Энэхүү Холбооны хууль болон ОХУ-ын бусад зохицуулалтын эрх зүйн актаар тогтоосон зэвсгийн эргэлтийн талаар дүрмийг зөрчсөнтэй холбогдуулан хураан авсан зэвсэг, сумыг устгах нь эрүүгийн, захиргааны болон иргэний хэргийн шүүхийн шийдвэр болон захиргааны зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулах эрх бүхий бусад байгууллагын шийдвэрийн дагуу явагддаг.

Энэхүү Холбооны хуульд заасан тусгай зөвшөөрөл ба (эсвэл) зөвшөөрлийг тогтоосон журмын дагуу хүчингүй болгосонтой холбогдуулан хураан авсан зэвсэг, сум, түүнчлэн зэвсэг, сум хэрэгслийг эзэмшигч хуулийн этгээдийг татан буулгахтай холбогдуулан төрийн бодлого, эрх зүйн зохицуулалтыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг холбооны гүйцэтгэх байгууллагын нутаг дэвсгэрийн байгууллагад шилжүүлсэн.

Хурааж авсан буюу хүлээлгэн өгсөн зэвсэг, (эсвэл) сум хэрэгслийг иргэний хуульд заасны дагуу өмчлөгч нь хураан авах, эсхүл энэхүү Холбооны хуульд заасан шаардлагын дагуу эзэмшигч нь хураан авсан буюу хүлээлгэн өгсөн өдрөөс хойш нэг жилийн дотор хүлээн авах ёстой. Зэвсэг ба (эсвэл) сум эзэмшигч нь нас барсан тохиолдолд тогтоосон хугацааг иргэний хуульд заасны дагуу өвийг хүлээн авсан (худалдан авсан) өдрөөс эхлэн тооцно. Хадгалсан зэвсэг ба (эсвэл) түүнд зориулсан сум нь ОХУ-ын өмч болно. Хураан авсан зэвсэг, тэдгээрийн сумыг зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий холбооны гүйцэтгэх байгууллагын нутаг дэвсгэрийн байгууллага төрийн хагас цэрэгжүүлсэн байгууллагуудад хадгалахаар шилжүүлж болно.

Мэдэгдлийг хүлээн авсан өдрөөс хойш хоёр сарын дотор эдгээр зэвсэг ба (эсвэл) сум хэрэгслийг хүлээн авах, өмчлөх шаардлагатай байгаа тухай;

Түүнчлэн зэвсэг, сум хэрэгслийг хадгалах, албадан гаргахтай холбоотой зардлын дундаж тооцоолсон зардлын хамт зэвсэг эсвэл сумны эзэмшигчид мэдэгдэнэ.¹⁸

¹⁸ Федеральный закон от 13.12.1996 N 150-ФЗ (ред. от 25.12.2023) "Об оружии" (с изм. и доп., вступ. в силу с 07.01.2024), Холбоос: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12679/2215c48a57ea8ed6877ecb5717f7979a53275552/

ДОЛОО. ГАЛТ ЗЭВСГИЙГ ХАДГАЛАХ БОЛОН ТЭЭВЭРЛЭХЭД ТАВИГДАХ ШААРДЛАГА

7.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

Галт зэвсэг хадгалах

Зэвсэг, сум эзэмшдэг этгээд гуравдагч этгээдэд зэвсэг, сумаа алдах, хулгайд алдахаас сэргийлэхийн тулд шаардлагатай арга хэмжээг авна. Зэвсгийн тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн (1)-т заасны дагуу галт зэвсгийг хадгалахад Европын эдийн засгийн бүсийн конвенцод заасан улсууд DIN/EN 1143-1 стандарт, эсэргүүцлийн зэрэг 0 эсвэл бусад гэрээт улсын стандартад нийцсэн найдвартай саванд хадгалахаас бусад тохиолдолд бууг сумнаас тусад нь хадгалах ёстой. Мөн зүйлийн (2)-т зааснаар лицензийн шаардлагаас чөлөөлөгдөөгүй буу болон хориотой зэвсгийг дор хаяж DIN/EN 1143-1 стандарт, эсэргүүцлийн 0 зэрэглэл эсвэл түүнтэй тэнцэх хэмжээний саванд хадгална. Тухайлбал, VDMA-ын дагуу аюулгүй байдлын B зэрэглэлийн чингэлэг нь түүнтэй адилтгах ёстой. Арав хүртэлх урттай галт зэвсгийг VDMA¹⁹ 24992 стандартын дагуу аюулгүй байдлын A зэрэглэлийн саванд эсвэл ЕЭЗБ²⁰-ын гишүүн өөр улсын түүнтэй адилтгах стандартын дагуу хадгалсан бол найдвартай хадгалсан гэж үзнэ.

Мөн зүйлийн (3)-т заасны дагуу зөвшөөрөл шаардлагатай зэвсэг, сум, хориотой зэвсэг эзэмшиж байгаа, эсхүл ийм эд зүйлийг эзэмших зөвшөөрөл авахаар хүсэлт гаргасан этгээд тэдгээрийг найдвартай хадгалах талаарх нотлох баримтыг эрх бүхий байгууллагад хүргүүлнэ. Эрх бүхий байгууллага тус галт зэвсэг хадгалж буй байгууллага руу нэвтрэх эрхтэй ба энэ нь Үндсэн хуулийн 13 дугаар зүйлд заасан иргэний үндсэн эрх болох орон сууцны халдашгүй байдлыг хязгаарлах үндэслэл болдог.

Галт зэвсгийн тээвэрлэлт

Зэвсэг, сумын шилжүүлэх харилцааг Зэвсгийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан байдаг. Үүнд заасны дагуу тус хуулиар зохицуулсан нутаг дэвсгэрт зөвхөн лицензээр олж авах буюу эзэмшиж болох зэвсэг, сум хэрэгслийг шилжүүлэх тусгай зөвшөөрлийг дараах тохиолдолд олгож болно. Үүнд:

- Хүлээн авагч нь дээрх зэвсэг, сумыг олж авах, эзэмших эрхтэй; мөн
- Эдгээр зэвсэг, сум хэрэгслийг олж авах, эзэмших эрх бүхий этгээд тэдгээрийг аюулгүй тээвэрлэх баталгаа байгаа тохиолдолд.

Хэрэв Европын Холбооны өөр гишүүн улсаас буу, сумыг энэ хуулиар зохицуулсан нутаг дэвсгэрт шилжүүлэх гэж байгаа бол зэвсэг, сум хэрэгслийг шилжүүлэх тусгай зөвшөөрлийг нөгөө гишүүн улсын хууль тогтоомжийн дагуу олгоно.

Хуулийн 12 дугаар зүйлийн (1)1b-д заасны дагуу зэвсэг эзэмшигчийн үнэмлэх (Waffenbesitzkarte)-тэй этгээдээс зэвсгийг түр хугацаагаар тээвэрлэх, хадгалах зорилгоор авсан этгээд зэвсэг олж авах, эзэмших тусгай зөвшөөрөл шаардахгүй.

¹⁹ The German engineering federation VDMA (Verband Deutscher Maschinen- und Anlagenbau e. V.)

²⁰ Евродын эдийн засгийн бүс

7.2. Оросын Холбооны Улс

Галт зэвсгийн тээвэрлэлт

ОХУ-д зэвсэг, сум, тэдгээрийн бүрдэл хэсгүүдийг хадгалах, тээвэрлэх талаар "ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт иргэний болон албаны зэвсэг, тэдгээрийн сумны эргэлтийг зохицуулах арга хэмжээний тухай" тогтоол, "ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт иргэний болон албаны зэвсэг, тэдгээрийн сумыг тээвэрлэх журам", "Иргэний болон албаны зэвсэг, тэдгээрийн сум хэрэгслийн улсын кадастрын хөтлөх, хэвлэн нийтлэх журам"-д галт зэвсгийг хадгалах болон тээвэрлэхэд тавигдах шаардлагын талаар дэлгэрэнгүй тусгажээ.

Тухайлбал "ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт иргэний болон албаны зэвсэг, тэдгээрийн сумны эргэлтийг зохицуулах арга хэмжээний тухай" Засгийн газрын баталсан журмын 8 дугаар бүлэг болон 11 дүгээр бүлэгт галт зэвсгийг тээвэрлэх, хадгалах стандарт, үйл ажиллагааны талаар тусгасан²¹ байна. Үүнд:

VIII бүлэг. Зэвсэг, сум хэрэгслийг тээвэрлэх

69 дүгээр зүйл. Хуулийн этгээдүүд нь зэвсгийн асуудал хариуцсан эрх бүхий байгууллага болох ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн алба (Federal National Guard Service) эсвэл түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллагаас тогтоосон журмын дагуу олгосон зөвшөөрлийн үндсэн дээр өөрт хамаарах зэвсэг, сум хэрэгслийг тээвэрлэх эрхтэй. Зэвсэг, сум тээвэрлэхдээ хуулийн этгээд дараах зүйлийг хийх шаардлагатай.

а) Зэвсэг, сумыг бүртгэх газар дахь ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн алба эсвэл түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллагатай тээврийн чиглэл, төрлийг зохицуулах;

б) 20 гаруй нэгж галт зэвсэг, 20 мянга гаруй галт зэвсгийн сумыг галт зэвсгээр зэвсэглэсэн дор хаяж нэг харуул маршрутын дагуу дагалдаж байх ёстой.

Галт зэвсгээр зэвсэглэсэн харуул хамгаалалтгүйгээр спортын галт зэвсэг болон (эсвэл) түүнд зориулсан сумыг спорт, биеийн тамир, галт зэвсгийн сургалтын үйл ажиллагаа явуулдаг байгууллага, тамирчид, дасгалжуулагчид болон бусад ажилчид тээвэрлэхийг зөвшөөрнө.

в) зэвсгийг битүүмжилсэн анхны сав баглаа боодол эсхүл тусгай саванд тээвэрлэнэ.

Зэвсэг, сум ашиглахтай холбоотой спортын холбогдох төрлөөр үйл ажиллагаагаа явуулж буй спорт, боловсролын байгууллагууд нь зэвсэг, сумыг хадгалах зөвшөөрлийн хуулбарыг (шаардлагатай бол зэвсгийн бүртгэлийн дугаарын жагсаалтыг хавсаргасан), түүнчлэн бүс нутаг, Орос, олон улсын биеийн тамирын арга хэмжээ, спортын нэгдсэн хуанлийн төлөвлөгөөний хуулбар, ОХУ-ын аж ахуйн нэгжүүдийн биеийн тамирын арга хэмжээ, спортын арга хэмжээний хуанлийн төлөвлөгөө, хотын захиргаа, Оросын болон бүс нутгийн спортын холбоодын хуанлийн төлөвлөгөө, зэвсэг, сум тээвэрлэх ажлыг зохион байгуулах тухай хуулийн этгээдийн даргын тушаал зэргийг зэвсгийн эргэлтийн үед авч явах шаардлагатай.

Хайрцаг тээвэрлэхдээ тээврийн хэрэгслийг аюултай ачаа тээвэрлэх шаардлагын дагуу тоноглох. Тээвэрлэлтийн явцад зэвсэг нь сумнаас тусдаа, нэмэлт ачаагүй байх ёстой.

²¹XIII. Transportation and transportation of weapons and ammunition, https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_19504/560eecedfbf2c42fd907f741ace48148940b1c3d/

Зэвсэг, сумыг тээвэрлэхдээ тээврийн хэрэгсэл техникийн хувьд бүрэн бүтэн байх ёстой бөгөөд ачааг нүдээр харах, зөвшөөрөлгүй хүмүүсийг тээврийн хэрэгсэлд нэвтрэхийг хориглоно.

70 дугаар зүйл. Зэвсэг, сумыг хоёр ба түүнээс дээш тээврийн хэрэгслийн цуваагаар тээвэрлэх тохиолдолд тусгай зориулалтын тээврийн хэрэгсэл, галт зэвсэгтэй, 3-аас доошгүй хүний бүрэлдэхүүнтэй баг хамгаалалтыг хангана.

71 дүгээр зүйл. Зэвсэг, сум тээвэрлэж буй тээврийн хэрэгсэлд онгойх, савыг гэмтээх, лацыг хөндөгдсөн шинж тэмдэг илэрвэл ахлах зэвсэгт харуул энэ тухай дотоод хэргийн байгууллагад нэн даруй мэдээлж, акт гаргаж, хэргийн шалтгааныг тогтоох, хэргийн газрын хамгаалалтыг хангахад шаардлагатай арга хэмжээг авах үүрэгтэй.

76. дугаар зүйл. Гаалийн бүсэд байгаа зэвсэг, сумыг тусгай чингэлэгт, эсхүл гаалийн байгууллага битүүмжилсэн тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэнэ. Ийм зэвсэг, сумыг тээвэрлэх журмыг ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн алба, ОХУ-ын Аж үйлдвэр, худалдааны яамтай тохиролцсоны дагуу Холбооны гаалийн алба тогтоодог.

77 дугаар зүйл. ОХУ-ын иргэд ОХУ-ын нутаг дэвсгэрээр 5 нэгжээс ихгүй хэмжээтэй, 1000 ширхгээс илүүгүй сумтай зэвсгийг зөвшөөрлийн үндсэн дээр тээвэрлэнэ.

Галт зэвсгийг хадгалах

XI бүлэг. Зэвсэг, сум хадгалах

54 дүгээр зүйл. Зэвсэг, сум хадгалахыг ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн алба, түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллагаас зэвсэг хадгалах, ашиглах, авч явах зөвшөөрөл авсан хуулийн этгээд, хувь хүмүүст зөвшөөрнө.

55. Хуулийн этгээд нь ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн алба, түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллагаас тогтоосон журмаар зэвсэг хадгалах, ашиглах зөвшөөрөл авсны дараа. Зэвсэг, сум хэрэгслийн аюулгүй байдлыг хангах, аюулгүй хадгалах, зөвшөөрөлгүй хүмүүс хэрэглэхээс сэргийлсэн нөхцөлд хадгалах үүрэгтэй.

Тэдэнд зориулсан зэвсэг, сумыг зэвсэг, сум хадгалах өрөөнд, цоожтой сейф эсвэл металл шүүгээнд (хайрцаг) хадгалах ёстой. Бусад эд хөрөнгийг зэвсэг, сумны хамт хадгалахыг хориглоно.

Зэвсгийг цэнэггүй, гохыг татан, хамгаалалтыг нээн (хэрэв байгаа бол) сумнаас тусад нь хадгална. Тусгай өрөөнд тавиур дээр зориулалтын

Зэвсгийн сургуулилт хийх үед буудлагын талбай, буудлагын талбайд зэвсгийг цоожтой сейф, төмөр шүүгээнд (хайрцаг) хийж түр хадгалахыг зөвшөөрнө.

Зэвсэг, сумыг үйлдвэрлэх явцад хадгалах журам, нөхцөлийг ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн албатай тохиролцсоны дагуу ОХУ-ын Үйлдвэр, худалдааны яам тогтоодог.

57. ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн алба эсвэл түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллагаас буудлагын байгууламжид зэвсэг хадгалах, ашиглах зөвшөөрөл авсан хуулийн этгээдийн шаардлагыг харгалзан тоноглогдсон байранд спортын галт зэвсэг, түүний дотор винтов сумтай, эсвэл 7.5 дж-аас дээш хошууны энергитэй, 4.5 мм-ээс дээш калибрын

спорт пневматик зэвсэг, спортын иртэй зэвсэг, шидэлтийн зэвсэг, ан агнуурын зэвсгийг хадгалж болно.

58. Зэвсэг, сум хадгалах байр, зэвсэг, сумыг үзвэрийн зорилгоор ашиглах, худалдаалах байр, буудлагын талбай, буудлагын талбайн доторх байгууламж болон нэвтрэлтэд хяналт тавих журмыг эрх бүхий байгууллагын дарга батална. Баталсан журмын дагуу зэвсэг, сумны хадгалалтын аюулгүй байдлыг хангах, түүнчлэн зөвшөөрөлгүй хүмүүс тэдгээрт нэвтрэхээс урьдчилан сэргийлэх ёстой.

Зэвсэг, сум хадгалах байр нь тогтоосон журмаар бүртгэгдсэн (дуусаагүй барилгын объектыг эс тооцвол) барилга, байгууламжид байрлана.

Зэвсэг, сум хадгалах байрны гадна ба дотоод хана, шал, тааз (цаашид бүтцийн элемент гэх) нь дараах шаардлагыг хангасан байх ёстой.

- хамгийн багадаа 360 миллиметр зузаантай чулуу эсвэл тоосго;
- 120 мм-ээс багагүй цул төмөр бетон эсвэл 200 мм-ээс багагүй зузаантай бетонон ханын блок;
- бетон блокууд нь 2 давхаргатай, тус бүр нь дор хаяж 90 миллиметр зузаантай;
- 120 миллиметрээс багагүй зузаантай төмөр, бетон хавтан.

Сум, зэвсэг хадгалах байрыг тоосго, цул бетон, хөөсөн блок, төмөр, бетон хавтангаар хийж болох бөгөөд дотор талыг дор хаяж 16мм диаметртэй ган саваагаар 150x150мм хэмжээтэйгээр уулзвар бүрд нь гагнасан тороор доторлоно. Метал тороо суулгасны дараа гипс эсвэл бүрээстэй хавтангаар бүрхэж болно.

Зэвсэг сум хадгалах байр нь хаалганы зохион байгуулалтай байх ба гол болон нөөц (аваарын) хаалгатай (цаашид хаалганы байгууламж гэх) байна. Энэ нь өргөн нь хамгийн багадаа 100x100x5мм хэмжээтэй гадна дотногүй гагнасан ган харцагануудаар хийгдсэн байна. Гаднах цул ган хаалга нь 3мм өргөн байна. Хаалганы гадуур тойруулж болон диагоналдаж (хаалганы ирмэгээс 20 мм-ээс ихгүй зайд) хамгийн багадаа 50 x 50 x 3мм хэмжээтэй ган бэхэлгээгээр бэхэлнэ. Түүнчлэн дор хаяж 16мм диаметртэй ган саваагаар 150x150мм хэмжээтэйгээр уулзвар бүрд нь гагнасан торон дотор хаалгатай байна.

Энэ тохиолдолд хаалганы завсар (дээр доороо) нь дотоод түгжих төхөөрөмжтэй байх ёстой. Мөн хаалганы систем суулгасан байж болно. Гаднах хаалга нь 2 далд цоожтой байх бөгөөд тэдгээрийн аль нэг нь эвдэх, түлхүүргүй онгойлгох гэж оролдох үед дохио өгөх "эрт хариу үйлдэл үзүүлэх" функцтэй байх ёстой.

Зэвсэг, сум хадгалах байрны гадна хаалгыг хууль тогтоомжид заасан тусгай үүрэг бүхий хуулийн этгээдийн ажилтнууд өдөр бүр зэвсэглэн хамгаалж байгаа тохиолдолд "эрт хариу үйлдэл үзүүлэх" функцгүй 2 цоожтой цоожоор тоноглохыг зөвшөөрнө.

Хаалганы хоёр талд түгжих төхөөрөмж байгаа тохиолдолд зөвхөн хаалганы бүтцэд суурилуулсан хаалганы байгууламжид цоож суурилуулахыг зөвшөөрнө.

Дотор талын хаалга (дотор талын торон хаалга) нь 1 цоожтой байна.

Түгжээ нь ОХУ-ын **ГОСТ Р 52582-2006** "Хамгаалалтын байгууламжийн түгжээ. онгойлгох, хулгайд тэсвэртэй байх техникийн шаардлага, туршилтын арга"-ын үндэсний стандартын дагуу хамгийн багадаа U3 ангиллын хулгайд тэсвэртэй байх ёстой.

Зэвсэг, сум хадгалах өрөөний хананд эсвэл гадна цул ган хаалганд (эсвэл дотоод торон хаалганд) зэвсэг, сумыг хүлээн авах, гаргахын тулд 300x200 мм-ээс ихгүй хэмжээтэй, цоожоор тоногдсон, цонх суурилуулахыг зөвшөөрнө, үүнд хананд суурилуулахдаа 100x100x5мм-с багагүй хэмжээтэй хооронд нь гагнасан ган хүрээтэй (дотоод ба гадна) эсвэл дотоод хаалганд суурилуулсан бол 35 x 35 x 4мм хэмжээтэй ган хүрээтэй байна. Тус цонхнууд 16мм диаметртэй ган саваагаар 150x150мм хэмжээтэйгээр уулзвар бүрд нь гагнасан тороор буюу метал сараалжаар тоноглогдсон байна.

Агааржуулагч хоолой, яндан, технологийн суваг зэрэг 200 мм-ээс дээш диаметртэй (диагональ), зэвсэг, сум хадгалах байранд нэвтрэх боломжтой хоолойнуудыг техникийн аюулгүй байдлын үүднээс хамгийн багадаа 16 мм өргөнтэй ган саваагаар 50 x 50 мм-ээс ихгүй хэмжээтэй зай гарган уулзвар бүрд гагнасан төмөр сараалжаар тоногдсон байна.

Зэвсэг, сум хадгалах байрыг тоноглоход ашигласан ган хоолой, ган төмрийн хэмжээг нь цувьсан металл үйлдвэрлэхэд тавигдах шаардлагыг харгалзан тодорхойлно.

Зэвсэг, сум хадгалах байрны бэхлэлт нь энэ журмын шаардлагад нийцсэн байх ёстой эсвэл энэ журмаар тогтоосон хэмжээнээс давсан техникийн үзүүлэлттэй байх ёстой.

Зэвсэг, сум хадгалах байр нь хамгаалалтын дохиоллоор тоноглогдсон байна.(дор хаяж 2 ээлж).

Аюулгүй байдлын эхний дохиолол дараах байдлаар ажиллана:

- Цонх болон хаалганы байгууламжийн зөрчил, цонх хагарах зэрэгт
- Зэвсэг сум хадгалах байрны бүтэц, агааржуулалтын нүх, яндан, тус байрнаас гарсан 200мм-с дээш диаметртэй технологийн суваг болон бусад нүхийг эвдэх, цохих зэрэгт ажиллана.

Аюулгүй байдлын дохиоллын хоёр дахь дохиолол нь олон төрлийн физик зарчмууд, эзлэхүүн мэдрэгчийн тусламжтайгаар нэвтрэх үйлдэл, хөдөлгөөн дээр ажиллаж зэвсэг, сум хадгалах байрыг хамгаалдаг.

Зэвсэг сум хадгалах өрөөнүүд нь дохиоллыг цааш нь дамжуулахын тулд унтраах боломжгүй байхаар хийгдэх ба гар аргаар дохиоллыг асаах товчлууртай байна.

Хамгаалалт, дохиолол идэвхэжсэн тухай мэдээллийг шуурхай хүлээн авч, байнгын аюулгүй байдлыг хангах үүднээс бүх хамгаалалтын дохиоллын шугам, түүнчлэн зэвсэг, сум хадгалах байрны дохиоллын системийг ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн албаны хувийн хамгаалалтын төвлөрсөн хяналтын төвд холбосон байна. Зэвсгийн асуудал хариуцсан эрх бүхий байгууллагаас баталсан дүрмийн дагуу тус байгууллагатай байгуулсан гэрээтэй хувь хүн, хуулийн этгээдийн дохиолол дугарсан үед зэвсэг сум хадгалах газрыг хамгаална.

Зэвсэг, сум хадгалах байрыг зөвхөн зэвсэг, сумны аюулгүй байдал, нягтлан бодох бүртгэлийг хариуцдаг хүмүүс, эсвэл зэвсэг, сум гаргаж, хүлээн авдаг ажилчид байх хугацаанд, эсвэл зэвсэг байхгүй тохиолдолд хамгаалалтаас хасдаг. (ажилчид санаандгүй дохиолол дуугаргасан)

Аюулгүй байдлын байгууллага (ОХУ-ын Үндэсний харуулын албаны хувийн хамгаалалтын ангиас бусад) дохиоллын системээс хүлээн авсан мэдээллийг "112" дугаарт дуудлага өгөн яаралтай тусламжийн системд хандана.

Хамгаалалтын дохиолол, дохиоллын систем нь үндсэн эх үүсвэрийн тэжээл унтарсан үед нөөц эх үүсвэрээс цахилгаан тэжээлд автоматаар шилжих, сэргээгдэх үед үндсэн эх үүсвэрээс цахилгаан тэжээлд автоматаар буцах шаардлагатай. Аюулгүй байдлын дохиолол ба дохиоллын систем нь нөөц эх үүсвэрээс 24 цагийн турш зогсолтын горимд, сэрүүлгийн горимд 2-оос доошгүй цагийн турш тасралтгүй ажиллах ёстой.

Зэвсэг сум ашиглаж байгаа хуулийн этгээд хадгалах байрнаас гадна зэвсэг сум ачих, буулгах газрыг давхар тоноглох ёстой.

Зэвсэг, сум хадгалах байр нь эдгээр дүрмийн шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг тодорхойлохдоо хот төлөвлөлтийн үйл ажиллагааны тухай ОХУ-ын хууль тогтоомжийн шаардлага хангасан тухайн үл хөдлөх хөрөнгийн техникийн баримт бичиг(техникийн төлөвлөгөө, техникийн бичиг баримт (хэрэв байгаа бол)-н мэдээллийг харгалзан үзнэ.

Зэвсэг, сум хадгалах байрыг их засвар, сэргээн босгох, техникийн дахин тоноглох (хамгаалалтын дохиолол ба (эсвэл) дохиоллын системийг дахин тоноглохоос бусад) ажил эхлэхээс хуанлийн 10-аас доошгүй хоногийн өмнө ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн алба эсвэл түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллагад төлөвлөсөн ажлынхаа талаар бичгээр мэдэгдэнэ.

59 дүгээр зүйл. ОХУ-ын иргэд зэвсэг, сум, түүнчлэн сумыг өөрөө цэнэглэх зориулалттай шатамхай бодис, материал (дарь, праймер) зэргийг цоожтой сейф, зэвсгийг хадгалах төмөр шүүгээ, өндөр бат бэх материалаар хийсэн хайрцаг, төмөр доторлогоотой модон хайрцаг зэрэгт тэдгээрийн аюулгүй байдал, хадгалалтын аюулгүй байдлыг хангах, зөвшөөрөлгүй хүн нэвтрэхийг хориглох нөхцөлийн дагуу оршин суугаа газартаа хадгална.

ОХУ-ын Үндэсний харуулын алба, түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллага, эзэмшигчийн оршин суугаа газар дахь дотоод хэргийн байгууллагууд бүртгэгдсэн зэвсгийн хадгалалтын нөхцөлийг шалгах эрхтэй.

Спортын буудлагын нийгэмлэг, клубийн гишүүн ОХУ-ын иргэд буудлагын бэлтгэл, тэмцээн болох газар дахь спортын буудлагын байгууламжид зэвсэг, сумаа хадгалж болно.

60 дугаар зүйл. Төрийн байгууллагын албан тушаалтан, төрийн хамгаалалтад байгаа хүмүүс, цэргийн албан хаагчид болон цэргийн албанаас чөлөөлөгдсөн албан хаагчид, түүнчлэн зэвсэглэлээр шагнагдсан хүмүүс энэ хуулийн 59 дүгээр зүйлд заасан журмаар зэвсэг, сумаа оршин суугаа газартаа хадгална.

Зэвсгээр шагнагдсан цэргийн албан хаагчид, цэргийн алба хаах, авч явахыг зөвшөөрсөн төрийн хагас цэрэгжүүлсэн байгууллагын албан хаагчид шагналын зэвсэг, сумыг цэргийн алба хаасан газарт тогтоосон журмаар хадгалж болно.

61 дүгээр зүйл. Гадаадын иргэн ОХУ-д худалдаж авсан зэвсгийг ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн албанаас гаргасан тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр 10 хоног хадгалахыг зөвшөөрнө.

Гадаадын иргэдийн ОХУ-д ан агнах, спортын арга хэмжээ, үзэсгэлэн, түүх, соёлын арга хэмжээнд оролцох зорилгоор импортолсон зэвсэг, сумыг түр хадгалахыг эдгээр иргэд аюулгүй байдлыг бүрэн хангасан нөхцөлд зөвшөөрнө.

НАЙМ. ГАЛТ ЗЭВСГИЙН ХЯНАЛТЫН МЕХАНИЗМ, БҮРТГЭЛ

8.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

ХБНГУ-д галт зэвсгийг бүртгүүлэх замаар хяналт тавьдаг байна. Энэ талаар Зэвсгийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйл (Зэвсэг олж авах, эзэмших, авч явах, буудах тусгай зөвшөөрөл), 23 дугаар зүйл (Зэвсгийн бүртгэл), 34 дүгээр зүйл (Зэвсэг, сумыг хүлээлгэн өгөх; олж авах эрхийг шалгах; тайлагнах шаардлага) зэрэгт тусгасан байна.

ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 1(а) болон 2-т заасны дагуу тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр зэвсэг олж авсан хүмүүс хоёр долоо хоногийн хугацаанд өөрийн овог нэр, хаяг, зэвсэг эзэмшигчийн үнэмлэхийг бичгээр мэдэгдэж эрх бүхий байгууллагад танилцуулж, зэвсэг худалдан авсан тухайгаа бүртгүүлнэ. Бууг нэгээс олон хүн эзэмшиж байвал тэдгээрт зэвсэг эзэмших тусгай зөвшөөрөл олгоно. Зэвсэг эзэмшигчийн тусгай зөвшөөрлийн үнэмлэхийг мөн буудлагын клуб, ан агнуурын нийгэмлэг зэрэг хуулийн этгээд олгож болно. Мөн хуулийн 15 дугаар зүйлийн 7 (b)-д заасны дагуу буудлагын клубуудын бүс нутгийн холбоо нь харьяалагдах буудлагын клубуудыг хангах зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч клубийн гишүүн тус бүрд галт зэвсэг эзэмших зөвшөөрөл анх олгосон өдрөөс хойш гурван жилийн хугацаанд хэр олон удаа буудсан тухай бүртгэл хөтлөх үүрэгтэй байна.

ХБНГУ-ны Зэвсгийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлд “зэвсгийн бүртгэл”-ийн талаар зохицуулсан байна. Тус зүйлд заасны дагуу арилжааны зорилгоор буу үйлдвэрлэдэг хэн бүхэн бууны төрөл, тоо хэмжээ, хаана байгааг тэмдэглэсэн зэвсгийн бүртгэл хөтөлнө. Мөн арилжааны зорилгоор буу олж авсан, бусдад худалдсан, хүлээлгэн өгсөн хэн бүхэн эдгээр бууны төрөл, тоо хэмжээ, гарал үүсэл, хаана байгааг тэмдэглэсэн зэвсгийн бүртгэл хөтөлнө.

ХБНГУ-ны Зэвсгийн тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлд “Зэвсэг, сумыг хүлээлгэн өгөх; олж авах эрхийг шалгах; тайлагнах шаардлага”-ийн талаар зохицуулсан байна. Тус зүйлд заасны дагуу зэвсэг худалдаалах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь (Зэвсгийн тухай хуулийн 21(1) дүгээр зүйлд заасан) зэвсэг эзэмших тусгай зөвшөөрөл (Зэвсгийн тухай хуулийн 10(1) дүгээр зүйлд заасан)-ийн үндсэн дээр галт зэвсгийг бусдад хүлээлгэн өгсөн бол зэвсэг эзэмшигчийн лиценз дээр үйлдвэрлэгчийн тэмдэг, эсхүл барааны тэмдэг, зэвсгийн серийн дугаар, түүнчлэн хүлээлгэн өгсөн огноо, компанийн нэр, хаягийг тэмдэглэх ба хүлээлгэн өгсөн тухайгаа хоёр долоо хоногийн дотор эрх бүхий байгууллагад бичгээр мэдээлнэ.

ХБНГУ-ын статистик мэдээллийн нэгдсэн сангийн мэдээгээр ХБНГУ-д Хувийн эзэмшлийн галт зэвсэг, эд ангиудыг NWR²²-ийн дагуу 2023 он хүртэл бүртгэсэн 5.48 сая галт зэвсэг бүртгэлтэй байна.

8.2. Оросын Холбооны Улс

ОХУ нь галт зэвсгийн хяналт, татвар болон хураамж, зэвсгийн бүртгэлийн талаар ОХУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйл, 25 дугаар зүйл, 28 дугаар зүйлд тусгасан ба зэвсгийн бүртгэлийн талаар дэлгэрэнгүй “ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт иргэний болон албаны зэвсэг, тэдгээрийн сумыг эргэлтэд оруулах журам”-аар зохицуулжээ.

Галт зэвсгийн эргэлтэд тавих хяналт

²² National Weapons Register буюу Үндэсний зэвсгийн бүртгэл

ОХУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлд²³ ...Үйлчилгээний зэвсгийн эргэлтийг хянах ажлыг ОХУ-ын Засгийн газраас тогтоосон журмаар гүйцэтгэдэг.

Зэвсгийн эргэлтэд холбооны улсын хяналтыг хэрэгжүүлэх журмыг зэвсгийн эргэлтийн чиглэлээр эрх бүхий холбооны гүйцэтгэх байгууллага тогтоодог.

Иргэний болон албаны зэвсгийн эргэлтэд хяналт тавих эрх бүхий байгууллагын албан тушаалтан дараах эрхтэй. Үүнд:

- 1) зэвсгийг үйлдвэрлэх, худалдаалах, хадгалах, устгах, авч явах, ашиглах, турших газар, түүнчлэн түүний эргэлтийг хянах эрх бүхий байгууллагын албан тасалгааны байранд шалгах;
- 2) энэ хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө олж авсан, эзэмшигчийн хууль ёсны эзэмшилд байгаа зэвсгээс бусад ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт эргэлтэд оруулахыг хориглосон зэвсгийг тогтоосон журмын дагуу хурааж, устгах;
- 3) хуулийн этгээд, иргэнээс хяналтын чиг үүргийг гүйцэтгэхэд шаардлагатай зэвсэг, баримт бичиг үзүүлэхийг шаардах;
- 4) тогтоосон журмын зөрчил илэрсэн тохиолдолд эдгээр зөрчлийг арилгах талаар ОХУ-ын иргэд, албан тушаалтнуудад заавал биелүүлэх тушаал гаргах;
- 5) энэ Холбооны хуульд заасны дагуу олгосон тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох, зэвсэг, сум хэрэгслийг албадан хураах, зөвшөөрөл, зэвсэг, сумыг хураах талаар шүүхэд өргөдөл гаргах. Түүнчлэн ОХУ-ын хууль тогтоомжид заасан бусад арга хэмжээг авах.

Зэвсэг, түүнд зориулсан сум хураах, зэвсэг олж авах, хадгалах, хадгалах, авч явах, хадгалах, ашиглах тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох үндэслэл болсон нөхцөл байдлын талаар мэдээлэлтэй хуулийн этгээд, иргэн. Зэвсэг, сумны тухайд эдгээр мэдээллийг зэвсгийн эргэлтэд холбооны улсын хяналтыг хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагад тэдний хүсэлтээр өгөх үүрэгтэй.

Зэвсгийн эргэлтэд хяналт тавьдаг байгууллагын албан тушаалтнуудын хууль ёсны шаардлагыг ийм шаардлага авсан хуулийн этгээд, хувь хүмүүс заавал биелүүлэх ёстой.

Зэвсгийн эргэлтэд хяналт тавьдаг байгууллагын албан тушаалтнуудын хууль ёсны шаардлагыг дагаж мөрдөхгүй байх, эдгээр хяналтыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой тэдний хууль ёсны үйл ажиллагаанд саад учруулах нь зэрэг үйлдэлд ОХУ-ын захиргааны зөрчлийн тухай хуулийн 19.4 дүгээр зүйлд²⁴ заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

Зэвсгийн эргэлтэд тавих хяналтын хүрээнд дараах ажлуудыг гүйцэтгэдэг.

- 1) тэдэнд зэвсэг эзэмших эрх олгох, эрхийг нь хасах үндэслэлийг тогтоох зорилгоор хүмүүсийг шалгах;

²³Статья 28. Контроль за оборотом оружия, https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12679/a6f2aa09cb1e2cec0485a71553633dd5c879b9aa/

²⁴ ОХУ-ын Захиргааны зөрчлийн тухай хууль 19.4-р зүйл. Төрийн хяналт (хяналт) эрхэлдэг байгууллагын албан тушаалтан, холбооны хууль тогтоомжийн дагуу төрийн хяналтыг хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагын албан тушаалтан, хотын хяналтыг хэрэгжүүлдэг байгууллагын албан тушаалтны хууль ёсны тушаалыг дагаж мөрдөхгүй байх, https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/0dd0f5ea5fc103d05b56af9b614e8387081cba79/#dst9617

-
- 2) зэвсэг эзэмшигчдийн зэвсгийн наймааны чиглэлээр ОХУ-ын хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөж буй байдлын үнэлгээ;
 - 3) зэвсэг эзэмшигчдэд зэвсэг эзэмших эрхийг олгосон баримт бичгийн хүчинтэй байдал, эдгээр баримт бичиг нь зэвсгийн талаарх бодит мэдээлэлтэй нийцэж байгаа эсэхийг шалгаж, тэдэнд олгосон эзэмших эрхийг баталгаажуулах;
 - 4) зэвсгийн эргэлтийн чиглэлээр ОХУ-ын хууль тогтоомжийн шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг тодорхойлохын тулд зэвсэг, сум хэрэгслийг шалгах;
 - 5) зэвсгийн эргэлтийг явуулж байгаа эсвэл зэвсгийн эргэлт хийхээр төлөвлөж буй газрууд нь зэвсгийн наймааны чиглэлээр ОХУ-ын хууль тогтоомжийн шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг шалгах;
 - 6) зэвсэг эзэмших эрх олгосон хүмүүс, түүнчлэн ийм эрх авахаар хүсэлт гаргасан хүмүүсийг мэдээллийн систем ашиглан бүртгэх;
 - 7) зэвсэг, тэдгээрийн сум хэрэгслийг бүртгэх;
 - 8) зэвсгийн наймааны чиглэлээр ОХУ-ын хууль тогтоомжид заасан тохиолдолд зэвсэг, тэдгээрийн сум, түүнчлэн зэвсэг эзэмших эрхийг олгосон баримт бичгийг хураах ;
 - 9) зэвсэг эзэмших эрхийг олгосон баримт бичгийг хүчингүй болгох;
 - 10) зэвсгийн наймаатай холбоотой гэмт хэргийг илрүүлэх, таслан зогсоох;
 - 11) эрх мэдлийн хүрээнд зэвсгийн наймааны чиглэлээр тодорхой үйл ажиллагаа явуулах эрхийг олгосон баримт бичиг (энэ Холбооны хуульд заасан төрийн үйлчилгээ үзүүлэх хүрээнд олгосон тусгай зөвшөөрөл, зөвшөөрлөөс бусад) олгох.

Зэвсгийн эргэлтэд тавих хяналтын арга хэмжээг албан тушаалтан ийм хяналтыг хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагад харьяалагддаг болохыг баталгаажуулсан албан ёсны баримт бичгийг танилцуулсны үндсэн дээр гүйцэтгэдэг.

Зэвсгийн эргэлтэд хяналт тавих хяналтын хүрээнд шалгалт хийх төлөвлөгөө боловсруулагдаагүй, бүртгэлийг хөтөлдөггүй. Зэвсгийн эргэлтэд хяналт тавих арга хэмжээ авахын тулд зэвсгийн эргэлтэд хяналтыг хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагын захиргааны баримт бичгийг нийтлэх шаардлагагүй.

Зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий холбооны гүйцэтгэх байгууллага, түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллага, дотоод хэргийн байгууллагуудын зэвсгийн наймааны чиглэлээр тэдний эрх мэдэлд хамаарах асуудлаар хамтран ажиллах журмыг тогтоодог ба дотоод хэргийн салбарт төрийн бодлого, эрх зүйн зохицуулалтыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх.

Галт зэвсгийн татвар, хураамж

ОХУ-д галт зэвсэг эзэмших, ашиглах, худалдан авах зэрэгт тодорхой төрлийн татвар ногдуулдаг. Тухайлбал галт зэвсэг, суманд онцгой албан татвар ногдуулдаг бөгөөд түүнийг үйлдвэрлэх, импортлох цэгт нь ногдуулдаг. Энэ татварыг ихэвчлэн галт зэвсэг, сумны төрөл, түүний шинж чанарт үндэслэн тооцдог. ОХУ-ын ихэнх бараа, үйлчилгээний нэгэн адил галт зэвсэг болон дагалдах хэрэгсэлд НӨАТ ногдуулдаг. НӨАТ нь бараа, үйлчилгээний үйлдвэрлэл, түгээлтийн үе шат бүрд үнэд нэмдэг хэрэглээний татвар юм. Хэрэв ОХУ-д галт зэвсэг, эд ангиудыг импортлох бол импортын татвар ногдуулдаг. Эдгээр татварыг импортын барааны үнэд үндэслэн тооцдог бөгөөд дотоодын үйлдвэрүүдийг хамгаалах, төрд орлого бүрдүүлэх зорилготой. Мөн татвараас гадна галт зэвсэг үйлдвэрлэх, худалдах, түгээх ажилд оролцож буй хувь хүн, аж ахуйн нэгжүүд тусгай зөвшөөрөл, зөвшөөрөл авах шаардлагатай болдог. Эдгээр лицензүүд нь ихэвчлэн хураамж эсвэл захиргааны төлбөртэй байдаг. Эдгээр

татвартай холбоотой тодорхой хувь хэмжээ, зохицуулалт нь галт зэвсгийн төрөл, калибрын хэмжээ, зориулалт зэрэг хүчин зүйлээс хамаарч өөр өөр байж болно.

ОХУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлд зэвсгийн наймааны чиглэлээр эрх бүхий холбооны гүйцэтгэх байгууллага нь ОХУ-ын татвар, хураамжийн тухай хууль тогтоомжоор тогтоосон журмаар зэвсгийн наймааны чиглэлээр хууль ёсны ач холбогдолтой үйл ажиллагаа явуулахад улсын татвар авдаг.²⁵ Мөн зөвшөөрөл (зэвсэг эзэмших), тусгай зөвшөөрөл (зэвсэг худалдаалах) авах үед иргэн дараах байдлаар хураамж төлнө:

- Тусгай зөвшөөрлийг өргөдлийг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор олгоно (2 хоногийн дотор бүртгүүлэх), хураамж нь 2 мянган рубль байна.
- Зөвшөөрлийг өргөдлийг хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дараа олгоно (2 хоногийн дотор бүртгүүлэх), хураамж нь 500 рубль байна²⁶.

Галт зэвсгийг бүртгэх

“ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт иргэний болон албаны зэвсэг, тэдгээрийн сумыг эргэлтэд оруулах журам”-ын 10 дугаар бүлэгт галт зэвсгийг бүртгэх талаар тусгажээ.

Х. Зэвсэг, сумны бүртгэл²⁷

49 дүгээр зүйл. Улсын цэрэгжүүлсэн байгууллага (State paramilitary organizations) нь иргэний болон албаны зэвсэг, сумны бүртгэлийг холбогдох төрийн цэрэгжүүлсэн байгууллагын тогтоосон жагсаалт, хэлбэр, хөтлөх журмыг үндэслэн хөтлөх үүрэгтэй.

50 дугаар зүйл. Хуулийн этгээд, хувь хүмүүсийн эзэмшиж буй зэвсэг, сумыг төрөл, загвар, авсан эх сурвалжаас үл ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн алба, түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллагад бүртгүүлэх ёстой.

51 нэгдүгээр зүйл. ОХУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 2-7 дугаар зүйлд заасан зэвсэг худалдан авах эрхтэй субъектүүд, тэдгээрийн зэвсэг, сумыг судлах, боловсруулах, турших, үйлдвэрлэх, уран сайхны аргаар боловсруулах үйл ажиллагаа эрхэлдэг хуулийн этгээдүүд хууль тогтоомжид заасан даалгавруудыг биелүүлэх, энэ журам, эрх бүхий байгууллагуудын эрх зүйн актуудын үндсэн дээр сум эсэргүүцэх чадварыг турших, зэвсэг, сумны бүртгэл тооцоо хийх, тэдгээрийн аюулгүй байдал, аюулгүй хадгалалт, ашиглалтыг хянана.

Үүний зэрэгцээ зэвсэг үйлдвэрлэгчид үйлдвэрлэсэн иргэний болон үйлчилгээний зэвсгийн талаарх мэдээллийг улсын үйлдвэрлэлийн мэдээллийн системд оруулж баталгаажуулах ёстой.

52 дугаар зүйл. Бүртгэлд хамрагдаагүй зэвсгээс бусад ОХУ-ын хуулийн этгээд, иргэдийн худалдаж авсан зэвсэг, сум болон тэтгэвэрт гарсан цэргийн албан хаагчид, төрийн

²⁵ 23 дугаар зүйл. Зэвсгийн наймааны чиглэлээр хууль зүйн ач холбогдол бүхий үйлдлээс авах улсын хураамж, https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12679/4b70c00e85160308fd5a9d5580f07c5e8b6b88d3/

²⁶ Сроки оформления разрешения и госпошлина, <https://custom-guns.ru/blog/post/76-kak-poluchit-razreshenie-na-oruzhie-v-2023-godu.html#Yakor3>

²⁷ Х. Accounting for weapons and ammunition, https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_19504/897bef29e5d26a6211716c4285980d2232549746/?fbclid=IwAR3Fb1GpQ2aFNINwqM_Pb1ark-Kyu8Bsl6lqcgQ9eK8Tted3icH1MufShyk

хагас цэрэгжүүлсэн байгууллагын ажилтнуудад тогтоосон журмаар шилжүүлсэн, төрийн байгууллагын албан тушаалтан, хүмүүст олгосон зэвсэг, сумыг төрийн хамгаалалтад хамрагдах, хандивлах, өв залгамжлалын үр дүнд хүлээн авсан зэрэг зэвсгүүдийг 2 долоо хоногийн дотор ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн алба, түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллагад бүртгүүлэх ёстой.

53. Зэвсэг, сумны бүртгэлийг хөтлөхдөө ОХУ-ын Үндэсний харуулын цэргийн албаны тогтоосон шаардлагын дагуу автоматжуулсан нягтлан бодох бүртгэлийн цахим хэрэгслийг ашиглаж болно.

Үүнээс үзэхэд ОХУ-ын иргэн хууль ёсоор олж авсан зэвсэг, сум, тэдгээрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэж, 14 хоногийн дотор бүртгүүлэх ёстой. Үүнээс хэтэрвэл хууль бусаар зэвсэг эзэмшсэн гэж үзэж зэвсгийг хураах зэрэг арга хэмжээ авхуулах боломжтой.

ЕС. ГАЛТ ЗЭВСГИЙН СУРГАЛТ

9.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

ХБНГУ-д галт зэвсэг эзэмших, ашиглахын тулд Зэвсгийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан “тусгай мэдлэг”-ийг эзэмших шаардлагатай байдаг. Тус зүйл заалтад заасны дагуу томилогдсон байгууллагад **мэргэжлийн шалгалт өгсөн**, эсвэл **буудлагын сургалт (клуб)-д хамрагдсан** хүмүүсийг тусгай мэдлэгээ нотолсон гэж үзнэ.

График 5. “Тусгай мэдлэг”-ээ нотлох шаардлага

Эх сурвалж 4. ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хууль түүнийг эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэх үүрэг хүлээнэ.

Буудлагын сургалт (клуб): Буудлагын сургалтын талаар ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд зохицуулсан байдаг. Буудлагын клубийн бүс нутгийн хороо нь 1000 доошгүй бугаар бууддаг буудлагын гишүүнчлэлтэй, хүүхэд, залуучуулын насны онцлогт тохируулан буудлагын спортоор хичээллэх зохих бэлтгэлийг хангасан, бүс хоорондын тогтмол тэнцээн зохион байгуулахаас гадна батлагдсан буудлагын журмын үндсэн дээр клубүүдийн спортын үйл ажиллагааг зохион байгуулах үүрэгтэй байна. Мөн зэвсэг эзэмших үнэмлэх авсан этгээд буудлагын клубээс гармагц

Мэргэжлийн шалгалт: Албан ёсоор хүлээн зөвшөөрөгдсөн буудлагын холбоод тус шалгалтыг²⁸ болон мэргэжлийн сургалтыг хийх боломжтой. Мэргэжлийн сургалт нь онол болон практик гэсэн 2 хэсгээс бүрдэх ба дунджаар 4 хоног, өдрийн 8 цаг үргэлжилнэ. Төлбөрийн хувьд 320 €²⁹ (2024 оны 2 сарын байдлаар) байна. Зэвсгийн эзэмших болон ашиглахад шаардлагатай техникийн болон хууль эрх зүйн мэдлэг, шалгалт, шалгалтын журам, түүний дотор шалгалтын хороо байгуулах зэрэг бусад хууль эрх зүйн баримт бичгийг Холбооны Дотоод хэргийн яам нь Холбооны зөвлөл (Bundesrat)-ийн зөвшөөрлөөр гаргах эрхтэй.³⁰ ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хуулийн 22 (2)-т заасны дагуу дараах хууль зүйн баримт бичгийг Холбооны Дотоод хэргийн яам нь Холбооны зөвлөл (Bundesrat)-ийн зөвшөөрлөөр гаргах эрхтэй байна. Үүнд:

1. зэвсгийн талаар шаардлагатай техникийн болон хууль эрх зүйн мэдлэг, түүний дотор тодорхой төрлийн зэвсэг, сум хэрэгслийн талаарх мэдлэг (тусгай мэдлэг);
2. шалгалт, шалгалтын журам, үүнд шалгалтын комисс байгуулах,
3. Мэргэжлийн үйл ажиллагааны (арилжааны) эрхлэх этгээдийн төрөл, цар хүрээ, шаардлага.

²⁸ Deutsche Welle (DW), ХБНГУ-ын олон улсын нэвтрүүлэг, ХБНГУ дахь бууны хяналт, галт зэвсэг эзэмших, нийтлэгдсэн: 2020.02.20, шинэчлэгдсэн: 2022.12.12, Холбоос: <https://www.dw.com/en/gun-control-and-firearms-possession-in-germany/a-52450664>, Сүүлд үзсэн: 2024.02.23

²⁹ ХБНГУ-д үйл ажиллагаа явуулдаг сургалтын академи, Холбоос: <https://pond-academy.com/en/kursangebot/kurzwaffenkurs-basic/>, Сүүлд үзсэн: 2024.02.23

³⁰ Waffengesetz (WaffG) 2002, Sektion 7 (2), Холбоос: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_waffg/englisch_waffg.html#p0039, Сүүлд үзсэн: 2024.02.22

9.2. Оросын Холбооны Улс

21 нас хүрсэн ОХУ-ын иргэн ан агнуурын болон спортын галт зэвсэг, өөрийгөө хамгаалах зэвсэг худалдан авч эзэмшихийн тулд заавал анхан шатны сургалтад сууж гэрчилгээ авсан байх ёстой. Галт зэвсгийн аюулгүй байдлын сургалтад иргэний галт зэвсэг, хийн гар буу, буу, ан агнуурын буу зэргийг анх удаа авах гэж буй 21 нас хүрсэн ОХУ-ын иргэн хамрагдана.

21 нас хүрээгүй буюу 18 нас хүрсэн ОХУ-ын цэргийн албан хаагч, цэргийн алба хаасан этгээд, бусад хууль сахиулах байгууллагад ажилладаг этгээд зэвсэг эзэмших зөвшөөрөл авч болно.³¹

Зэвсгийн зөвшөөрөл нь дараах төрөлтэй байна³². Үүнд:

- ROHA - зэвсэг хадгалах, авч явах зөвшөөрөл
 - RSOa - биеийг хамгаалах зорилгоор урт хошуутай гөлгөр нүхтэй галт зэвсгийг биедээ авч явах эрхгүйгээр хадгалах зөвшөөрөл.
 - RKSa - богино хошуутай гэмтлийн галт зэвсгийг хадгалах, авч явах зөвшөөрөл
- Зэвсэг эзэмших зөвшөөрлийг авахад заавал биелүүлэх шаардлага.

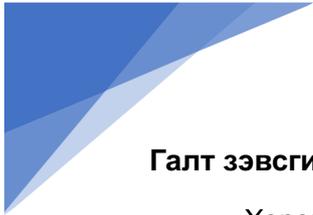
Зөвхөн ОХУ-ын иргэдэд дараах байдлаар олгоно. Үүнд:³³

- байнгын оршин суух газартай
- 21 нас хүрсэн
- санаатай гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцогдоогүй
- санаатай хүнд, онц хүнд гэмт хэрэг, түүнчлэн зэвсэг, сум, тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэрч дэлбэрэх хэрэгсэл, хар тамхи, сэтгэцэд нөлөөт бодис, хүчтэй, хортой, цацраг идэвхт бодис хэрэглэсэн, дунд хүндэвтэр гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцсон, ялгүй байх
- хууль бус зэвсгийн наймаанд оролцоогүй
- терроризм, экстремизм, түүний дотор суртал ухуулга дэмжсэн хэргээр эрүүгийн хэрэг үүсгээгүй
- насанд хүрээгүй хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл үйлдээгүй
- хоёр ба түүнээс дээш хүнд хэлбэрийн ялгүй байх
- захиргааны хариуцлага хүлээлгээгүй
- нийтийн хэв журам зөрчсөн, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашигласан, тээвэрлэсэн хэргээр нэг жилийн дотор удаа дараа эрүүгийн хэрэг үүсгээгүй
- сэтгэцийн эмгэг, архидалт, мансууруулах бодисын донтолтын улмаас эмнэлгийн байгууллагад бүртгэгдээгүй
- тусгай зөвшөөрөл авахад шаардлагатай бичиг баримтыг бүрдүүлж өгсөн

³¹ Кто обучается безопасному обращению с оружием, https://www.gosuslugi.ru/help/faq/rifled_weapon_license/3101210

³² Виды разрешений на оружие, https://www.gosuslugi.ru/help/faq/weapon_permit/101559

³³ Обязательные требования для лицензии на огнестрельное оружие ограниченного поражения, https://www.gosuslugi.ru/help/faq/license_for_weapons_of_limited_destruction/200130

Галт зэвсгийн аюулгүй байдлын сургалт

Хэрэв анх удаа галт зэвсэг эзэмших зөвшөөрөл авах гэж байгаа бол галт зэвсгийн аюулгүй байдлын сургалт явуулах тусгай зөвшөөрөлтэй сургалтын төвд хандан ОХУ-ын Зэвсгийн тухай хууль, боловсролын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй мэргэшсэн багш нараар зэвсэгтэй харьцах дүрмийг сурах ба бүрэн сургалтад хамрагдсанаар зэвсэгтэй хэрхэн зөв, аюулгүй харьцах талаар анхан шатны мэдлэг олох боломжтой.

Уг сургалтад лекц, практик хосолсон нийт 6 кредит цаг цуглуулах ёстой ба үүний дараа сургалтад амжилттай оролцсон этгээдэд гэрчилгээ олгогдоно³⁴. Ингэснээр ОХУ-ын иргэн галт зэвсэг эзэмших зөвшөөрөл хүсэх эрхтэй болно.

³⁴ Обучение граждан обращению с оружием, <https://mgssk.ru/obuchenie-grazhdan-rf/>

АРАВ. ХАРИУЦЛАГЫН ТОГТОЛЦОО

10.1. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

ХБНГУ-ын зэвсэг ашиглахтай холбоотой хариуцлагын тогтолцоог “Зэвсгийн тухай хууль”-ийн 4 дүгээр бүлэг (Шийтгэл, торгууль) буюу 51-54 дүгээр зүйлд зохицуулсан байна. Үүнээс харвал хариуцлагын тогтолцоо нь хорих ял, торгууль, зэвсгийг буцаан хураан авах гэсэн хэлбэртэй байна.

Хүснэгт 7. Торгуулийн хүснэгт: Хууль бус зэвсэг эзэмшсэн тохиолдолд оногдуулах шийтгэл

Зөрчил	Санц
1. Зөвшөөрөл шаарддаггүй бага оврын галт зэвсгийг зөвшөөрөлгүйгээр авч явсан (жишээ нь хийн буу)	10,000 евро хүртэл торгууль ноогдуулна.
2. Зэвсгийн тухай хуулийн 2 дугаар хавсралтын 1 дүгээр хэсгийн 1.3.6-т заасан хориотой зэвсэг, төхөөрөмж биед авч явсан	10,000 евро хүртэл торгууль ноогдуулна.
3. галт зэвсэг, хориглосон зэвсгийг зөвшөөрөлгүйгээр <u>байнга/ хүндэвтэр тохиолдолд/ онц хүнд тохиолдол олж/ хайхрамжгүй үйлдлээс болж</u> авсан, эзэмшсэн, хүлээлгэн өгсөн, авч явсан, зарцуулсан, авч явсан, үйлдвэрлэсэн, засварласан, боловсруулсан, худалдаалсан бол дараах санкцтай байна.	
- байнга	1-5 жил хүртэлх хорих ял ноогдуулна.
- хүндэвтэр тохиолдол	Торгууль, эсвэл зургаан сараас гурван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял ноогдуулна.
- онц хүнд тохиолдол	1-5 жил хүртэлх хорих ял ноогдуулна.
- санаатайгаар эсвэл хайхрамжгүй хандсан	Захиргааны зөрчил гаргасанд тооцож 10,000 евро хүртэл торгууль ноогдуулна.
4. Дээр заасан хорих ялаар шийтгүүлсэн гэмт хэрэг үйлдсэн бол гэмт хэрэг үйлдэхэд ашигласан зэвсэг, эсхүл гэмт хэрэг үйлдэхэд бэлдсэн, төлөвлөсөн	бол холбогдох зэвсгийг хураан авна.
5. Захиргааны зөрчил гаргасан бол	бол холбогдох зэвсгийг хураан авна.

Эх сурвалж 5. ХБНГУ-ын Зэвсгийн тухай хууль

Гэмт хэрэг үйлдэхэд ашигласан зэвсгийг хураан авах хариуцлагын хэлбэрийг ХБНГУ-ын Эрүүгийн хуулийн 74а дугаар зүйлд мөн дурдсан байдаг. Үүнд заасны дагуу гэмт хэрэг үйлдсэн этгээд болон оролцогчоос гэмт хэргийн улмаас бий болсон бүтээгдэхүүн, гэмт хэргийн хэрэгсэл болон гэмт хэргийн объектыг бусад этгээдээс хураан авах ба шийдвэр гарах үед эд зүйлд бусад этгээдийн эзэмшилд буюу бусад этгээдийн эзэмших эрхтэй байгаа тохиолдолд дараах зүйлийг тус хуульд зааснаар хураан авч болно. Үүнд:

- Болгоомжгүй байдлын улмаас тухайн эд зүйл нь гэмт хэрэг үйлдэхэд ашиглагдсан эсвэл гэмт хэргийн объект болсон, эсвэл
- Хураан авах тухай мэдэж байсан ч тухайн эд зүйлийг зүй бусаар олж авсан.³⁵

³⁵ ХБНГУ-ын Эрүүгийн хууль §74а

ХБНГУ-д “Зэвсгийн тухай хууль”-д зэвсэг эзэмших, ашиглахад маш хатуу хязгаарлалт тавьдаг. Ялангуяа галт зэвсэг эзэмшигчдэд тавих шаардлага харьцангуй хатуу. Тиймээс хууль бусаар зэвсэг эзэмших нь хуулийн дагуу ноцтой гэмт хэрэг юм.

10.2. Оросын Холбооны Улс

ОХУ-ын Эрүүгийн хуулийн 222 дугаар зүйл. Зэвсэг, галт зэвсгийн үндсэн хэсэг, сум, эд ангийг хууль бусаар олж авах, шилжүүлэх, худалдах, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэх. (2021 оны 7 дугаар сард өөрчлөлт орсон)

1. Галт зэвсэг, түүний бүрдэл хэсэг, байлдааны галт хэрэгсэл, тэсэрч дэлбэрэх бодис буюу дэлбэлэгч төхөөрөмжийг хууль бусаар олж авсан, шилжүүлсэн, борлуулсан, хадгалсан, тээвэрлэсэн буюу авч явсан бол гурвал жил хүртэл эрх чөлөөг хязгаарлах, эсхүл дөрвөн жил хүртэл хугацаагаар албадан хөдөлмөр хийлгэх, эсхүл зургаан сар хүртэл хугацааны цалин хөлс, бусад орлогын хэмжээгээр торгох буюу торгохгүйгээр дөрвөн жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

2. Галт зэвсэг, түүний үндсэн эд анги, сум (том калибрын галт зэвсэг, түүний үндсэн эд анги, сум, иргэний гөлгөр голтой урт хошуут зэвсэг, тэдгээрийн үндсэн хэсэг, сум, алах хязгаарлагдмал галт зэвсгээс бусад) хууль бусаар худалдсан бол нэг зуун мянга хүртэл рубль, эсхүл зургаан сар хүртэл хугацаагаар хэрэгтний цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгох эсхүл таваас найман жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ. .

3.Энэ зүйлийн нэг дэх хэсэгт заасан үйлдлийг:

а) бүлэг хүмүүс урьдчилан тохиролцож;

б) албан тушаалын байдлаа ашигласан этгээд;

в) мэдээлэл, харилцаа холбооны сүлжээ, түүний дотор интернэт ашигласан бол нэг зуун мянгаас хоёр зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгох, эсхүл зургаан сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

4.Энэ зүйлийн нэг дэх хэсэгт заасан үйлдлийг зохион байгуулалттай бүлэг үйлдсэн бол гурван зуун мянгаас таван зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгох, эсхүл нэг жилээс арван найман жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

5.Энэ зүйлийн хоёр дахь хэсэгт заасан үйлдлийг:

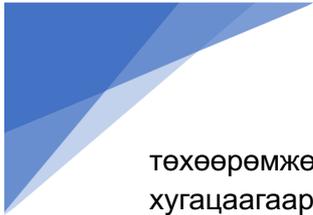
а) бүлэг хүмүүс урьдчилан тохиролцож;

б) албан тушаалын байдлаа ашигласан этгээд;

в) мэдээлэл, харилцаа холбооны сүлжээ, түүний дотор интернэт ашигласан бол гурван зуун мянгаас таван зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгох, эсхүл нэг жилээс арван найман жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

6.Энэ зүйлийн хоёр дахь хэсэгт заасан үйлдлийг зохион байгуулалттай бүлэг үйлдсэн бол таван зуун мянгаас найман зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгох, эсхүл нэг жилээс гурван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

7. Иргэний гөлгөр голтой урт сумтай галт зэвсэг, тэдгээрийн үндсэн эд анги, сум, алах хязгаарлагдмал зориулалттай галт зэвсэг, тэдгээрийн үндсэн эд анги, сум, хийн зэвсэг, 7.5 дж-аас дээш хошууны энергитэй пневматик зэвсэг, иртэй зэвсэг буюу шидэлтийн зэвсэг (механик шүршигч, аэрозоль болон нулимс болон цочроох бодис агуулсан бусад

төхөөрөмжөөс бусад)-ыг хууль бусаар худалдсан бол дөрвөн зуун наян цаг хүртэл хугацаагаар албадан ажил хийлгэх, эсхүл нэг жилээс хоёр жил хүртэл хугацаагаар засаж залруулах ажил хийлгэх, эсхүл хоёр жил хүртэл хугацаагаар эрх чөлөөг хязгаарлах ял шийтгэнэ.

Тайлбар:

1.Энэ зүйлд заасан зүйлийг сайн дураар хүлээлгэн өгсөн этгээд энэ зүйлд заасан эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлөгдөнө. Хүнийг цагдан хорих, түүнчлэн шуурхай эрэн сурвалжлах ажиллагаа, мөрдөн байцаалтын ажиллагаа явуулах явцад хураан авсан нь энэ зүйл, түүнчлэн энэ хуулийн 222.1, 222.2, 223, 223.1-д заасан зүйлийг сайн дураар хүлээлгэн өгсөн гэж үзэх боломжгүй.

2. Энэ зүйл болон энэ хуулийн бусад зүйлд зааснаар нунтаг болон бусад цэнэгийн энергийн нөлөөгөөр шидэгдсэн хэрэглүүр чиглүүлэн хөдөлж байгаа байг алсаас механикаар устгах зориулалттай зэвсгийг галт зэвсэг гэж ойлгоно.

3. Энэ зүйл болон энэ хуулийн бусад зүйлд заасны дагуу сум гэж үйлдвэрийн аргаар эсвэл гар хийцийн аргаар үйлдвэрлэдэг, байг онох зориулалттай, калибрын харгалзахгүй тэсрэх, хөдөлгөх, пиротехникийн болон хөөргөх цэнэг, эсхүл тэдгээрийн хослолыг агуулсан зэвсэг, сум, сумны хэрэгслийг ойлгоно.

222.1 дүгээр зүйл. Тэсрэх бодис, тэсрэх төхөөрөмжийг хууль бусаар олж авах, шилжүүлэх, худалдах, хадгалах, тээвэрлэх буюу авч явах.

1. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг хууль бусаар олж авах, шилжүүлэх, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэх, тээвэрлэсэн бол нэг зуун мянган рубль хүртэлх хэмжээгээр торгож, зургаан жилээс найман жил хүртэл хугацаагаар хорих эсхүл хэрэгтний зургаан сар хүртэл хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгох.

2. Тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг хууль бусаар худалдсан бол нэг зуун мянгаас хоёр зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгож, найман жилээс арван нэгэн жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл хэрэгтний зургаан сараас нэг жил хүртэлх хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

3. Энэ зүйлийн нэг дэх хэсэгт заасныг:

а) бүлэг хүмүүс урьдчилан тохиролцож;

б) албан тушаалын байдлаа ашигласан этгээд;

в) мэдээлэл, харилцаа холбооны сүлжээ, түүний дотор интернэт ашиглаж үйлдсэн бол гурван зуун мянгаас таван зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгож, найман жилээс арван хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл эсхүл хэрэгтний нэг жилээс арван найман сар хүртэлх хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

4.Энэ зүйлийн нэг дэх хэсэгт заасан үйлдлийг зохион байгуулалттай бүлэг үйлдсэн бол таван зуун мянгаас найман зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгох, арваас арван таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл нэг жилээс гурван жил хүртэл хугацаагаар хэрэгтний хөдөлмөрийн хөлс, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

5.Энэ зүйлийн хоёр дахь хэсэгт заасныг:

а) бүлэг хүмүүс урьдчилан тохиролцож;

б) албан тушаалын байдлаа ашигласан этгээд;

в) мэдээлэл, харилцаа холбооны сүлжээ, түүний дотор интернэт ашиглаж үйлдсэн бол таван зуун мянгаас найман зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгох, арваас арван таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл нэг жилээс гурван жил хүртэл хугацаагаар хэрэгтний хөдөлмөрийн хөлс, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

6.Энэ зүйлийн хоёр дахь хэсэгт заасан үйлдлийг зохион байгуулалттай бүлэг үйлдсэн бол таван зуун мянгаас нэг сая рубль хүртэл хэмжээгээр торгож, арван таваас хорин жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл ял шийтгүүлсэн этгээдийн хоёр жилээс дөрвөн жил хүртэлх хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

Тайлбар:

1. Энэ зүйлд заасан зүйлийг сайн дураар хүлээлгэн өгсөн этгээд энэ зүйлд заасан эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлөгдөнө.

2. Энэ зүйл болон энэ хуулийн бусад зүйлд тэсрэх бодис гэж гадны нөлөөн дор хурдан химийн урвал (дэлбэрэлт) үүсэх чадвартай химийн нэгдлүүд буюу бодисын хольцыг ойлгоно.

3. Энэ зүйл болон энэ хуулийн бусад зүйлд тэсрэх бодис гэж тэсрэх бодис агуулсан, үйл ажиллагааны хувьд тэсрэх зориулалттай, тэсрэх чадвартай үйлдвэрийн болон гар аргаар хийсэн бүтээгдэхүүнийг ойлгоно.

222.2 дугаар зүйл “Том калибрын галт зэвсэг, түүний үндсэн эд анги, сумыг хууль бусаар олж авах, шилжүүлэх, худалдах, хадгалах, тээвэрлэх, илгээх, авч явах”

1.Их калибрын галт зэвсэг, түүний үндсэн эд анги, сумыг хууль бусаар олж авах, шилжүүлэх, хадгалах, тээвэрлэх, илгээх, авч явсан бол таван жил хүртэл хугацаагаар албадан ажил хийлгэх ял шийтгэнэ эсхүл гурван жилээс зургаан жил хүртэл хугацаагаар хорих ялаар шийтгэж, хоёр зуун мянган рубль хүртэл торгоно эсхүл хэрэгтний нэг жил хүртэлх хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

2. Том калибрын галт зэвсэг, түүний үндсэн эд анги, сумыг хууль бусаар худалдсан бол хоёр зуун мянгаас гурван зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгож долоогоос арван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл хэрэгтний зургаан сараас нэг жил хүртэлх хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

3.Энэ зүйлийн нэг дэх хэсэгт заасныг:

а) бүлэг хүмүүс урьдчилан тохиролцож;

б) албан тушаалын байдлаа ашигласан этгээд;

в) мэдээлэл, харилцаа холбооны сүлжээ, түүний дотор интернэт ашиглаж үйлдсэн бол гурван зуун мянгаас таван зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгож найман жилээс арван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл хэрэгтний нэг жилээс арван найман сар хүртэлх хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

4.Энэ зүйлийн нэг дэх хэсэгт заасан үйлдлийг зохион байгуулалттай бүлэг үйлдсэн бол таван зуун мянгаас найман зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгож арваас арван хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл нэг жилээс гурван жил хүртэл хугацаагаар ял шийтгүүлсэн хүний хөдөлмөрийн хөлс, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

5.Энэ зүйлийн хоёр дахь хэсэгт заасныг:

а) бүлэг хүмүүс урьдчилан тохиролцож;

б) албан тушаалын байдлаа ашигласан этгээд;

в) мэдээлэл, харилцаа холбооны сүлжээ, түүний дотор интернэт ашиглаж үйлдсэн бол таван зуун мянгаас найман зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгож арваас арван хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл нэг жилээс гурван жил хүртэл хугацаагаар ял шийтгүүлсэн хүний хөдөлмөрийн хөлс, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

6.Энэ зүйлийн хоёр дахь хэсэгт заасан үйлдлийг зохион байгуулалттай бүлэг үйлдсэн бол таван зуун мянгаас нэг сая рубль хүртэл хэмжээгээр торгож арван хоёр жилээс арван таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл хэрэгтний хоёр жилээс дөрвөн жил хүртэлх хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

Тайлбар.

1.Энэ зүйлд заасан зүйлийг сайн дураар хүлээлгэн өгсөн этгээд энэ зүйлд заасан эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлөгдөнө.

2.Энэ зүйл болон энэ хуулийн бусад зүйлд 20 мм ба түүнээс дээш калибрын галт зэвсгийг (иргэний болон албаны галт зэвсгээс бусад) том калибрын галт зэвсэг гэж ойлгоно.

223 дугаар зүйл. Хууль бусаар зэвсэг үйлдвэрлэх

1.Галт зэвсэг, түүний үндсэн эд анги (хязгаарлагдмал устгах зориулалттай галт зэвсгээс бусад) хууль бусаар үйлдвэрлэх, өөрчлөх, засварлах, түүнчлэн галт зэвсгийн сумыг хууль бусаар үйлдсэн бол нэг зуун мянгаас хоёр зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгож дөрвөөс зургаан жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл хэрэгтний зургаан сараас нэг жил хүртэлх хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

2.Бүлэг хүмүүс урьдчилан тохиролцож үйлдсэн бол хоёр зуун мянгаас гурван зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгох, зургаан жилээс найман жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл нэг жилээс хоёр жил хүртэлх хугацаанд хэрэгтний цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

3.Энэ зүйлийн нэг дэх хэсэгт заасан үйлдлийг зохион байгуулалттай бүлэг үйлдсэн бол гурван зуун мянгаас таван зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгох, найман жилээс арван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ эсхүл хэрэгтний хоёр жилээс гурван жил хүртэлх хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

4. Хязгаарлагдмал устгах зориулалттай галт зэвсгийг хууль бусаар үйлдвэрлэх, өөрчлөх, засварлах, эсхүл хийн зэвсгийг хууль бусаар үйлдвэрлэх, 7.5 Дж-ээс дээш хошууны энергитэй пневматик зэвсэг, иртэй зэвсэг, шидэлтийн зэвсэг, устгах хязгаарлагдмал буюу хийн зэвсгийн сумыг хууль бусаар үйлдсэн бол дөрвөн зуун наян цаг хүртэл хугацаагаар албадан ажил хийлгэх эсхүл нэг жилээс хоёр жил хүртэл хугацаагаар засаж залруулах ажил хийлгэх, эсхүл хоёр жил хүртэл хугацаагаар эрх чөлөөг хязгаарлах, эсхүл тавин мянгаас наян мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгож хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих эсхүл ял шийтгүүлсэн этгээдийн зургаан сар хүртэл хугацааны цалин, бусад орлогын хэмжээгээр торгоно.

Тайлбар: Энэ зүйлд заасан зүйлийг сайн дураар хүлээлгэн өгсөн этгээд энэ зүйлд заасан эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлөгдөнө.

224 дүгээр зүйл. “Галт зэвсэг хайхрамжгүй хадгалах”

1. Галт зэвсгийг өөр этгээд ашиглах нөхцөлийг бүрдүүлсэн, болгоомжгүй хадгалсан нь хүний амь нас хохирсон, бусад хүнд үр дагаварт хүргэсэн бол нэг зуун мянган рубль хүртэл хэмжээгээр торгох эсхүл эсхүл зургаан сар хүртэл хугацаагаар хэрэгтний хөдөлмөрийн хөлс, бусад орлогын хэмжээгээр торгох, эсхүл гурван зуун жаран цаг хүртэл хугацаагаар албадан ажил хийлгэх, эсвэл нэг жил хүртэл хугацаагаар засаж залруулах ажил хийлгэх, эсхүл нэг жил хүртэл хугацаагаар эрх чөлөөг нь хязгаарлах, эсхүл зургаан сар хүртэл хугацаагаар баривчлах ялаар шийтгэнэ.

2. Энэ үйлдлээр хоёр ба түүнээс дээш хүний амь нас хохирсон бол дөрвөн зуун наян цаг хүртэл хугацаагаар албадан ажил хийлгэх, эсхүл хоёр жил хүртэл хугацаагаар засаж залруулах ажил, эсхүл хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ялаар шийтгэнэ.

223 дугаар зүйл. Хууль бусаар зэвсэг үйлдвэрлэх (2021 оны 7 дугаар сард өөрчлөлт орсон)

1. Галт зэвсэг, түүний үндсэн эд анги (биологи, химийн, цөмийн зэвсгээс бусад) хууль бусаар үйлдвэрлэх, өөрчлөх, засварлах, түүнчлэн галт зэвсгийн сумыг хууль бусаар үйлдвэрлэсэн бол нэг зуун мянгаас хоёр зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгох, зургаан сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

2. Энэ үйлдлийг бүлэг хүмүүс урьдчилан тохиролцож үйлдсэн, -хоёр зуун мянгаас гурван зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээгээр торгох, эсхүл нэгээс хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

3. Энэ зүйлийн нэг дэх хэсэгт заасан үйлдлийг зохион байгуулалттай бүлэг үйлдсэн - гурван зуун мянгаас таван зуун мянган рубльтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл хоёр жилээс гурван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

4. Биологи, химийн, цөмийн зэвсгийг хууль бусаар үйлдвэрлэх, өөрчлөх, засварлах, эсхүл хийн зэвсгийг хууль бусаар үйлдвэрлэх, 7.5 Дж-ээс дээш хошууны энергитэй пневматик зэвсэг, иртэй зэвсэг, шидэх зориулалттай зэвсэг, биологи, химийн, цөмийн зэвсгийн сумыг хууль бусаар үйлдвэрлэх - дөрвөн зуун наян цаг хүртэл хугацаагаар албадан ажил хийлгэх, нэг жилээс хоёр жил хүртэл хугацаагаар албадан сургалтад хамруулах, хоёр жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрх хязгаарлах, эсхүл хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

Тайлбар: Энэ зүйлд заасан зүйлийг сайн дураар хүлээлгэн өгсөн этгээд энэ зүйлд заасан эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлөгдөнө.³⁶

³⁶ ["Уголовный кодекс Российской Федерации" от 13.06.1996 N 63-ФЗ \(ред. от 25.12.2023\) \(с изм. и доп., вступ. в силу с 30.12.2023\)](https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/b1e2aa2e039d85c60875b500d5060719fc78efcc/), УК РФ Статья 223. Незаконное изготовление оружия https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/b1e2aa2e039d85c60875b500d5060719fc78efcc/

АРВАН НЭГ. СУМ БОЛОН СУМЫГ ДАХИН ЦЭНЭГЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОХ ХАРИЛЦАА

Сумны хонгиог дахин цэнэглэхийг гар аргаар цэнэглэх, дахин цэнэглэх гэж нэрлэдэг ба үйлдвэрийн сумыг бөөнөөр нь худалдаж авахын оронд бие даасан эд ангиудыг (хонгио, бялт, дарь, хошуу) угсарч галт зэвсгийн сум хийх үйл ажиллагаа юм.

Гар аргаар цэнэглэх гэдэг нэр томъёо нь илүү ерөнхий нэр томъёо бөгөөд ерөнхийдөө сумыг гар аргаар угсрах үйлдлийг хэлдэг. Харин дахин цэнэглэх гэдэг нь өмнө нь шатаасан хонгио, бүрхүүлийг ашиглан гараар цэнэглэхийг хэлнэ. Цэнэглэх үйл явц нь шинэ эсвэл дахин боловсруулсан бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг ашиглаж байгаа эсэхээс үл хамааран ихэвчлэн ижил байдаг. Гол ялгаа нь хонгио, бүрхүүлийг бэлтгэх үйл явцад байдаг. Шинэ бүрэлдэхүүн хэсгүүд нь ерөнхийдөө цэнэглэхэд бэлэн байдаг бол өмнө нь шатаасан эд ангиудын хувьд түүнийг цэвэрлэх, ашиглагдсан бялтыг авч хаях, гуулин хонгионы хэлбэр, хэмжээг өөрчлөх зэрэг нэмэлт процедур шаардлагатай байдаг³⁷.

Үйлдвэрийн сум нь хүчирхэг, найдвартай, нарийвчлал сайтай байдаг хэдий ч дараах шалтгаануудын улмаас сумны хонгиог дахин цэнэглэх хэрэглэх шаардлагатай болдог.

Хүснэгт

Зардлыг хэмнэх	Ашигласан материалын чанараас хамааран дахин цэнэглэх нь үйлдвэрийн шинэ сумны зардлын үнэнээс гуравны нэгээс хоёрны нэг хүртэл хямд байдаг. Таны ашигладаг дахин цэнэглэх машинуудын төрлөөс хамааран та цагт нэгээс таван хайрцаг гаргаж болно.
Үзүүлэлтийг сайжруулах	Үйлдвэрийн сум нь "нэг хэмжээтэй" байх ёстой. Энэ нь орчин үеийн бууны даралт, хурд, гүйцэтгэлийг тэсвэрлэх чадваргүй хуучин винтов гэх мэт буунд тохирдоггүй. Ийм тохируулга нь нарийвчлалыг ихээхэн сайжруулж, заримдаа хоёр дахин нэмэгдүүлдэг. Мөн үүний дагуу сумны даралт болон хурдыг тааруулах боломжтой.
Хуучирсан болон ховор хонгиог ашиглах	Зарим сумнууд нь хэт хуучирсан эсвэл олодохоо байсан, ховордсон байдаг учраас дахин цэнэглэх шаардлагатай болдог.
Хэмнэлттэй материал ашиглах	Нэмэлт хөнгөн, хямд сум, тэр ч байтугай цутгамал хар тугалга хэрэглэснээр гар цэнэглэгч нь шатаадаг эрчим хүчний ачааллыг бууруулж чадна. Эдгээр нь сургалт, дадлага хийх, жижиг ан агнуур хийхэд тохиромжтой. Ийм бага даралт нь гуулин хонгиог элэгдүүлдэггүй. Иймд энэ аргаар хэдэн арван удаа ачаалж болно.
Их буудах боломж	Дахин цэнэглэх нь зардал багатай тул үйлдвэрийн сумаар буудсанаас илүү их буудах боломжтой ³⁸ .

Сумны хонгиог дахин цэнэглэх арга

1. Хонгионоос бялтыг салгах. Тохиромжтой хэрэгслээр бялтын голд байрлах нүхээр бялтыг салгана. Хонгиог цэвэрлэх хамгийн хялбар арга бол дахин цэнэглэх машин ашиглах явдал юм. Хэмжээг тохируулахдаа мөн бялтыг салгаж болно.

2. Хонгионы хүзүүний хэмжээг өөрчлөх. Хэрэв ижил галт зэвсэгтэй сумыг дахин ашиглахаар төлөвлөж байгаа бол зөвхөн хонгионы хүзүүний хэмжээг өөрчлөхөд нь хангалттай. Энэ нь хонгионы хэмжээг бүхэлд нь өөрчлөхөөс амар байдаг.

³⁷ Bigfoot Gun Belts (25 March 2016). "Difference Between Handloading vs Reloading"

³⁸ Reloading Your Own Ammunition By Ron Spomer, <https://www.ronspomeroutdoors.com/blog/reload-your-own>

3. Бялтын ховилыг цэвэрлэх. Бялтын ховилыг өмнөх буудлагын ул мөрөөс цэвэрлэнэ. Үүний зэрэгцээ даралтын улмаас бялтын ховил тэлэхгүй байгаа эсэхийг шалгах хэрэгтэй.

4. Хонгионы амыг тэлэх. Хонгионы амыг цэвэрлэж тэлнэ.

5. Бялтыг суурилуулах. Бялтыг гар багаж эсвэл ширээтэй багажаар хийж болно. Гараар хийдэг бялтын гол давуу тал нь угсрахад бялтыг илүү тогтвортой, жигд байрлуулах боломжтой. Бялтыг суурилуулахдаа хамгаалалтын нүдний шил зүүх ёстой.

6. Хонгиог цэнэглэх. Нунтаг дарийг юүлүүрээр хонгионд хийнэ. Дарийг хэмжиж шаардлагатай хэмжээнд байгаа эсэхийг шалгах нь чухал юм.

7. Хошууг байрлуулах. Төгсгөлд нь хошууг хонгионы хүзүүнд дарагч ашиглан хийнэ.

8. Эцсийн шалгалт. Дахин цэнэглэсэн сумыг шалгаж, хонгионы тосолгооны үлдэгдлийг арчина. Бүх зүйл хэвийн байгаа эсэхийг шалгахын тулд дахин цэнэглэсэн сумаа дахин шалгана³⁹.

Хонгиог дахин цэнэглэх нь аюулгүй хэдий ч зарим тохиолдолд хүний үйл ажиллагаанаас хамааран аюул тулгардаг. Иймд дараах аюулгүйн дүрмүүдийг мөн сахих хэрэгтэй. Үүнд:

- Зөвхөн анхаарал хандуулж чадах үедээ л дахин цэнэглэх ёстой. Ядарсан эсвэл өвчтэй үед дахин цэнэглэж болохгүй;
- Тохиромжтой нүдний хамгаалалтыг үргэлж зүүх хэрэгтэй;
- Дарь болон бялтыг хүүхдээс хол газар хадгалахаас гадна галаас мөн хол байлгах шаардлагатай;
- Дахин цэнэглэсний дараа илүү гарсан дарийг зориулалтын саванд хадгалах;
- Бялтыг бөөнөөр нь болон ихээр нь хадгалж болохгүй. Мөн бялтын шинж чанар алдагдсан тохиолдолд ашиглах хориотой;
- Дарийн хэмжээг ихэссэн эсэхийг сайн шалгах шаардлагатай ба ингээгүй тохиолдолд гэмтэх, цаашлаад үхэлд хүрэх аюултай;
- Сумны хэмжээнд үндэслэсэн дахин цэнэглэх дүрэм, журмыг зайлшгүй дагах шаардлагатай;
- Хонгиог дахин цэнэглэх хэрэглэгдэхүүн солигдсон тохиолдолд шинээр эхлэх шаардлагатай;
- Хонгиог дахин цэнэглэх тоног төхөөрөмжийг эмх цэгцтэй байлгаж, байнгын бүрэн бүтэн байдлыг шалгах;
- Бялт болон суманд хар тугалга ихээр агуулагддаг тул хамгаалах хувцас, хэрэгслийг өмсөх ёстой⁴⁰.

³⁹ The reloading process – how to reload “i want to reload my own ammo – where do i start?”, <https://www.vihtavuori.com/reloading-data-tool-rifle-handgun-cowboy-action-shooting/how-to-reload/>

⁴⁰ Vihtavuori reloading safety rules, <https://www.vihtavuori.com/reloading-data-tool-rifle-handgun-cowboy-action-shooting/reloading-safety/>

Сумны хонгиог дахин цэнэглэх этгээд

Улс орон бүрд сумны хонгиог дахин цэнэглэх этгээдийг дотоодын эрх зүйн зохицуулалтаас хамаарч өөр өөрөөр зохицуулдаг. Гэхдээ дараах байдлаар нийтлэгээр тодорхойлдог.

Зөвшөөрөлтэй галт зэвсэг эзэмшигч: Галт зэвсгийг хууль ёсны дагуу эзэмшихийг зөвшөөрсөн, хүчинтэй галт зэвсгийн зөвшөөрөлтэй хүмүүс хувийн хэрэгцээнд зориулж сумны хонгиог дахин цэнэглэх эрхтэй байж болно. Эдгээр зөвшөөрлийг сайтар шалгаж, холбогдох байгууллагаас тогтоосон бусад шаардлагыг хангасан тохиолдолд өгдөг.

Сум дахин цэнэглэх бизнес: Сумны хонгиог дахин цэнэглэх, үйлдвэрлэх чиглэлээр мэргэшсэн тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгжүүдэд арилжааны зорилгоор сумыг дахин цэнэглэхийг зөвшөөрч болно. Эдгээр аж ахуйн нэгжүүд нь аюулгүй байдлын стандартыг дагаж мөрдөхийн тулд тусгай дүрэм журам, зөвшөөрлийн шаардлага, хяналт шалгалтад хамрагддаг.

Бүртгэлтэй сум үйлдвэрлэгчид: Зарим улс орнуудад сум үйлдвэрлэгчийн тусгай зөвшөөрөл авсан хувь хүмүүс эсвэл компаниуд өөрсдийн зөвшөөрөгдсөн үйлдвэрлэлийн үйл явцын нэг хэсэг болгон сумны хонгиог дахин цэнэглэдэг.

Шаардлага хангасан эсэхийг үнэлэх этгээд

Дахин цэнэглэсэн сумыг зорилго, нөхцөлөөс хамаарч хэд хэдэн этгээдүүд шалгадаг. Нийтлэг байдлаар дараах этгээдүүд шалгалтыг хийх үүргийг хүлээдэг.

Дахин цэнэглэсэн хүн: Сумыг дахин цэнэглэсэн хүн өөрийн цэнэглэсэн сумыг шалгах үүрэгтэй. Үүнд зөв угсралт, хонгионы бүрэн бүтэн байдал, дарь, сумны суултын гүнийг шалгах, чанарын ерөнхий хяналт зэрэг багтана. Дахин цэнэглэсэн этгээд нь тогтоосон аюулгүй ажиллагааны зааварчилгааг дагаж, сумаа хэрэглэхээсээ өмнө хүссэн техникийн шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг шалгах ёстой.

Буу сонирхогч/буудагч хүн: Дахин цэнэглэсэн сумыг хэрэглэгчид буудахаасаа өмнө шалгаж болно. Тэд хонгионы аюулгүй байдал, гүйцэтгэлд нөлөөлж болзошгүй аливаа илэрхий согог, бүрэн бус байдал, гэмтлийн шинж тэмдгийг нүдээр шалгаж болно. Тэд мөн хонгиог хэмжиж, жинлэх боломжтой бөгөөд шаардагдах үзүүлэлтүүдийг хангаж, зорилгодоо нийцэж байгаа эсэхийг баталгаажуулах боломжтой.

Практик буудлагын ажилтан/багш: Практик буудлагын талбайд буудах үед, ялангуяа зохион байгуулалттай буудлагын тэмцээн, уралдааны үеэр талбайн хамгаалалтын офицерууд эсвэл талбайн мастерууд аюулгүйн дүрэмд нийцэж байгаа эсэхийг баталгаажуулахын тулд дахин цэнэглэсэн суманд шалгалт хийж болно. Тэд дахин цэнэглэсэн сумыг аюулгүй угсарч, зөв тэмдэглэгээтэй, хүлээн зөвшөөрөгдсөн гүйцэтгэлийн үзүүлэлтэд нийцэж байгаа эсэхийг шалгана.

Хууль сахиулах байгууллага/захиргааны байгууллага: Зарим улсад харьяаллын дагуу хууль сахиулах байгууллага, захиргааны байгууллага дахин цэнэглэсэн сумыг хуулийн шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг шалгана. Үүнд тогтоосон аюулгүй байдлын стандартыг дагаж мөрдөж байгаа эсэх, тэмдэглэгээний дүрэм журмыг дагаж мөрдөж байгаа эсвэл гүйцэтгэлийн тодорхой шалгуурыг хангаж байгаа эсэх хамаардаг.

Монгол Улсын хувьд одоогийн байдлаар хонгиог дахин цэнэглэх, түүнийг ашиглахтай холбогдсон харилцааг 2015 оны Галт зэвсгийн тухай хууль болон бусад холбогдох эрх зүйн зохицуулалтад тусгаагүй.

Мөн Монгол Улсын хэмжээнд дотоодын сумны нөөц хүрэлцээгүй байгаа нөхцөл байдал ажиглагддаг. Тухайлбал, Дотоод хэргийн их сургуулийн нэг хичээлийн жилийн хэрэгцээнд АКМ, РПК бууны хээрийн буудлаганд 7,62 мм-ийн ПС (ердийн) маркын сум 224.000 ширхэг, СВД, ПК бууны хээрийн буудлаганд 7,62 мм-ийн ЛПС (ердийн) маркын сум 168.000 ширхэг, ПМ, АПС бууны буудлаганд 9 мм-ийн ПС (ердийн) маркын сум 118.400 ширхэг, нийт 510.400 ширхэг сумны хэрэгцээ бий.

Түүнчлэн Монгол Улсын Галт зэвсгийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3-т “хууль сахиулах албаны зориулалттай галт зэвсгийг тодорхойлсон байх ба сумны хошуу нь зүрхэвчгүй байхаар” заасан. Монгол Улсад ашиглаж байгаа байлдааны зориулалттай бүх сум ган зүрхэвчтэй бөгөөд хатуу биетэд налуу өнцгөөр туссан тохиолдолд аюултай ойлт үүсгэдэг, мөн дүүрэн дарин цэнэгтэй тул нисэлтийн зай хол, нэвтлэх чадвар өндөр байдаг. Хууль сахиулах үйл ажиллагаа нь ихэвчлэн хот, суурин газарт явагддаг учир хэрэглэх сум нь оршин суугчдад бага аюул учруулах шаардлага үүснэ. Аюултай ойлтыг багасгахын тулд сум ган зүрхэвчгүй, дарин цэнэг бага байх ёстой. Иймд хууль сахиулах зорилгоор ашиглах сумны хүчин чадлыг тодорхойлж гаргах, хонгиог хууль сахиулах зорилгоор дахин цэнэглэх, сургалт дадлагад ашиглах хэрэгцээ байгааг харуулж байна.

Өмнө нь хийгдсэн судалгааны ажлын хүрээнд хууль сахиулах салбарын инновацийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх хөтөлбөрт /2015-2020/ тусгагдсан “дотооддоо сум, галт хэрэгсэл, дохионы пуужин, тусгай хэрэгсэл үйлдвэрлэх галт зэвсгийн туршилт, судалгааны лаборатори байгуулах” ажлын хүрээнд хэрэглэсэн хонгиог дахин ашиглах боломжийг эрэлхийлсэн судалгааг 5 жилийн өмнөөс хийсэн. Гар бууны сумны хонгиог 25 удаа, АКМ бууны сумны хонгиог таван удаа ашиглаж болдог. Энэ судалгааны явцад Lee Precision компанийн сум дахин цэнэглэх төхөөрөмж ашиглаж, хонгиог дахин цэнэглэх туршилт-үйлдвэрлэлийн ажил гүйцэтгэхээр судалгааг ДХИС-д хийж байсан.

Шинжлэх ухааны доктор (Sc.D), профессор Ш.Паламдорж, цэргийн ухааны доктор (Ph.D), профессор А.Хүү-Ухна нар Батлан хамгаалах яамны захиалгаар “Цэргийн зориулалт бүхий тэсрэх бодисыг дотооддоо үйлдвэрлэх технологи, техник эдийн засгийн үндэслэл” сэдэвт нууцын зэрэглэлтэй шинжлэх ухаан, технологийн төслийн ажлыг хийж гүйцэтгэжээ. Тус судалгааны ажил нь Батлан хамгаалах яамны нууцад байгаа бөгөөд судалгааны ажлын үр дүнгээр Монгол Улсад байгаа дарь, тэсрэх бодис хийх түүхий эдийн нөөцүүдийг тогтоосон. Монгол Улсад цэргийн зориулалттай, сайн чанарын, бүх төрлийн дарь, тэсрэх бодис хийх боломжтой болохыг судлан дүгнэлт гаргасан байна. Судалгааны ажлаар цэргийн зориулалттай дарь, тэсрэх бодис хийх арга зүйг боловсруулжээ.

А.Хүү-Ухна докторын санаачлан хэрэгжүүлж, удирдан гүйцэтгэсэн “9 мм-ийн буудлагын сум, сургалтын гранат үйлдвэрлэх арга зам” сэдэвт судалгааны төслийн ажлаар Монгол Улсад 9 мм-ийн буудлагын сумыг дахин цэнэглэх арга зүйг боловсруулжээ. Тус төслийг Батлан хамгаалах яамны удирдлагаас дэмжиж, 2015 онд Зэвсэгт хүчний 011 дүгээр ангид сумыг дахин цэнэглэх үйлдвэрлэл явуулж эхэлсэн байна. Гэвч 2016 онд Турк улстай

хамтарсан сумны үйлдвэр байгуулах асуудал яригдаж, дээрх судалгааны төслийн хэрэгжилтийг зогсоожээ⁴¹.

2021 оны байдлаар цагдаа, дотоодын цэргийн анги байгууллагын ашиглаж байгаа сумны нөөцийг бага зардлаар бүрдүүлэх зорилгоор Америкийн нэгдсэн улсын “Mark 7R reloading” LLC байгууллагатай галт зэвсгийн хонгиог дахин цэнэглэх “Mark 7 Evolution” сум угсрагч загварын бүрэн автомат төхөөрөмж, “Hornady ammo plant”, “The evolution” загварын 11 нэр төрлийн тоног төхөөрөмжийг үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлөөс санхүүжүүлсэн хөрөнгөөр худалдан авч, үйл ажиллагаанд нэвтрүүлсэн. Сум дахин цэнэглэх цехийн үйл ажиллагаа явуулах, тоног төхөөрөмж байрлуулах өрөөг тусгай зориулалтын дагуу тохижуулан засвар хийсэн⁴².

Түүнчлэн хонгиог дахин цэнэглэхтэй холбоотой гэмт хэрэг үйлдэгдэх болсон байна. Өөрөөр хэлбэл одоогийн байдлаар хонгиог дахин цэнэглэх нь Эрүүгийн хуулийн 20.5 дугаар зүйлд заасан “Галт зэвсэг хууль бусаар бэлтгэх” гэмт хэрэгт тооцогдох юм.

Иймд Монгол Улсын эрх зүйн зохицуулалтад хонгиог дахин цэнэглэхтэй холбоотой харилцааг хуульчлах хэрэгтэй байна. Гадаад улс, орнуудын хувьд дээрх харилцааг зохицуулсаар ирсэн ба өөр, өөрийн гэсэн сайн туршлагыг бий болгосон байна. Тус судалгааны хүрээнд Америкийн Нэгдсэн Улс, Оросын Холбооны Улс, Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс, Канад Улсыг сонгон эрх зүйн зохицуулалтыг судалсан бөгөөд хонгиог дахин цэнэглэхтэй холбоотой процесс, дахин цэнэглэсэн сумыг шалгах зэргийг нарийвчлан авч үзсэн.

Америкийн Нэгдсэн Улс

Америкийн Нэгдсэн Улсын хувьд сумны хонгиог дахин цэнэглэх нь хуулиар хориглоогүй үйлдэл бөгөөд ямар нэг зөвшөөрөл авдаггүй төдийгүй нэлээд түгээмэл үйлдэл байдаг. Мэргэжилтнүүд дахин цэнэглэсэн сум ашиглах нь "ердийн сум" гэсэн сэтгэгдэл төрүүлж болзошгүй тул үүнтэй холбоотой хуулийн хариуцлагын талаар авч үздэг⁴³.

Америкийн Нэгдсэн Улсад сумны хонгиог дахин цэнэглэх нь ерөнхийдөө хууль ёсны бөгөөд холбооны түвшинд зохицуулагддаг. Гэсэн хэдий ч зарим зохицуулалт нь муж улсаас хамаарч өөр байдаг. Тухайлбал Америкийн Нэгдсэн Улсын Колумбийн тойргийн кодексийн 7–2504.01-ийн е-ийн 2-т “Бүртгэлийн гэрчилгээтэй этгээд нь бүртгэлтэй галт зэвсгийг дахин цэнэглэх, захиалгаар цэнэглүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлж болно. Түүнээс бусад тохиолдолд тухайн хүн бусдын сумыг дахин цэнэглэж болохгүй.”⁴⁴ гэж хуульчилсан байдаг.

Холбооны түвшинд Архи, тамхи, галт зэвсэг, тэсэрч дэлбэрэх бодистой тэмцэх товчоо (ATF) нь сум үйлдвэрлэх, түүний дотор хонгиог дахин цэнэглэхтэй холбоотой зохицуулалтыг хянадаг. Арилжааны зорилгогүйгээр хувийн хэрэгцээнд хонгиог дахин

⁴¹ Б.Зулбадрах, “Сумны хонгиог дахин цэнэглэж, буудлагын сургалтад ашиглах” Инновацийн баримт бичиг

⁴² “Алсын хараа-2050” монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 2022 оны үйл ажиллагааны хэрэгжилт

⁴³ Massad Ayoob (April 2005). "Handloads are for sport and training: not defense: after a shooting, certain concerns contraindicate handloads". Guns Magazine. Archived from the original on 2009-02-03.

⁴⁴ Code of the District of Columbia, <https://code.dccouncil.gov/us/dc/council/code/sections/7-2504.01>

цэнэглэх нь ерөнхийдөө хууль ёсны галт зэвсэгтэй холбоотой үйл ажиллагааны ангилалд багтдаг.

Америкийн Нэгдсэн Улсад сумны хонгиог дахин цэнэглэх талаар дараах зохицуулалтууд байдаг.

Хувийн хэрэглээ. Хувийн хэрэгцээнд зориулж сумыг худалдах, түгээх зорилгогүйгээр сумны хонгиог дахин цэнэглэх нь ихэвчлэн хууль ёсны гэж тооцогддог.

Тусгай зөвшөөрөл. Хувийн хэрэгцээнд зориулж сумны хонгиог дахин цэнэглэж байгаа тохиолдолд ерөнхийдөө тусгай зөвшөөрөл шаарддаггүй. Харин арилжааны зориулалттай сум үйлдвэрлэх эсвэл дахин цэнэглэсэн сум зарахаар төлөвлөж байгаа бол нэмэлт лиценз, зохицуулалт хэрэгжиж болно.

Бүрэлдэхүүн хэсгүүд. Холбооны түвшинд бялт, дарь, хошуу гэх мэт бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн талаар тодорхой дүрэм журамтай байж болох ч эдгээр бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг хувийн хэрэгцээнд зориулж худалдан авахад тодорхой хязгаарлалт байдаггүй.

Аюулгүй байдал. Сумны хонгиог дахин цэнэглэх үед аюулгүй байдлыг нэн тэргүүнд тавих нь чухал. Тогтсон аюулгүй ажиллагааны удирдамжийг дагаж мөрдөх, зохих тоног төхөөрөмж ашиглах, эд анги, сумыг зохих ёсоор хадгалах нь сумны хонгиог дахин цэнэглэх үйл явцын чухал хэсэг юм⁴⁵.

Америкийн Нэгдсэн Улсад дахин цэнэглэгдсэн сумыг шалгаж үзэхэд хууль, эрх зүйн түвшинд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлдэг. Тус үйл ажиллагааг Архи, тамхи, галт зэвсэг, тэсэрч дэлбэрэх бодистой тэмцэх товчоо (ATF) болон холбооны, мужийн хууль сахиулах байгууллага, галт зэвсэг үйлдвэрлэгч байгууллагууд хяналт тавьдаг.

- Хараагаар шалгах (Дахин цэнэглэсэн сумыг нүдээр шалгаж эхэлнэ. Хонгио, сум, бялт дээрх хагарал, товойлт, гэмтлийн шинж тэмдэг зэрэг харагдахуйц ямар нэгэн согогийг хайж олох ба бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг зөв угсарсан эсэхийг шалгана.)

- Хэмжээг шалгах (Сумны хэмжээг шалгахын тулд диаметр хэмжигч эсвэл бусад хэмжих хэрэгслийг ашиглана. Сумны үйлдвэрийн стандарт болон бусад стандартын дагуу зөвшөөрөгдөх хэмжээнд багтаж байгаа эсэхийг шалгахын тулд хонгионы урт, нийт урт, сумны диаметрийг хэмжинэ.)

- Дарийн баталгаажуулалт (Дарь нь тохирох бөгөөд нягт байгаа эсэхийг баталгаажуулна. Дарийг дахин цэнэглэх өгөгдлийн жагсаалттай харьцуулж үзнэ.)

- Бялтын үзлэг (Бялтыг зөв суулгаж, гэмтэл, гажилтын шинж тэмдэг буй эсэхийг шалгана Бялтууд нь хонгионы толгойтой ижилхэн, хэт цухуйсан эсвэл хонхойгоогүй байх ёстой.)

- Сумны суулгалт ба хавчилт (Сумны суултын гүнийг шалгаж, тэдгээр нь тогтвортой, санал болгож буй техникийн үзүүлэлтэд нийцэж байгаа эсэхийг шалгана.)

- Чанарын хяналт ба тогтвортой байдал (Дахин цэнэглэлтийн ерөнхий чанар, тогтвортой байдлыг шалгана. Найдвартай байдал, нарийвчлал, аюулгүй байдалд нөлөөлж болохуйц хоорондын зөрчил, өөрчлөлтийг хайж олно.)

⁴⁵ Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms, and Explosives (ATF), www.atf.gov

- Хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөх (Дахин цэнэглэлт нь холбооны, мужийн, орон нутгийн холбогдох хууль тогтоомжид нийцэж байгаа эсэхийг шалгана. Сумны төрөл, материал, нийт урт болон холбогдох эрх бүхий байгууллагаас тогтоосон бусад тусгай шаардлагын хязгаарлалтыг анхаарч үзнэ.)

- Туршилтаар галлах (заавал биш) (Хэрэв үүнийг хийх нь аюулгүй бөгөөд хууль ёсны бол гүйцэтгэлийг үнэлэхийн тулд дахин цэнэглэсэн сумны дээжийг туршина. Галын үед хэт даралт, хэт тийрэлт болон бусад хэвийн бус үйлдлүүдийн шинж тэмдгийг ажиглана.)⁴⁶

Оросын Холбооны Улс

Оросын Холбооны Улсын 1996 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр батлагдсан Галт зэвсгийн тухай хуульд сумны хонгиог дахин цэнэглэх талаар зохицуулсан. Тус зохицуулалт нь зэвсэг, түүнд зориулсан сум үйлдвэрлэх, урт хошуут зэвсэг бүхий иргэний галт зэвсгийн сумыг өөрөө цэнэглэх талаар агуулгатай.

Зэвсэг, сум үйлдвэрлэх ажлыг Оросын Холбооны Улсын Засгийн газраас тогтоосон журмын дагуу үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээдүүд гүйцэтгэдэг. Зэвсэг, сум үйлдвэрлэдэг хуулийн этгээд нь үйлдвэрлэлийн аюулгүй байдал, үйлдвэрлэлийн хяналт, бүтээгдэхүүний зохих чанар, аюулгүй байдлыг хангах ёстой. Байлдааны жижиг зэвсгийн загвараас бусад нь зөвхөн төрийн хагас цэрэгжүүлсэн байгууллагуудад хүргэх, түүнчлэн Оросын Холбооны Улсын гадаад улсуудтай хийх цэрэг-техникийн хамтын ажиллагааны тухай хууль тогтоомжийн дагуу гадаад улсад хүргэх зорилгоор үйлдвэрлэгддэг.

Урт хошуутай иргэний галт зэвсэг эзэмшигч Оросын Холбооны Улсын иргэд энэ зэвсгийг хадгалах, авч явах зөвшөөрөлтэй бол тухайн зэвсгийн сумыг хувийн хэрэгцээнд зориулж бие даан цэнэглэх эрхтэй. Мөн галт зэвсгийн үндсэн хэсгийг эс тооцвол галт зэвсгийн эд ангиудыг засварлах, солих ажлыг энэ зэвсгийн эзэмшигч бие даан гүйцэтгэж болно.

Зэвсэг, сум үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллагуудын галт зэвсгийн үндсэн эд анги болох зэвсэг, сумыг үйлдвэрлэх, бүртгэлжүүлэх, хадгалах, худалдахтай холбогдсон албан тушаалд гэмт хэрэгт шийтгүүлж байсан хүнийг оруулахгүй.

Хязгаарлагдмал устгах зориулалттай галт зэвсэг, хийн зэвсэг, дохионы зэвсэг, бүтцийн хувьд зэвсэгтэй ижил төстэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд байлдааны гар галт зэвсэг, албаны галт зэвсгийн үндсэн эд анги, тэр дундаа улсын цэрэгжүүлсэн цэргийн байгууллагын бүртгэлээс хасагдсан зэвсгийг ашиглахыг хориглоно.

Иргэний болон албаны зэвсгийн засвар, түүний дотор галт зэвсгийн үндсэн хэсгийг засварлах, солих ажлыг иргэний болон албаны зэвсэг, галт зэвсгийн үндсэн эд ангиудыг засварлах, эсвэл үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээд гүйцэтгэж болно. Иргэний болон албаны зэвсгийг эзэмшигчид энэ зүйлд заасан хуулийн этгээдэд засварлахаар шилжүүлэх нь зэвсгийн эргэлтийн чиглэлээр эрх бүхий холбооны гүйцэтгэх байгууллага, түүний нутаг дэвсгэрийн байгууллагаас гаргасан зөвлөмжийн үндсэн дээр хийгддэг. Иргэний болон албаны зэвсэг, галт зэвсгийн үндсэн эд ангиудыг засварлах тусгай

⁴⁶ Hornady Manufacturing Company, Hornady Handbook of Cartridge Reloading. Grand Island, NE: Hornady Manufacturing Company

зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээд нь тухайн зэвсэг, түүний үндсэн эд ангиудыг зохих загварын галт зэвсгийн үйлдвэрлэгчид засварлахаар шилжүүлэх эрхтэй⁴⁷.

Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

Европын улсуудаас Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс нь хонгиог дахин цэнэглэхийг хуулиар зөвшөөрдөг улсын тод жишээ юм. Ингэхдээ сумны хонгиог дахин цэнэглэх болон дэлбэрэх бодис болох дарьтай харьцах сургалтад сууж, шалгалтыг өгсөн байх шаардлагатай. Тус улсын Дотоод хэргийн яам тус шалгалтыг явуулдаг. Тус сургалтад сууж шалгалтад тэнцсэний дараа хонгио дахин цэнэглэх талаар хүсэлтээ ("Bedürfnisprüfung") гаргах ба таван жилийн турш дарь авах зөвшөөрөл авах хүсэлтийг мөн гаргаж болно. Дарь бүрийг зөвшөөрөл дээр тэмдэглэсэн байдаг. Бялт, хонгио, сум болон дахин цэнэглэх төхөөрөмжийг зөвшөөрөлгүй авах боломжтой.

Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын 2002 оны Зэвсгийн тухай хуульд сумны хонгиог дахин цэнэглэх талаар тусгасан байдаг.

Бууны сумыг зэвсэг эзэмшигчийн үнэмлэх дээр оруулснаар сум олж авах, эзэмших зөвшөөрлийг олгоно. Тийм биш бол тодорхой төрлийн сум авах тусгай зөвшөөрөл олгох замаар зөвшөөрөл олгоно. Сум худалдан авах тусгай зөвшөөрөл нь зургаан жилийн хугацаатай байх ба сум эзэмших хугацаа дуусаагүй байна. Тэсэрч дэлбэрэх бодисын тухай хуулийн хүрээнд арилжааны бус зорилгоор сумны хонгиог дахин цэнэглэх зөвшөөрөл нь мөн ийм сум олж авах, эзэмших зөвшөөрөл мөн байна. Ийм сум эзэмших зөвшөөрөл нь зөвшөөрлийн бичиг баримтын хугацаа дууссанаас хойш зургаан сарын хугацаанд үргэлжилнэ.

Сумыг арилжааны зориулалтаар үйлдвэрлэж, шилжүүлж байгаа хэн бүхэн сумны үйлдвэрлэгч, үйлдвэрлэлийн сериал (үйлдвэрлэлийн код), зөвшөөрлийн дугаар, тэмдэглэгээг агуулсан хамгийн жижиг савлагааны нэгжийг нэн даруй тэмдэглэнэ. Үйлдвэрийн код, сумны тэмдэглэгээг мөн бүрхүүл дээр тэмдэглэнэ. Дахин цэнэглэсэн сум нь мөн тусгай тэмдэгтэй байна. Сум сумыг өөрийн нэр, худалдааны нэр, барааны тэмдгийн дор бусдад худалдсан, хүлээлгэн өгсөн этгээдийг мөн энэ хуулийн заалтад нийцэж байгаа этгээдийг үйлдвэрлэгч гэж үзнэ. Арилжааны зорилгоор буу, сум, сум үйлдвэрлэх, сумыг дахин цэнэглэх, худалдаа эрхэлдэг, эдгээр объектод барааны тэмдэг ашиглахыг хүссэн хэн бүхэн энэ тухай Үндэсний хэмжил зүйн хүрээлэнд бичгээр мэдэгдэнэ⁴⁸.

Үүнээс гадна Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын 1991 оны Тэсэрч дэлбэрэх бодисын тухай хуульд зохицуулжээ.

Арилжааны бус зориулалтаар сумыг дахин цэнэглэх дарийг анхны савлагаанд эсвэл импортлогчийн сав баглаа боодолд хадгална.

Тэсрэх бодистой харьцах, тээвэрлэх чиглэлээр сургалт явуулахыг эрх бүхий байгууллага хүлээн зөвшөөрнө. Эдгээр курсууд нь үндсэн, тусгай эсвэл давтан сургалтууд

⁴⁷ Статья 16. Производство оружия и патронов к нему. Самостоятельное снаряжение патронов к гражданскому огнестрельному длинноствольному оружию, Федеральный закон от 13.12.1996 N 150-ФЗ (ред. от 06.02.2023) "Об оружии", https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12679/a1b5b7acb1dbdcd793cde6fec7c01e9d0876a32/

⁴⁸ Weapons Act of 11 October 2002 (Federal Law Gazette I, p. 3970, 4592; 2003 I p. 1957), most recently amended by Article 2 of the Act of 4 March 2013 (Federal Law Gazette I, p. 362)

гэж ангилагддаг. Энэхүү сургалтад сумны хонгиог дахин цэнэглэх сургалт мөн хамаардаг байна⁴⁹.

Канад Улс

Канад Улсад хонгиог дахин цэнэглэхийг хуулиар зөвшөөрдөг. Тэсэрч дэлбэрэх бодисын тухай хуульд барилгад хадгалж болох дарь(утаагүй эсвэл хар)-ны хэмжээ, түүнийг хадгалах арга, хэдийд ч ашиглах боломжтой дарийн хэмжээ зэргийг хязгаарласан байдаг⁵⁰.

Канадын үндэсний галт зэвсгийн холбооны дүгнэлтээр нэг хүн 75 кг хүртэл дарь хадгалах боломжтой. Тэсэрч дэлбэрэх бодисын тухай хуулийн XII-р хэсэгт заасны дагуу хадгалсан бол орон сууцанд дарь ("хар нунтаг" ба "утаагүй нунтаг" хоёуланг нь багтаасан)-ийг хадгалж болно. Хэрэв нунтаг тусдаа дэлгүүрт хадгалагддаг бол 75 кг-ийг хамт хадгалж болно. Хэрэв тохиромжтой саванд хадгалсан бол тохиромжтой сав бүр 10 кг-аас ихгүй байх ёстой, гэхдээ зөвшөөрөгдөх хэмжээ нь 75 кг хэвээр байна. Дарийг хадгалахад зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ нь сумыг дахин цэнэглэхтэй холбогддог.

Тэсэрч дэлбэрэх бодисын тухай хуулийн I хэсгийн 13-т хонгиог шотган, буу, винтов, гар буу, револьвер, үйлдвэрийн бууны сумыг буудсаны дараа гаргаж авах боломжтой, нэг сум дахь дэлбэрэлтийг нөгөө суманд дамжуулахаас хамгаалсан хамгаалалтыг хэлэхээр тодорхойлжээ.

Тэсэрч дэлбэрэх бодисын тухай хуулийн IV хэсгийн 35-ын "s" хэсэгт сумны хонгиог дахин цэнэглэх талаар тусгайлчлан авч үзсэн. Үүнд сумны хонгиог дахин цэнэглэхдээ тусгай зөвшөөрөлтэй үйлдвэрээс гадна дараах байдлаар цэнэглэж болохоор хуульчилжээ.

а) Хонгиог дахин цэнэглэсэн нь худалдаанд эсвэл арилжааны, үйлдвэрлэлийн болон бизнесийн зориулалтаар ашиглагдаагүй байх;

б) Хонгиог дахин цэнэглэхэд ашигласан тэсрэх бодисыг XIII хэсгийн заалтын дагуу хадгалах буюу хадгалах;

с) Хонгионоос гадна 2 кг-аас дээш дарийг хадгалахгүй байх.

Бүгд Найрамдах Филиппин Улс

Бүгд Найрамдах Филиппин Улсад сумны хонгиог дахин цэнэглэхийг зөвшөөрдөг хэдий ч Галт зэвсэг, тэсэрч дэлбэрэх бодисын алба (FEO)-аар дамжуулан Филиппиний үндэсний цагдаагийн газар (PNP) зөвшөөрлийг заавал авах ёстой.

Бүгд Найрамдах Филиппин Улсын 2013 онд батлагдсан "Галт зэвсэг, сум болон түүнд хамаарах хариуцлагын тухай хууль"-д сумны хонгиог дахин цэнэглэх талаар дараах байдлаар зохицуулсан байдаг.

Тус хуулийн 3 дугаар зүйлийн (b) хэсэгт "сум" гэдгийг ямар ч галт зэвсэгт ашиглах зориулалттай сум, дарь, хонгио, бялтаас бүрдсэн эсвэл хонгиог дахин цэнэглэсэн бүрэн бэхлэгдээгүй хэсгийг хэлнэ гэж тодорхойлжээ.

⁴⁹ First Regulation of the Explosives Act, as amended by the Notice of 31 January 1991 (BGBl. 169), as last amended by Article 20 of the Law of 25 July 2013 (BGBl. 2749)

⁵⁰ Legal Info for Reloaders Archived 2012-04-25 at the Wayback Machine at Canadian Shooting Sports Association. Retrieved 2011-11-16

Тус хуулийн 14 дүгээр зүйлд галт зэвсэг, сум үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрлийн хамрах хүрээг зохицуулсан ба үүний (а) хэсэгт хамаарах талбай, нутаг дэвсгэр, үйлдвэрүүдийн хүрээнд галт зэвсэг, сум, сэлбэг хэрэгсэл, дагалдах хэрэгсэл, сумны эд анги, сумыг дахин цэнэглэх, үйлдвэрлэх, угсрах тусгай зөвшөөрлийг Орон нутгийн засаг захиргаа (DILG)-ийн нарийн бичгийн дарга өгөхөөр тусгагджээ.

Харин тус хуулийн 16 дугаар зүйлд үүнийг худалдахтай холбоотой харилцааг зохицуулсан байна. Үүнд зааснаар галт зэвсэг, сум, галт зэвсгийн үндсэн болон жижиг эд анги, дагалдах хэрэгсэл, сэлбэг хэрэгсэл, эд анги, дахин цэнэглэх төхөөрөмжийг худалдах худалдан авах тусгай зөвшөөрлийг Бүгд Найрамдах Филиппин Улсын Үндэсний Цагдаагийн газар (PNP)-аас авахаар хуульчилжээ.

Мөн тус хуулийн 28 дугаар зүйлд галт зэвсэг хууль бусаар эзэмших тохиолдолд сумны хонгиог дахин цэнэглэсэн байвал илүү өндөр торгууль оногдуулахаар зохицуулжээ⁵¹

⁵¹ Republic act no. 10591 an act providing for a comprehensive law on firearms and ammunition and providing penalties for violations thereof, https://lawphil.net/statutes/repacts/ra2013/ra_10591_2013.html

ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

1. Эрх зүйн зохицуулалтын тухайд

Сонгон судалсан улсуудын хувьд галт зэвсэгтэй холбогдох бүхий л харилцааг бие даасан нэг хуулиар зохицуулсан байна. Тухайн хуулиар иргэн, хуулийн этгээдийн эзэмшил, өмчлөл байх, хууль сахиулах байгууллагын албаны зориулалтаар ашиглах, цэрэг, батлан хамгаалах зориулалтын галт зэвсэг байхаас үл хамааран холбогдох үндсэн харилцааг уг хуулиар зохицуулж байна. Эдгээр харилцааг ийнхүү зохицуулж байгаа нь тухайн харилцааг бүрэн гүйцэт зохицуулах ач холбогдолтой байна.

Мөн тус улсуудын галт зэвсгийн тухай хуульд холбогдох харилцааг аль болох бүхэлд нь зохицуулахыг зорьжээ. Үүний нэг илрэл нь зайлшгүй шаардлагатай жагсаалтыг хуулийн хавсралт байдлаар баталсан явдал юм. Тухайлбал, ХБНГУ-ын “Зэвсгийн тухай хууль” (Waffengesetz, WaffG)-ын хавсралтад Зэвсэг, сумны техникийн тодорхойлолт, объектын ангилал, Хориотой зэвсгийн жагсаалт гэх мэтийг зохицуулсан байна. Манай улсад дээрхтэй адил жагсаалтыг батлахдаа захиргааны хэм хэмжээний акт батлах байдлаар зохицуулдаг нь хуулийн хэрэгжилтэд сөргөөр нөлөөлөх үр дагаварыг бий болгож байгаа билээ. Иймд энэхүү сайн жишгийг анхаарч үзэх нь зүйтэй.

2. Галт зэвсгийн ерөнхий ойлголт, ангилал, төрөл, зориулалтын тухайд

Сонгон судалсан улсуудад галт зэвсгийн ерөнхий ойлголт, ангиллыг тодорхойлохдоо техникийн үзүүлэлтийг зориулалтын хамт шалгуур болгон хуульчилсан байна. Ингэснээр эрх зүйн хийдэл үүсэх, үүнээс үүдэн практикт үүсэж болох олон асуудлаас зайлсхийж чадсан байна. Тухайлбал манай улсад галт зэвсгийг зөвхөн зориулалтаар нь ангилсан байдгаас техникийн үзүүлэлтийг заасан захиргааны хэм хэмжээний актыг өөрчлөхөд л хуулийн зохицуулалтыг агуулгын хувьд өөрчлөх боломж бүрдсэн байдаг.

3. Галт зэвсгийн худалдаа ба импортын тухайд

ХБНГУ болон ОХУ нь галт зэвсэг үйлдвэрлэгч, дэлхийн зах зээлд экспортлогч улсууд билээ. Тийм ч учир галт зэвсгийн худалдаа ба импортын тухайд зах зээлийг хязгаарлах гэхээсээ хяналтыг хэрэгжүүлэхэд анхаарч, тус чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахад тусгай зөвшөөрөл олгож, үйл ажиллагааны тайланд хяналт тавих зэрэг нийтлэг байдлаар хяналтыг хэрэгжүүлж байна. Харин тодорхой төрлийн буу, сумыг худалдах буюу импортлохыг хязгаарлаж байна.

4. Галт зэвсгийг хадгалах болон тээвэрлэхэд тавигдах шаардлагын тухайд

ХБНГУ-д галт зэвсгийг хадгалах болон тээвэрлэхэд тавигдах шаардлага нь Европын холбооноос батлагдан мөрдөгдөж буй стандартаар зохицуулагдаж байна. Харин ОХУ-ын хувьд галт зэвсгийг хадгалах болон тээвэрлэхэд тавигдах шаардлага тун нарийн бөгөөд хатуу процесс бүхий зохицуулалттай байна. Галт зэвсгийг хадгалах болон тээвэрлэхэд нарийн хяналт, хамгаалалтыг хослуулан чанд мөрдүүлэх нь олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангахаас гадна улсын дотоод аюулгүй байдлыг хангахад чухал ач холбогдолтой байна.

5. Галт зэвсгийн хяналтын механизм, бүртгэлийн тухайд

Сонгон судалсан улсуудад галт зэвсгийн хяналтыг галт зэвсгийн бүртгэлээр хэрэгжүүлдэг нь нийтлэг байна. Мөн тус бүртгэлийн үйл ажиллагааг эрхлэх үүргийг төрийн байгууллагуудаас гадна дэлгүүр, спорт холбоод зэрэг байгууллагуудад хүлээлгэж, бүртгэлийн үйл ажиллагаанд төрийн байгууллагаас шалгалт хийдэг байна. Ингэснээр хяналтын механизмыг илүү өргөн бөгөөд үр дүнтэй ажиллуулах нөхцөл болж байна. ОХУ-ын хувьд галт зэвсгийн тооллого болон шалгалтыг өргөн хэмжээнд зохион байгуулдаг ба тэр дундаа шалгалтыг тогтмол явуулдагаараа онцлогтой байна.

6. Галт зэвсгийн сургалтын тухайд

Сонгон судалсан улсуудад галт зэвсэг эзэмших, ашиглах, өмчлөхийн тулд зайлшгүй тусгай сургалтад хамрагдсан байхыг шаарддаг байна. Энэхүү сургалт нь хууль зүйн асуудал эрхэлсэн яамнаас баталсан тусгай хөтөлбөр бүхий, кредит цагийн тогтолцоотойгоос гадна эрх олгох тусгай шалгалтаар давхар баталгааждаг онцлогтой байна.

7. Хариуцлагын тогтолцооны тухайд

Галт зэвсгийг хууль бусаар эзэмших нь сонгон судалсан улсуудад гэмт хэрэг байна. ОХУ-д галт зэвсгийг хадгалах, тээвэрлэх нөхцөлийг зөрчсөн буюу хадгалалтад хайхрамжгүй хандсан үйлдлийг гэмт хэрэг хэмээн үзэж буйг анхаарах нь зүйтэй байна.

8. Сум болон сумыг дахин цэнэглэхтэй холбогдох харилцааны тухайд

Монгол Улсын хувьд одоогийн байдлаар хонгиог дахин цэнэглэх, түүнийг ашиглахтай холбогдсон харилцааг 2015 оны Галт зэвсгийн тухай хууль болон бусад холбогдох эрх зүйн зохицуулалтад тусгаагүй. Монгол Улсын хэмжээнд дотоодын сумны нөөц хүрэлцээгүй байдаг. Үүнээс үүдэн хууль бус сумны худалдаа нэмэгдсээр байгаа билээ. Иймд Монгол Улсын эрх зүйн зохицуулалтад хонгиог дахин цэнэглэхтэй холбоотой харилцааг хуульчлах хэрэгтэй байна. Дэлхийн бусад улс, орнуудын хувьд дээрх харилцааг зохицуулсаар ирсэн ба өөр, өөрийн гэсэн сайн туршлагыг хэдийн бий болгосон байгааг Америкийн Нэгдсэн Улс, Оросын Холбооны Улс, Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс, Канад Улсын жишээнээс харж болно.

НОМ ЗҮЙ

Хууль тогтоомж, эрх зүйн акт

Монгол хэлээр:

1. Эрүүгийн хууль (2015)
2. Эрүүгийн хэрэг хянан шийлвэрлэх тухай хууль (2017)
3. “Алсын хараа-2050” монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 2022 оны үйл ажиллагааны хэрэгжилт

Гадаад хэлээр:

1. Waffengesetz (WaffG) 2002, Холбоос: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_waffg/englisch_waffg.html#p0039, Сүүлд үзсэн: 2024.01.25
2. ОХУ-ын Захиргааны зөрчлийн тухай хууль https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/0dd0f5ea5fc103d05b56af9b614e8387081cba79/#dst9617
3. Code of the District of Columbia, <https://code.dccouncil.gov/us/dc/council/code/sections/7-2504.01>
4. First Regulation of the Explosives Act, as amended by the Notice of 31 January 1991 (BGBl. 169), as last amended by Article 20 of the Law of 25 July 2013 (BGBl. 2749)
5. Republic act no. 10591 an act providing for a comprehensive law on firearms and ammunition and providing penalties for violations thereof, https://lawphil.net/statutes/repacts/ra2013/ra_10591_2013.html

Ном, сурах бичиг, судалгааны тайлан, эмхэтгэл

Монгол хэлээр:

1. Б.Зулбадрах, “Сумны хонгиог дахин цэнэглэж, буудлагын сургалтад ашиглах” Инновацийн баримт бичиг.

Гадаад хэлээр:

1. Massad Ayoob (April 2005). "Handloads are for sport and training: not defense: after a shooting, certain concerns contraindicate handloads". Guns Magazine. Archived from the original on 2009-02-03.
2. Weapons Act of 11 October 2002 (Federal Law Gazette I, p. 3970, 4592; 2003 I p. 1957), most recently amended by Article 2 of the Act of 4 March 2013 (Federal Law Gazette I, p. 362)

Цахим эх сурвалж

Монгол хэлээр:

1. Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл, Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралт (2021), Холбоос: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530439064421&showType=1>, Сүүлд үзсэн огноо: 2023.12.25

Гадаад хэлээр:

1. Deutsche Welle (DW), ХБНГУ-ын олон улсын нэвтрүүлэг, ХБНГУ дахь бууны хяналт, галт зэвсэг эзэмших, нийтлэгдсэн: 2020.02.20, шинэчлэгдсэн: 2022.12.12, Холбоос: <https://www.dw.com/en/gun-control-and-firearms-possession-in-germany/a-52450664>, Сүүлд үзсэн: 2024.01.29
2. ХБНГУ-ын статистик мэдээллийн нэгдсэн сан, Холбоос: <https://de.statista.com/>
3. ХБНГУ-д үйл ажиллагаа явуулдаг сургалтын академи, Холбоос: <https://pond-academy.com/en/kursangebot/kurzwaffenkurs-basic/>, Сүүлд үзсэн: 2024.02.23
4. Crime rate in Russia from 1995 to 2021 (per 100,000 population), <https://www.statista.com/statistics/1045439/russia-crime-rate/>
5. Number of crimes involving the use of firearms, gas weapons, ammunition, explosives, and explosive devices in Russia from 2015 to 2021, <https://www.statista.com/statistics/1045454/russia-number-of-crimes-involving-use-of-firearms-and-explosives/>
6. Gun crimes has increased, <https://www.vedomosti.ru/society/articles/2022/11/23/951802-chislo-prestupenii-viroslo>
7. Once upon a time in Moscow: how a teenager first committed a school shooting, https://www.rbc.ru/politics/26/12/2014/549a9b939a794710fb26882d?from=article_body
8. Stabbing in Perm: what led to the teenagers attacking a school, https://www.rbc.ru/society/15/01/2018/5a5cd2719a7947016e56ca86?from=article_body
9. Cases of shootings and attacks in Russian schools, <https://www.rbc.ru/society/07/12/2023/609a5cdc9a7947237982ce4a>
10. Федеральный закон от 13.12.1996 N 150-ФЗ (ред. от 25.12.2023) "Об оружии" (с изм. и доп., вступ. в силу с 07.01.2024), Холбоос: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12679/2215c48a57ea8ed6877ecb5717f7979a53275552/
11. XIII. Transportation and transportation of weapons and ammunition, https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_19504/560eecedfbf2c42fd907f741ace48148940b1c3d/
12. Статья 28. Контроль за оборотом оружия, https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12679/a6f2aa09cb1e2cec0485a71553633cd5c879b9aa/
13. Сроки оформления разрешения и госпошлина, <https://custom-guns.ru/blog/post/76-kak-poluchit-razreshenie-na-oruzhie-v-2023-godu.html#Yakor3>
14. Кто обучается безопасному обращению с оружием, https://www.gosuslugi.ru/help/faq/rifled_weapon_license/3101210
15. Виды разрешений на оружие, https://www.gosuslugi.ru/help/faq/weapon_permit/101559
16. Обязательные требования для лицензии на огнестрельное оружие ограниченного поражения, https://www.gosuslugi.ru/help/faq/license_for_weapons_of_limited_destruction/200130
17. "Уголовный кодекс Российской Федерации" от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 25.12.2023) (с изм. и доп., вступ. в силу с 30.12.2023), УК РФ Статья 223. Незаконное изготовление оружия https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/b1e2aa2e039d85c60875b500d5060719fc78efcc/
18. Bigfoot Gun Belts (25 March 2016). "Difference Between Handloading vs Reloading"
19. Reloading Your Own Ammunition By Ron Spomer, <https://www.ronspomeroutdoors.com/blog/reload-your-own>
20. THE RELOADING PROCESS – HOW TO RELOAD “I WANT TO RELOAD MY OWN AMMO – WHERE DO I START?”, <https://www.vihtavuori.com/reloading-data-tool-rifle-handgun-cowboy-action-shooting/how-to-reload/>
21. VIHTAVUORI RELOADING SAFETY RULES, <https://www.vihtavuori.com/reloading-data-tool-rifle-handgun-cowboy-action-shooting/reloading-safety/>
22. Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms, and Explosives (ATF), www.atf.gov